

ZUNANJI PRITISKI

V naši demokratični družbi, v kateri se odkrito obravnavajo vsi problemi, prihaja včasih do ostrih razprav pa tudi do nesoglasij. Hudo pa se motijo tisti, ki mislijo, da nas vse to ločuje, da to slabi našo kohezijo in je to moč izkoristiti za zunanje pritiske. Glede obrambe naše domovine ni bilo nikoli sporov. V tem pogledu obstajata enotnost in neomahljivost vseh naših narodov in prav zato imamo tudi enotni sistem splošnega ljudskega odpora.

Iz Titovega govora v Karlovcu — 9. X. 1971

ZNANA RESNICA

Znana resnica je, da je vsaka revolucija vredna toliko kolikor je sposobna, da se stalno razvija, in da brani svoje pridobitve. Mi smo tudi na teh manevrih dokazali svojo pripravljenost in sposobnost, da našo revolucijo — pridobitve narodno-osvobodilnega boja, samoupravni socializem, bratstvo in enotnost ter nacionalno enakopravnost narodov in narodnosti — branimo in odbranimo pred vsako nevarnostjo.

Iz Titovega govora v Karlovcu — 9. X. 1971

PRIZNANJE NAŠI MLADINI

Na koncu moram poudariti, da sem zlasti impresioniran nad dejavnostjo in entuziazmom naše mladine, ki je bila med udeleženci manevra najštevilnejše zastopana. Mladina je tudi to pot nedvoumno pokazala, kako ljubi svojo domovino in kako je zraščena s samoupravnim socializmom in našim konceptom splošnega ljudskega odpora.

Iz Titovega govora v Karlovcu — 9. X. 1971

KOMUNIST NA DVAJSET PREBIVALCEV

Naša Zveza komunistov ima milijon sto tisoč članov. To se pravi, en komunist na vsakih dvajset prebivalcev. Če bi bili vsi aktivni, kako veliko bi lahko storili, da bi se ohranila enotnost, ustvarjena s toliko trpljenja in krvi, pa ne samo da bi se ohranila, ampak tudi okrepila, se idejno zliila. Našo socialistično misel moramo jasno predočevati ljudem in jim pojasniti, kaj je socialistično in kaj ne. Ločevati moramo eno od drugega. So pa takšni, ki se imajo za komuniste, a niso za sistem, ki ga ustvarjamo.

Iz Titovega govora predstavnikom 10 občin v Karlovcu — 8. X. 1971

NASVET, NE RECEPT

Britanski finančni minister ima hud glavobol zaradi »visoke stopnje« inflacije v Veliki Britaniji, ki pa je še vedno občutno nižja kot pri nas. Morda ne bi bilo napak, če bi britanski finančni minister za kakšen mesec nadomestoval našega finančnega ministra: najbrž bi ga po končanem nadomestovanju glavobol doma hitro minil...

Delo — 9. X. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX - št. 42

14. okt. 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Boréc v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in klišaji ČGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

V zadnjem stoletju, ko so se več ali manj vse vojske razvile iz poklicnih in zato maloštevilnih v splošne in zato bolj množične, se je izoblikoval tudi ustaljeni način za vojaške vaje. Na te obvezno vabijo tudi vojaške predstavnike, vaje pa se končajo s parado in govorom kakega vodilnega državnika. Tudi vojaške vaje »svoboda 71« so se končale s parado in govorom tovariša Tita, ki so ga prenašale vse radijske postaje in televizija, razen tega pa so odlomke objavili vsi jugoslovanski dnevniki. Na sliki: Padalci pred slavnostno tribuno.

Foto: Joco Znidaršič

Vojaki ne morejo premagati ljudstva

OB KONCU MANEVROV »SVOBODA 71«

Iz zgodovine, te učiteljice življenja, kakor trdi star pregovor, vemo za neštete vojne, ki so pustošile zemljo. Vse so bile več ali manj vojne med napadalcem in branilcem, med številnejšimi in manj številnimi, med civiliziranimi in manj civiliziranimi, med bogatimi in revnimi. Velikokrat je zmagovalci iztrebil podjarmljene do zadnjega otroka in si prilastil zemljo in njena bogastva.

V sodobnem svetu so takšni pojavi postali že redkost. Načrtovali so jih samo nemški nacisti, toda kot je znano, jih niso uspeli uresničiti, ker so že prvi začetki vzbudili po svetu silovit odpor.

Pojavil se je tudi pojem vseljudskega odpora, »male vojne« in socialne revolucije, združene z vojno za osvoboditev. Vedno so bili namreč domači izkoriščevalci tisti, ki so pred sovražnikom od zunaj prvi klonili in mu ponudili spravo, za plačilo pa so zahtevali vsaj nekaj od tistega, kar so imeli že prej. Vojno pa so nadaljevali preprosti ljudje, ki se jim je šlo za obstoj in ki niso imeli priložnosti izgubiti razne dobrine, ker jih sploh niso imeli ali pa tako malo, da sploh omembe ni vredno.

Zgodovina zadnjih desetletij pozna več deset primerov takih osvobodilnih vojn. Za

nas je seveda najvažnejša naša osvobodilna vojna in revolucija. V tujini pa je po zadnji svetovni vojni najbolj značilna vietnamska vojna.

Kaj nam izpričujejo vse te vojne? Na

eni strani imamo sodobno oboroženega, dobro oskrbovanega, sitega izurjenega in oholega vojaka, na drugi pa siromaka spreprostim orožjem, lačnega in neizkušnega.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Iz vsebine:

OB KONCU MANEVROV »SVOBODA 71«

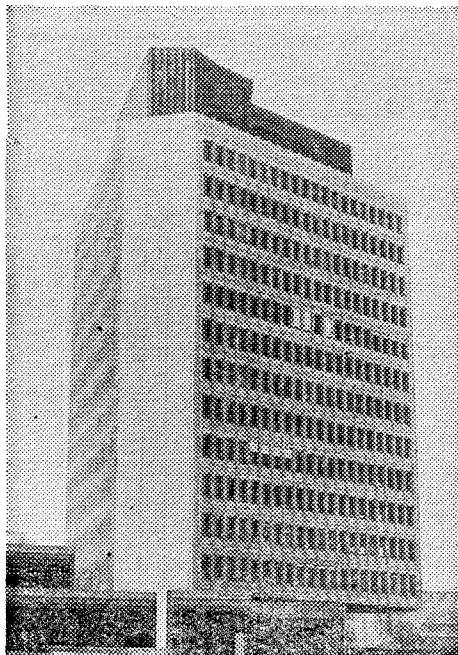
VOJAKI NE MOREJO PREMAGATI LJUDSTVA
1. IN 3. STRAN

REPORTAŽA Z MANEVROV »SVOBODA 71«

DNEVNIK VOJNEGA POROČEVALCA
(8. STRAN)

UNIVERZALNI ŠOTOR (9. STRAN)

ZA INVALIDE PREVEČ POČASI (13. STRAN)

PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE

DOGODKI TEDNA

● Predsedstvo sveta ZSJ je razpravljalo o aktualnih vprašanjih, ki zadevajo stabilizacijo. Pogovarjali so se tudi o gibanjih osebnih dohodkov zaposlenih ter še zlasti o dohodkih zunaj delovnega razmerja. Da bi rešili problem nelikvidnosti, bo zvezni izvršni svet še v tem mesecu poslal zvezni skupščini predloge devetih zakonov s tega področja. Nekatere od teh zakonov bo treba sprejeti po hitrem postopku, kot na primer zakon o obveznostih vsem družbeno političnim skupnostim, ki bodo po njem morale evidentirati svoje gmožne obveznosti. Sprejeti bodo tudi zakon o reva-lorizaciji osnovnih sredstev.

● Zakon za tržne raziskave je napovedal, da oktobra lahko pričakujemo še odločnejše zahteve po povečanju cen

varja el Sadata. Mandat predsednika Sadata bo trajal dve leti, nato pa bodo funkcijo predsednika federacije izmenoma prevzemali šefi ostalih držav — članic.

● Izraelski zunanji minister Aba Eban je zahteval od ameriškega državnega sekretarja Rogersa nadaljnje dobave letal tipa phantom. Kakor izjavlja ameriški predstavniki, je Rogers odgovoril Ebanu, da Washington »še razmišlja« o dobavi letal.

● Zvezni sekretar za finance Janko Smole se je po večdnevem obisku v Washingtonu vrnil v Beograd. V ZDA je vodil delegacijo na letnem zasedanju svetovne banke in mednarodnega denarnega sklada. Smole je po prihodu izjavil, da je imela jugoslovanska delegacija vrsto stikov s predstavniki ameriške uprave, bančnih ter finančnih krogov in raznih mednarodnih finančnih ustanov. V teh razgovorih je prevlado-

MARŠAL JOSIP BROZ — TITO IN GENERALPOLKOVNIK VIKTOR BUBANJ NA KOMANDNEM POLOŽAJU MED MANEVRI

industrijskega blaga. Te zahteve so povezane s sedanjim večjim povpraševanjem, delno pa tudi s »še zmeraj nezadostnim naraščanjem stroškov«. Zavod poudarja, da se bo industrijska proizvodnja do konca leta povečala za 9 do 10 odstotkov, uvoz za 20 odstotkov, izvoz pa za 8 odstotkov (v primerjavi s prejšnjim letom). Življenjski stroški se bodo kot prerokujejo, do konca decembra (v primerjavi s lanskim letom) povečali za 18 odstotkov.

● Avstrijska volilna kampanja se je v dneh pred nedeljskimi volitvami hudo razplamtela. Zvezni kancler in predsednik SPÖ Bruno Kreisky je izjavil, da si njegova stranka prizadeva pridobiti pretežno večino glasov. Predsednik VPÖ Karl Schlezinger je tudi izrazil upanje, da njegova stranka »trdno računa« na pretežno večino mandatov. Vsekakor pa je ena izmed glavnih nalog bodoče vlade »odpraviti revščino«, kajti približno 400.000 Avstrijcev živi danes z manj kot 15.000 šilingi na mesec. Izboljšati bo treba zdravstveno službo — znano je namreč, da je Avstrija glede umrljivosti dojenčkov na drugem mestu v Evropi. Nujna je modernizacija gospodarstva, ki ga je treba spraviti na »evropsko raven«. — Socialistična stranka Avstrije je prvič v zgodovini dobila pretežno večino.

● V Skopju so priredili na čast makedonskega narodnega praznika 11. oktobra veliko kulturno in športno manifestacijo, na kateri so sodelovali ugledni skopski igralci, pevski zbori in kulturno umetniška društva.

● Predsednik republike Josip Broz Tito se bo od 13. do 17. oktobra udeležil velikih slovesnosti ob dvatisočetstoletnici ustanovitve perzijskega cesarstva. Obiskal bo tudi Irano in Egipt.

● Predsednik sovjetske vlade Kosi-gin je bil na uradnem obisku v Alžiru, kjer je imel politične razgovore s predsednikom Bumediénom. Menijo, da sta predsednika razpravljala predvsem o udržitvi dvostranskih gospodarskih odnosov, nato pa o svetovnih vprašanjih ter še zlasti o položaju na Sredozemlju. Obiskal je tudi Maroko.

● V Brightonu je bil kongres britanskih laburistov, na katerem je govoril tudi voditelj stranke Wilson, ki je ostro napadel Heathovo konservativno vladno, da ni sposobna voditi politike v korist države. Wilson je dejal, da je Heath s hladno in premišljeno politiko povzročil v Veliki Britaniji veliko nezaposlenost. Obsodil je sedanjo vladno, da je odgovorna za poslabšanje gospodarskega in socialnega stanja. Prav tako so pogoji, ki jih je Heathova vlada sprejela za vstop Velike Britanije v Evropsko gospodarsko skupnost, nesprejemljivi in žaljivi, ter da jih zato laburisti odločno odklanjajo.

● V Kairu so na zasedanju predsedniškega sveta za predsednika federacije arabskih republik izvolili predsednika egiptovske arabske republike An-

vara želja po razširitvi sodelovanja z Jugoslavijo.

● Južnoafriški premier John Vorster je izjavil, da so južnoafriške varnostne sile začele preganjati »teroriste« na ozemlju sosednje dežele, iz katere so prišli. Čeprav Vorster dežele ni imenoval, se ve, da gre za Zambijo. Pri »teroristi« so mišljeni pripadniki južnoafriškega osvobodilnega gibanja, ki so zadnje čase izvedli več oboroženih akcij, v katerih je bil ubit policijski stotnik, ranjeni pa štirje policaji. Južnoafriški vdor v Zambijo bi lahko imel resne posledice.

● V Hanoju so se končali sovjetsko-vietnamski politični pogovori. Sovjetsko delegacijo je vodil predsednik prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Nikolaj Podgorni. V Moskvi o obisku Podgornega v Hanoju poročajo izredno obširno. Šef sovjetske države je v Hanoju obljubil še večjo gospodarsko, znanstveno-tehnično in vojaško pomoč. »Vemo, da se vojna še ne bo končala in da Vietnam nujno potrebuje orožje, na domestne dele in drugo, tako da se bo še uspešneje upiral agresorjem,« je dejal Podgorni.

● Na povabilo predsednika zveznega izvršnega sveta Džemala Bijedića bo predsednik ministrskega sveta LR Poljske Piotr Jaroszewicz v drugi polovici oktobra prišel na uradni obisk v Jugoslavijo.

● V Moskvi so podpisali protokol o znanstveno-tehničnem sodelovanju med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo, ki predvideva poglobitev sodelovanja na področju znanosti in tehnike na bilateralni osnovi in v okviru SEV.

● Odbor za združništvo in kooperacijo pri slovenski gospodarski zbornici je predlagal, naj tridesetemu dopolnilu, ki samo načelno govori o kmetijstvu, dodajo še novo ustavno dopolnilo 30 a; to natančneje zajema sklepe in stališča 2. seje konference ZKST. Razen tega so podprli uvedbo starostnega zavarovanja kmetov ter sprejeli delovni program za ustanovitev združne zveze Slovenije.

● Kongres zahodnonemške opozicijske krščanskodemokratske stranke je izbral za novega predsednika stanke dr. Rainerja Barzla. Njegov uspeh pri glasovanju daje sklepati na očitno velike možnosti, da bo postal kandidat krščanskodemokratske stranke za zahodnonemškega kanclerja na volitvah 1973. leta. Na položaju stranke je zamenjal bivšega kanclerja Kurta Kiesingerja.

● Po trditvah saigonske vlade je na predsedniških volitvah glasovalo 87,7 odstotka volilcev, general Thieu je dobil 5.776.074 glasov. Organizacija južnovietnamskih sil za boj proti diktaturi (ustanovil jo je maršal Cao Ky, drugi človek v Saigonu) pa je ustavnemu sodišču predložila zahtevo, da razveljavi volitve, ker so pokazatelji lažni.

POLITIČNI RAZGLEDI

Kaj se dogaja na Kitajskem?

V zadnjih nekaj tednih se je v Ljudski republiki Kitajski zgodilo toliko ne- navadnih dogodkov, da so časopisni stolpci spet polni ugibanj. Vendar je treba že takoj na začetku povedati, da je informacij iz LR Kitajske malo, da so vse večinoma takšne, da onemogočajo kakršnokoli podkrepjeno pisanje, predvsem pa kaže, da spremembe le niso takšne, kot so jih hoteli narediti nekateri bolj ali manj senzacionalistično nadahneni listi.

Oglejmo si najprej nekaj dogodkov, ki so povečali zanimanje za LR Kitajsko v zadnjih tednih. Predvsem je svet presenetila novica, da letos ne bo velikanke tradicionalne parade 1. oktobra, ko Kitajska praznuje dan revolucije. Priprave na parado, v kateri so po navadi sodelovali sto tisoči ljudi, so bile odpovedane v zadnjem času.

Potem je bilo slišati govorice (in poročila raznih agencij, ki so nekatere res dobro, nekatere pa manj dobro obveščene): z javnih mest odstranjujejo kipe in poprsja Mao Ce Tunga, radio Peking je nehal oddajati izreke Mao Ce Tunga na začetku in koncu oddaj, letalski promet je ukinjen, vojaki so vpoklicani oziroma poklicani z dopustov. Zato so začeli nekateri ugibati, da je predsednik Mao mrtev ali hudo bolan, da so v Kitajski začeli obračunavati med seboj na samem vrhu, da je pobegnil nekdanji predsednik republike Liu Šao Či (zato naj bi bil na primer ustavljen ves letalski promet), da se pripravljajo nekaj takšnega, kot je bila pred leti kulturna revolucija itd. Govorilo se je o premikih sovjetskih enot proti kitajski meji, in sicer kmalu po sklenitvi berlinskega sporazuma. Govorilo se je, da Nixon ne bo obiskal Kitajske itd.

Kmalu na to so sledile novice, ki so prejšnje skoraj v celoti demantirale. Tako na primer je pred dnevi etipski cesar Haile Selasie med obiskom v LR Kitajski bil na sprejemu, ki se ga je udeležil predsednik Mao, in vsi so vedeli povedati (tudi slike so objavili), da je Mao čil in zdrav. Radio Peking je res nehal oddajati Maove misli, vendar le za nekaj dni. Pretirane so bile tudi govorice o odstranjevanju Maovih kipov z javnih mest.

Zato so se komentatorji na Zahodu in Vzhodu morali prepuščati ugibanjem. Sovjetski in poljski tisk sta na primer pisala o »resnih dogodkih«, ki napovedujejo spremembe v notranjem življenju Kitajske, vendar pa nista mogla povedati, za kakšne spremembe gre. Niti londonski »Times«, ki po navadi »vse ve«, ni mogel napisati drugega kot to, da gre za znamenja »motnega političnega ozračja, ki traja od konca kulturne revolucije pred poldrugim letom ter od IX. kongresa KP Kitajske; tedaj je kitajsko vodstvo nekako zakrpallo politične vrzeli, ki so nastale s kulturno revolucijo«. To so seveda samo lepo zveneče besede, ki pa ne povedo ničesar.

Kitajski diplomati po svetu so odgovarjali po ovinkih na radovedna vprašanja novinarjev, edinole odločno so zavračali sleherne namige na to, da bi bil predsednik Mao bolan.

Nekateri politični dogodki so pokazali, da kitajska zunanja politika deluje, kot je delovala doslej. Tako na primer je podpredsednik vlade Li Hsien Nien obiskal DR Vietnam s skupino strokovnjakov, ki naj bi sestavili nov sporazum za vojaško in gospodarsko pomoč: in sicer še pred prihodom sovjetskega voditelja Podgornega v Hanoi. Delegacija je na pekinško letališče pospremil premier Ču En Laj. V Francijo je prišla kitajska delegacija, ki jo je vodil minister za zunanjo trgovino. Dopisnik AFP je v zadnjih septembrskih dneh sporočil iz Kitajske, da po svetu res sicer ugibajo, kaj se dogaja v LR Kitajski, vendar »kitajski voditelji odločno in hitro zavzemajo stališča do vseh aktualnih mednarodnih dogodkov, njihova zunanja politika pa se ni niti najmanj spremenila«.

Govorice, da so spremembe na Kitajskem povezane z bližnjim obiskom ameriškega predsednika Nixona v Peking, so demantirali tako Američani kot Kitajci. Tako na primer je predsednik Nixon tedaj, ko je potoval na Aljasko, kjer se je imel sestati z japonskim cesarjem Hirohitom dejal, da bo potoval na Kitajsko in da se bo sestel tako s Ču En Lajem kot Mao Ce Tungom. Dodal je tudi, da se »stiki zaradi obiska v Peking udeležijo na zadovoljiv način«.

Navsezadnje bi lahko vse skupaj sklenili z našim starim rekom, da je bilo veliko grmenja, pa malo dežja.

KOMENTATOR

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO

PODIJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—

Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA

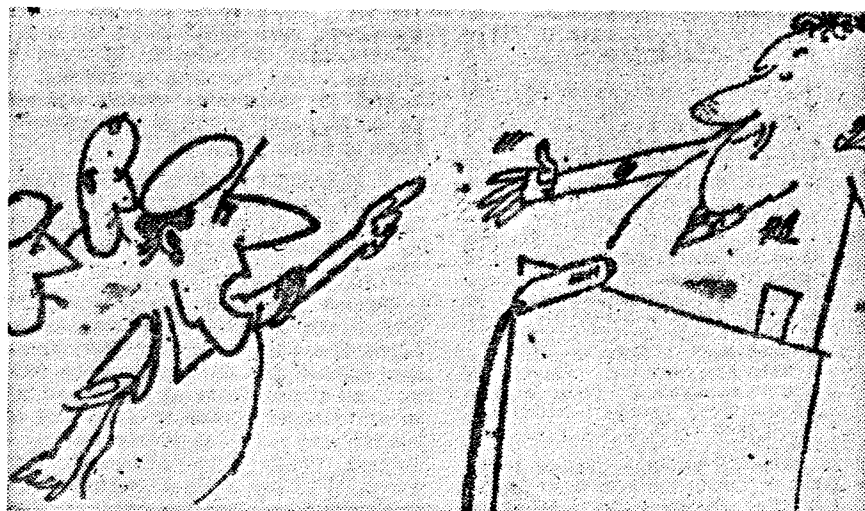
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, pro-spekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Film o manevrih

Na področju Bele krajine, kjer so bili veliki manevri JLA, se je zadrževala tudi ekipa štiriindvajsetih članov filmskega producentnega podjetja Viba film iz Ljubljane. Posneli so film o manevrih oziroma o vseljudskem odporu. Režiser je France Stiglic, med snemalci pa so Vavpotič, Marinček, De Gleria, Cerar in drugi.

VSAK TEDEN ENA ...

— DOSTI MI JE TEH VAŠIH GOVOROV. TOVARIS TITO JE REKEL, DA MORAMO DELATI!

— STRINJAM SE S TOVARISEM TITOM. DAJTE, DELAJTE!

Vojaki ne morejo premagati ljudstva

(nadaljevanje s prve strani)

Kljub temu napadalec ne more nikjer in nikoli doseči odločilne zmage. Branilci imajo sicer hude izgube, ljudstvo hudo trpi, marsikdaj napadalec posamezne enote branilcev popolnoma uničijo in iztrebijo cele vasi, zdesetkajo pokrajine. Branilci imajo majhne in nepomembne uspehe, ki posamič ne pomenijo skoraj nič. Vsi skupaj pa so strašna breme za okupatorja prav zaradi nenačrtnosti in razpršenosti po času in prostoru. Stanje najbolj ponašarja znana trditev, da gverila zmaguje, če je ne uničijo, medtem ko redna armada izgublja, če ne doseže zmage. Toda doseči zmago nad vojsko, ki je in ki je ni, sploh ni mogoče...

Na vseh teh ugotovitvah, ki so sad temeljitega proučevanja vse zgodovine vojn, posebej pa zadnjega četrto stoletja, slonijo sodobna jugoslovanska načela za primer vojne. S tujo besedo ta načela imenujemo »jugoslovanska vojna doktrina«. Pri tem je potrebno omeniti, da tudi najboljši strokovnjaki nikakor ne bi mogli izbrati vse kar je dobro in izločiti tisto, kar več ne ustreza ali ni primerno za naše razmere, če ne bi bili razen s strokovnim znanjem oboroženi tudi s poznavanjem marksizma, zlasti pa še njegovega dialektičnega načina.

Ob tej ugotovitvi ne moremo mimo pti, ki smo jo pri nas v Jugoslaviji prehodili od časa, ko se je Partija začela ukvarjati s pripravami za revolucijo na vojaškem področju, oziroma z načrtnim delom v takratni jugoslovanski vojski, pa vse do današnjih dni.

Tedaj so se bolj malo ukvarjali s taktiko in strategijo partizanskega vojskovanja, ker tega niso počeli vzorniki v Spaniji in v Rusiji. V obeh deželah je bilo partizansko vojskovanje ocenjeno samo kot pomožna oblika. Nekateri ocenjujejo to kot vzrok poraza v španski državljanski vojni. Kitajska, v kateri je nujna nagnala komuniste, da so se začeli posluževati partizanstva kot edine možne oblike bojevanja po porazu in umiku iz velikih mest, pa je bila predaleč. Zato izkušnje kitajskih komunistov niso bile znane, pa tudi obdelali jih še ni nihče, oziroma niso dobile takega pomena in veljave kot bi jih morale. To pa zaradi vpliva prevladujoče vojaške doktrine v Sovjetski zvezi.

Med osvobodilno vojno pa je tudi pri nas zaradi nujne zrasla naša doktrina o partizanskem vojskovanju. Zanimivo je, da smo pri nas in na Kitajskem kljub veliki razdalji in bistveno drugačnim razmeram prišli skoraj do enakih ugotovitev.

Po vojni je nastopilo razdobje, ko smo začeli taktično in strateško zakladnico, dediščino osvobodilne vojne, nekako načrtno zapostavljati. Spet pod vplivom vojaške doktrine, ki smo jo uvozili v okviru »bratske pomoči«. V možni bodoči vojni naj bi bila jugoslovanska vojska ena izmed front v sklopu bloka.

Razvoj nuklearnega orožja in tehnike, ki omogoča velikim in močnim še bolj bliskovit napad na žrtev, pa je tudi pri nas znova pokazal na neprecenljive vrednote osvobodilne vojne kot izhodišča za izpopolnjeno doktrino o partizanskem vojskovanju in o vlogi operativne armade. Tako smo dobili načelo o vseljudski obrambni vojni ali o splošnem ljudskem odporu, kar imenujemo tudi lahko jugoslovansko vojno doktrino sodobnosti.

S tega izhodišča gledamo lahko tudi na cilj in izvedbo nedavnih velikih vojaških vaj.

Ze izbor ozemlja, kjer so bile vaje, kaže, da gre za novo obliko in vsebino tako samih vaj kot tudi naše celotne vojne doktrine. Bela krajina, Kordun, Banija, Lika in Bosanska krajina so bile namreč med našo osvobodilno vojno pokrajine, kjer je bilo ljudstvo v ogromni večini na strani osvobodilnega gibanja. Dejavnost ljudstva v teh pokrajinah je bila že takrat vzor drugim pokrajinam. Enotnost, množična podpora brcem, vsestranska dejavnost, odrekanje in pogum množice so bistvene značilnosti tega časa in kot take tudi za metek sodobnega načela splošne ljudske obrambe.

Po drugi strani pa so v teh pokrajinah prišle že med vojno do izraza na sovražni kovi strani nekatere oblike vojskovanja, ki so se zdaj v rabi, čeprav z veliko zmogljivostjo in številnejšimi stroji. Oktobra 1943 so naprimer Nemci iz Kostanjevice bliskovito z motorizacijo prodrli v Novo mesto, nato pa prek Gorjancev v Belo krajino. Naše enote so branile prehode čez Kolpo, res da iz druge smeri, toda to zdaj skoraj ni več važno. Januarja 1943, v

Pontonorji ob sestavljanju mostu čez Kolpo

(foto: Edi Šelhaus)

sklopu IV. sovražnikove ofenzive, pa so Nemci in Italijani skupaj z ustaši in domobranci prodirali s črte Zagreb-Reka proti vzhodu, spet ob pomoči motorizacije.

Zamisel letošnjih velikih vojaških vaj je bila pokazati oblike napada na neodvisnost male dežele kakršna je Jugoslavija. Vsekakor bi bil napadalec po številu vojaštva in opremljenosti na boljšem, razen tega pa bi računal tudi na podporo dela prebivalstva. Napadalcu se postavi v bran operativna vojska, ki mu skuša zadati čimveč žrtev in zavreti hitrost njegovega prodiranja v notranjost dežele. Toda napadalcu počasi le uspe prodreti v globino naše dežele. Pri tem pa ni računal na enotnost prebivalstva in na vseljudski odpor. Zasedbo nekaterih pokrajin si naši vojaški voditelji ne predstavljajo kot poraz, ampak kot prehod na partizanski način vojskovanja. Protij partizanom je brez moči obilje težkega orožja in letalstvo. Proti partizanom se je potrebno bojevati s puško, bombo in mitraljezom, za njimi je treba laziti po nepreloženih goščah peš, iskati jih je treba po skednjih, hlevih in tovarnah. Zato se tudi okupator mora razpršiti tako kot so se razpršili partizani. Razprše ni okupator pa ni več tisto kot je bil v množici. Nanj vplivajo prebivalci zasedene dežele s prepričevanjem in zgledom. Čuti se osamljenega, ko vidi samo mržnjo iz oči vsakogar. Okupatorski vojak je le redkokdaj sposoben za samostojno delovanje. Partizan pa je to glavna oblika boja. Vojna traja leta in leta, dokler končno ljudstvo in osvobodilni vojski ne sprevidi brez uspešnosti početja svojih vojakov.

Se in še bi lahko pisal o oblikah in načinih vodenja vojaških vaj in o drugem, kar bi zanimalo bralce. Veliko tega so naredili poklicni tovariši iz radia in televizije in od dnevnih časopisov. Vsi so pokazali veliko zanimanja za vojaške zadeve, veliko več kot prejšnja leta, ko je bila obramba marsikdaj pastorek. Toda kljub prizadevnosti bi jim lahko očital, da so malo preveč pozornosti posvetili veličastnim prizorom vojne, ko so grmeli topovi, rožljali

li tanki in šivigala nad glavami udeležencev nadzvočna letala. Toda to so bile samo najlažje opazne prvine vojaških vaj. Veliko bolj so bili pomembni tisti posamezniki ali manjše enote, ki so se urili vsepovsod v partizanskem bojevanju, samo s puško, bombo, brzostrelko, mitraljezom, razstrelivom in podobnim.

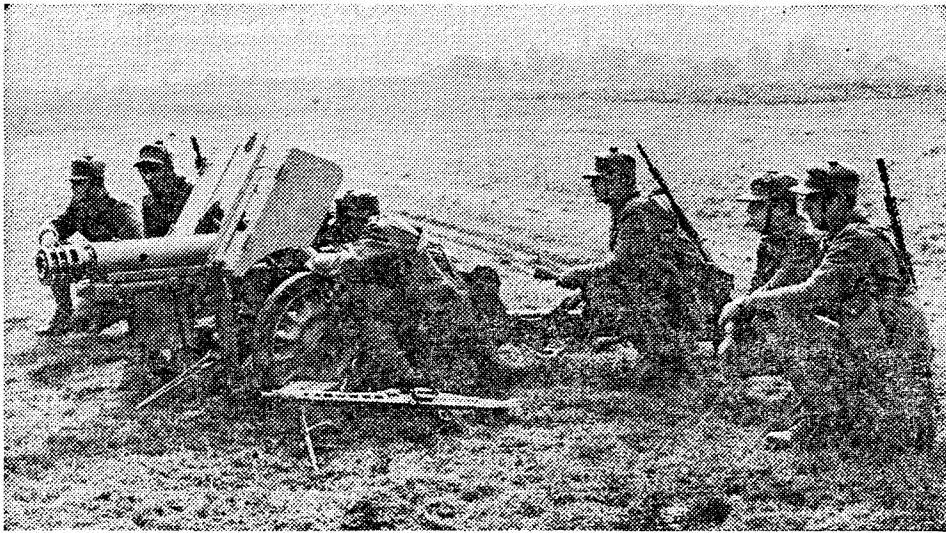
Letošnje velike vojaške vaje pa pomenijo predvsem pri nas korenito prelomnico v pripravi na splošni ljudski odpor. Z njimi je odločilno zmagala doktrina o združenem delovanju vseh oblik odpora, tako operativne vojske kot partizanskih enot in drugih. Predvsem slednja oblika je dobila na svojem pomenu kot enakovredna prvi, v nekaterih primerih pa tudi kot edina možna. Zato bo treba v prihodnje posvetiti več pozornosti organizacijski gibčnosti enot. Te naj bi bile sposobne za nagle prehode iz frontalnega in manevrskega bojevanja na partizansko, pa tudi narobe. Partizanske enote pa naj bi postale še sposobnejše za naglo zbiranje in razpršitev. Zato jih bo potrebno še bolje opremljati in oboroževati, obenem pa razviti posebne oblike orožja in opreme, primerne za njihove naloge.

Le tako bomo tudi iz naše podzvesti popolnoma izbrisali vsako misel na vdajo, pa čeprav bi imeli pred seboj še tako močnega sovražnika. Tako bomo tudi razvili našo obrambno doktrino in jo osvobodili vseh zastarelih gledanj na vlogo operativne vojske in partizanskih enot.

Borci osvobodilne vojske izpred tridesetih let pa smo lahko ponosni, da smo vsak po svojih močeh tudi nekaj že takrat prispevali k današnji obrambni strategiji naše države. Ta je kot načelo splošne ljudske obrambe z letošnjimi velikimi vojaškimi vajami zmagala nad vsemi tistimi, ki so še morda dvomili v njeno koristnost in uspešnost.

Vojaške vaje so pokazale, da je ljudstvo, ki je trdno odločeno braniti svojo neodvisnost, nepremagljivo.

MILE PAVLIN

Planinska enota »plavih« na položaju z gorskim topom domače izdelave, ki je med vojaškimi strokovnjaki požel laskava priznanja (foto: Edi Šelhaus)

OB TABORNEM OGNJU

„Boljši gostje“

V članku »Umetna pobuda iz Maribora« ste prav dobro opisali zapostavljanje borcev in vojni invalidov, ki se zdravijo v naših zdraviliščih širom po Sloveniji. V članku navajate tudi primer iz Dolenjskih Toplic, ko je zadevo uredil republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo. Da pa tisto urejanje zadeve verjetno ni kaj prida zaleglo, vam bo potrdil tale moj primer:

Sem vojaški invalid IV. skupine. Na zdravljenju v Dolenjskih Toplicah sem letos bil od 8. do 29. septembra. Ko sem se ob prihodu v zdravilišče javil, so mi do delili sobo številka 42. Toda že 10. septembra mi je uslužbenka iz recepcije prišla povedat, da se bom moral preseliti, ker da so dobili »boljše goste«. Kdo so ti boljši gosti, mi ni povedala, toda kljub temu sem odklonil preselitev, ker se nisem prišel zdraviti zato, da bi se selil iz sobe v sobo. Toda tisto, česar nisem storil pro-

stovoljno, so uslužbenci recepcije v Dolenjskih Toplicah naredili nasilno.

Bilo je 13. septembra. Dopoldne sem opravil kopanje in vse drugo, kar je s tem v zvezi. Popoldne sem odšel na sprehod in s sprehoda naravnost k večerji. Ko pa sem po večerji, malo pred 21. uro hotel oditi spat, sem v veži zvedel, da so me preselili. Torej brez moje vednosti in seveda tudi brez moje privolitve so vse moje stvari, ki sem jih imel v sobi, preselili drugam in mi niso niti povedali, kam. Vsa domneva bo razumljivo, da sem se ob takem samovoljnem postopku oseoja v Dolenjskih Toplicah močno razburil. Ker pa nisem vedel, kam so me preselili, sem za tisti večer najel sobo v župnišču, kjer tudi oddajajo sobe zdraviliškim gostom in jo seveda posebej plačal.

Drugo jutro sem se zglasil pri direktorju in mu ves ta postopek opisal. Priznati moram, da se mi je direktor sicer opravičil in obsodil samovoljni postopek osebja. Toda tudi to ne more spremeniti dejstva.

Ob vseh teh ugotovitvah se upravičeno sprašujem: Kje je v Dolenjskih Toplicah razlika med »boljšimi gosti« in vojaškimi vojnimi invalidi? Za vsakega vojaškega vojnega invalida, ki je tam na zdravljenju, dobi uprava zdravilišča dnevno 87 dinarjev, a zato se morajo

zadovoljiti z najslabšimi sobami. Drugi — in med te sodijo verjetno tudi tako imenovani »boljši gostje«, pa plačajo dnevno le 60 dinarjev in posebej za vsako kopel po 4 dinarje.

Da pa tudi drugače brezbrizno ravnamo z borci in vojaškimi vojnimi invalidi, pove tudi tale primer:

Hkrati z menoj je bil v Dolenjskih Toplicah na zdravljenju Tomaž Slapar, nosilec spomenice 1941. Od doma so mu pisali, a ker pisma ni prejel, je zaskrbljen ponovno pisal domačim, zakaj ne dobi nobenih obvestil. Z odgovorom na to pismo je dobil še kuverto prejšnjega pisma, na katero je bila uprava zdravilišča napisala: »Odpovedal neznano kamo«. Sicer se mu je za to nepravilnost uprava zdravilišča pismeno opravičila, toda s tem ni mogla izbrisati slabega vtisa in neprijetnih posledic brezvestnega ravnanja.

To je samo nekaj od tistih neprijetnosti, ki jih vojaški vojni invalidi in borci doživijo v naših zdraviliščih. Toda ob teh in takih pa se upravičeno sprašujem:

Kdaj bodo pristojni organi s pogodbeno do očetimi sankcijami dosegli, da bodo v naših zdraviliščih tudi borci in vojaške voje invalide obravnavali tako kot tiste, ki jih imenujejo »boljši gostje«.

ZVONKO SADAR

DOPISNIKI NAM POROČAJO

POLJANE NAD ŠKOFJO LOKO
BILA JE LEPA PROSLAVA

Vojaški vojni invalidi v Poljanah pri Škofji Loki so v nedeljo, 26. septembra, praznovali svoj praznik. Ob tej priliki so svečano razvili nov prapor. Pokrovitelj te prireditve je bil Partizanski invalidski pevski zbor, katerega predsednik Vlado ŽORŽ je tudi pripel na novi prapor trak. Partizanski invalidski pevski zbor je med prire-

ditvijo, v kateri sta nastopala uspešno dva recitatorja in je govoril tudi tovariš Igor Peterfel, zapel nekaj pesmi in s tem poživil proslavo. Pesmi so zelo navdušile občinstvo. Po proslavi se je razvila prisrčna zabava v tamkajšnjem kulturnem domu.

M. M.

SODRAŽICA
USPEŠNA OBRAMBA

Odbor za vseljusko obrambo pri krajevni skupnosti Sodražica se je z vso resnostjo pripravil na vaje partizanske enote. Potem je bila teritorialna enota 26. septembra »poklicana pod orožje«. Odbor za vseljusko obrambo je bil ves čas od vpolica v tesnem stiku s partizansko enoto. Organiziral je posebno mladinsko skupino; naročil ji je, naj zakrije hišne številke v krajih ob cesti od Boncarja do Vinice, prav tako pa naj skrije kačipote. Nekatere kačipote so obrnili v napačno mer. To se je pokazalo zelo koristno ob vdoru »sovražnih enot«, ki se v Sodražici niso takoj mašle.

Odbor za vseljusko obrambo je v noči med 26. in 27. septembrom pismeno opozoril prebivalstvo, naj se pripravi na primer odsele. Mladinska skupina je vso noč patrolirala in poročala odboru o vsem, kar je opazila sumljivega. Zjutraj 27. septem-

bra so »sovražne« enote vdrle v Sodražico, mladinci pa so »municili« most in tako »sovražniku« preprečili, da ni mogel čez potok Bistrice. Ob prehodu čez Bistrice so krajevne partizanske enote srdito napadle »sovražnika« in ga delj časa zadržale, da ni mogel prodirati. Teritorialna obramba je delovala po načrtu, tako da je opravila vse vojaške naloge. Odbor za vseljusko obrambo je prav tako zelo uspešno izpolnil svojo nalogo. Vsa vaja se je razvijala popolnoma tako, kakor če bi bila res vojna. Zato sta se odbor in partizanska enota med vajo mnogo naučila.

Po vaji je mladina iz osnovne šole v Sodražici pripravila lep kulturni program. V imenu odbora za vseljusko obrambo je Vinko Drobnič pohvalil partizansko enoto, odbor in mladino ter se zahvalil prebivalstvu za sodelovanje.

KOPER
SKRBI ZA BORCE NIKOLI PREVEČ

Komisija za politično dejavnost borcev komunistov pri komiteju obalne konference ZK v Kopru je 1. oktobra razpravljala o nekaterih socialnih vprašanjih udeležencev NOV in predvojnih revolucionarjev. Navzročni so bili tudi predsednik občine Izola, predsednica občine Piran, podpredsednik občine Koper, direktorji stanovanjskih podjetij treh obalnih občin, upravniki koprške bolnišnice, direktor zavoda za zdravstveno varstvo, nekateri poslanci republiške skupščine, zastopniki občinskih odborov ZZB obalnih občin, referenti za zadeve borcev treh občinskih skupščin in zastopniki družbeno-političnih organizacij.

Na podlagi poročila omenjene komisije se je začela izčrpna razprava. Ugotovili so, da je bilo na obalnem področju že veliko storjenega za zboljšanje položaja udeležencev NOV. Tako so posvetili posebno pozornost stanovanjskim zadevam in v zadnjih dveh letih uredili 1097 primarov. Še zmeraj pa je na tem območju 723 borcev NOV, ki še nimajo primernih stanovanj. Zato so sklenili predlagati republiški skupščini, naj bi veljavnost sklepa o dotoku denarnih sredstev za urejanje stanovanjskih zadev borcev podaljšali še za leto 1972. Prav tako bodo predlagali stanovanjskim podjetjem treh obalnih občin, da pritegnejo svoja denarna sredstva za prezidave družbenih stanovanj, v katerih stanujejo udeleženci NOV. Delovnim organizacijam, pri katerih so za-

posleni udeleženci NOV, ki še nimajo primernih stanovanj bodo predlagali, naj dajo prednost ureditvi teh stanovanjskih primarov. — Prav tako so razpravljali o primerih tistih borcev, ki stanujejo v stanovanjih, katerih lastniki so se po priključitvi izselili v Italijo. Ti so večkrat v dokaj kolčljivem položaju.

Dogovorili so se, da bodo uporabljali enotna merila, tako da bodo vse tri občinske skupščine uskladile odloke o dodeljevanju občinskih priznavalnin in družbenih podpor.

Zelo živahna je bila razprava o ustanovitvi posebnega dispanzerja za udeležence NOV za vse obalno področje. Podoben dispanzer imajo že v Mariboru. V Ljubljani pa se borci lahko zdravijo v bolnišnici Petra Držaja in v vojaški bolnišnici. Dogovorili so se, da bodo tudi to zadevo uredili.

Obravnavali so tudi, kako bi bilo treba upoštevati udeležbo v NOV kot posebno delovno dobo. Prav tako so se dotaknili vprašanja o dopolnilnem zaposlovanju tistih borcev, ki so socialno ogroženi; dalje so omenjali predčasne upokojitve v nekaterih delovnih organizacijah itd.

Udeleženci posvetovanja so se dogovorili, da si bodo vsak na svojem področju prizadevali urediti čimprej še neurejene socialne zadeve udeležencev NOV.

ALBERT KLUN

KAMNIK
TUDI ŽENSKÉ MED GASILCI

Soboto 2. oktobra so v kamniški tovarni Svilalet izkoristili za praznovanje obletnice ustanovitve delovne organizacije. Kot je v navadi ob takih priložnostih, so nagradili najbolj zaslužne člane skupnosti kot tudi tiste, ki so zaposleni v tovarni po deset, oziroma dvajset let.

Praznovanje pa so izkoristili tudi za to, da bi pomovno ugotovili, kako so pripravljeni za primer vojne ali večje naravne nesreče. Naj omenimo, da so vaje civilne zaščite v Svilaletu že postale tradicija, kar brez dvoma zasluži pohvalo.

Zadnjič so nastopili predvsem gasilci in sicer tovarniški kot tudi pripadniki prostovoljnega gasilskega društva Kamnik. Ti so pokazali novo opremo, preizkusili njeno delovanje in svojo učinkovitost.

Največja zanimivost pa so tovarniški ga-

silci. To pa zaradi tega, ker je med njimi precej žensk. Navadno smatramo gasilstvo kot popolnoma moško zadevo. V Svilaletu so to ovrgli. Kot tekstilna tovarna ima Svilalet med zaposlenimi sorazmerno veliko število ženske delovne sile, zato je še posebno važno, če je med ženskami določeno število pripadnic gasilskega društva. Tudi načelnica celotnega gasilskega društva je ženska. Zanimivo je tudi, da so ženske gasilke kar se tiče usposobljenosti enake moškim, v nekaterih spretnostih pa jih celo prekašajo. Seveda to ne velja za tiste dejavnosti, kjer je potrebna večja moč.

Zato bi bilo morda dobro in tudi prav, če bi podjetja, kjer imajo pretežno delovno silo, upoštevale izkušnje gasilcev iz Svilaleta, zlasti pri vključevanju žensk v gasilske enote.

MILE PAVLIN

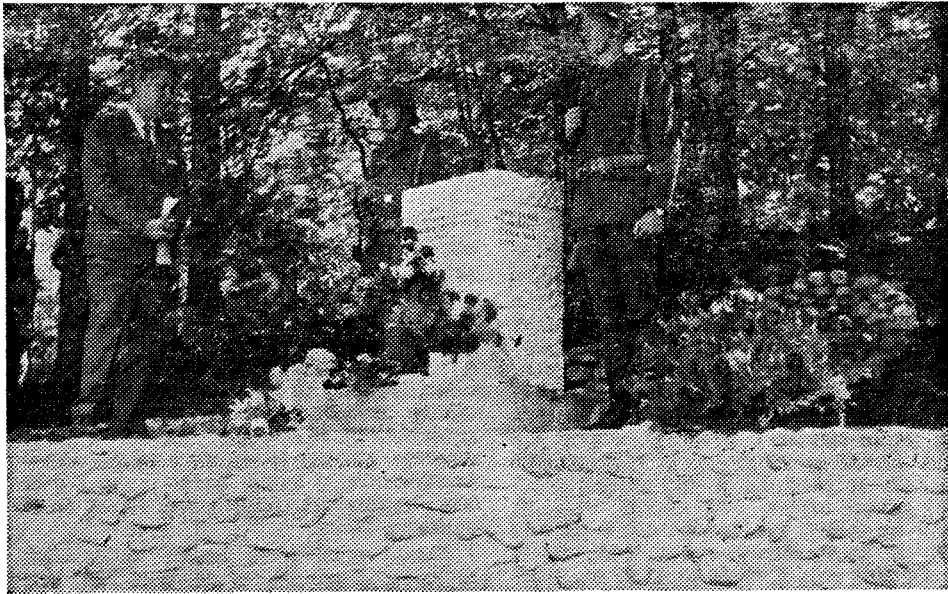
LJUTOMER
OBISKALI SMO DOLENJSKO

Odbor ZB NOV v Ljutomeru je v zadnjih treh letih priredil vsako leto izlet za svoje člane. Leta 1969 smo bili na Cerkljanskem, kjer smo si s med drugim ogledali bolnišnico Franjo; lani smo tri dni potovali po Bosni. Letos smo napravili dvodnevni izlet na Dolenjsko. Obiskali smo znamenite kraje, znane iz NOB.

Ustavili pa smo se tudi v Frankolovem, da smo počastili spomin talcev. Potovanje smo nadaljevali proti Zidanemu mostu in po Zasavju na Dolenjsko ob Mirni, nato skozi Trebnje do Šmarjeških toplic. Ogledali smo si tudi grad Otočec. Potem smo se odpe-

ljali čez Gorjance v Belo krajino. Ustavili smo se v Črnomlju, si ogledali krajevne znamenitosti in v tem kraju prenočili. Naslednji dan smo se odpeljali na Kočevski Rog. Ogledali smo si bazo 20. Po kratkem počitku smo nadaljevali pot v Kočevje. Ogledali smo si Šeškov dom. Vsega sporeda na žalost nismo mogli uresničiti, ker je deževalo, tako da se nismo ustavili še v Ribnici, na Turjaku in Urhu pri Ljubljani. Vendar so bili vsi izletniki zadovoljni. Že zdaj mislimo na izlet prihodnje leto. Radi bi si ogledali še Sarajevo in južno Bosno.

J. V.

ZB Iška vas je letos odkrila lep spomenik v Lopusni dolini, na kraju, kjer so Italijani pobili petintrideset domačinov — tam, kjer je padel Tone Župec, pa spominsko znamenje.

NEMŠKI RUT
V SPOMIN PADLIM BORCEM

V Nemškem Rutu na Tolminskem so 26. septembra odkrili spominski plošči borcev Jožetu in Toneu Kodru ter Simonu Kosu, ki so ga fašisti ustrelili. Slovesnosti so se udeležili domači vsi prebivalci Nemškega Ruta in Granta, pa tudi številni drugi iz okoliških vasi. Občinski odbor ZBB NOV na Jesenicah je odposlal na slovesnost svoje odposlanstvo.

Jože in Tone Koder sta bila med prvimi partizani; med borce sta se uvrstila leta 1941 v jeseniški okolici. Jože je padel 20. februarja 1942 na Stolu, Tone pa čez dve leti pri Kobariidu. Simona Kosa so ustrelili decembra 1941 pri Trstu.

Nemški Rut, lep gorski kraj v Baški grapi, je znan po gostoljubnosti svojih prebivalcev. Ljudje so se tu že pred vojno uprli fašističnemu nasilju in se med prvimi pridružili protifašistični organizaciji TIGR, ki

je tedaj delovala na Primorskem. Že leta 1932 sta nekatere vaščane zaprisegla Ferdo Kravanja — Skalar in Danilo Zelen. Priseg pa so tudi zvesto držali do smrti. Sodelavec je bil tudi Nikolaj Lončner, ki so ga Nemci ustrelili kot talca v Dragi pri Begunjah 30. decembra 1941.

Spominsko ploščo bratoma Koder je odkril njun soborec na Stolu, Karol Kozar — Romi, njegova žena Ivanka, tudi udeleženka tedanjega boja, pa je položila venec občinskega odbora ZBB NOV na Jesenicah. Slovesnosti se je udeležila tudi 86-letna mati padlih borcev. Bila je močno ganjena, ko sta jo pozdravila soborec padlih sinov. Pri slovesnosti je sodelovala tudi šolska mladina iz Podžurda in nastopil je pevski oktet iz Škofje Loke.

SREČKO ŠORLI

Imeli smo ljudi

JANEZ HOČEVAR

Smrt je izrgala iz naših vrst Janeza Hočevarja, nosilca partizanske spomenice 1941 in več odlikovanj.

Pokopali smo ga 3. septembra v Vojni vasi pri Črnomlju. Rodil se je 2. 9. 1914. Njegova življenska pot je bila trda. Že od desetega leta dalje si je sam služil kruh. Ko se je izučil mlinarskega poklica, je prišel službovat v Črnomelj.

Takoj leta 1941, po prihodu okupatorja je vedel kje je mesto proletarca. Julija 1941 je bil že med belokranjskimi partizani — prvoborci. Bil je borec Dakičevega bataljona, Tomšičeve brigade, komandant mesta Trebnje. Zaupana mu je bila naloga ob formiranju pete prekomorske brigade.

Po vojni je opravljal vrsto nalog in funkcij. Zaradi rahlega zdravja je bil upokojen. Z družino je živel v Črnomlju ter aktivno delal zlasti v organizaciji ZB. Od Hočevar Janeza so se poslovili njegovi vojni tovariši: Milan Šimec in Anton Malnarič. Na zadnji poti ga je spremljala množica belokranjcev, številni venci in cvetje pa so dokaz

MARIJA ŽIVEC

Dne 19. septembra smo pospremili iz Dutovelj na pokopališče v Skopo k večnemu počitku znano gostilničarko Marijo Živec, po domače »Maričko« iz Dutovelj na Krasu.

Marička je bila rojena pred 74 leti v vasi Skopo na Krasu v napredni družini. Že kot deklica je izgubila mater. Vzorno je potem

skrbela za svojega očeta in dva brata.

Čez leta se je Marička z očetom in bratoma preselila v Dutovlje, kjer so odprli znano gostilno »Pri Marički«.

Ko se je začel narodnoosvobodilni boj proti okupatorjem, se je vanj takoj vključila tudi Marička in veliko prispevala k naši osvoboditvi. Njena hiša je bila za vse simpatizerje NOB noč in dan odprta. Čeprav je veliko tvegala, se ni ustrašila posledic, saj je bila zelo zavedna in vdana ciljem NOB. Reakcionarjev in drugih sovražnikov naše domovine, ni trpela, ampak je vsakemu takemu povedala odkrito, kar mu je šlo. Kako je bila Marička med tukajšnjim ljudstvom priljubljena in spoštovana, je pokazala že udeležba ljudi na njeni zadnji poti. Naj počiva v miru v svoji svobodni kraški zemlji, ki jo je tako ljubila.

ANTON POTISEK

Združenje borcev NOV Litija je izgubilo svojega zvestega člana. Na zadnji poti smo ga spremili t. m. na pokopališče v Jablanici. Čast so mu izkazali tudi pevci in godba. V imenu ZB NOV je ob grobu spregovoril Albin Jesenšek. — Potisek se je rodil leta 1914 na Mamolju v številni kmečki družini. Leta 1941 ga je okupator izselil v Nemčijo. Anton je leta 1942 pobegnil iz nemškega taborišča in se skrivaj vrnil k svojim sorodnikom na Sp. Log pri Litiji. Njegov dom je bil tedaj že izropan in zapuščen. Začel je delovati v OF na terenu, potem se je uvrstil med borce leta 1944. Na terenu okrajnega odbora OF je bil intendant. Kot borec je bil odlikovan. — Iz njegove družine je izšlo kar pet borcev in trije so padli.

UTRINKI IN ODMEVI

Ozadje pogreba v Ribnici

V reportaži o Juletu Sočanu-Skali (TV 15 št. 23 z dne 3. junija 1971) je bila objavljena fotografija s pogreba padlega obveščevalca Tomšičeve brigade na ribniškem pokopališču. Na sliki prvi z desne sem jaz, Gorazd Skoporec — Borut, ko govorim padlemu, zraven mene proti sredini je Zvonko Slak-Tilen, politični komisar 1. bataljona, tretji v ozadju s titovko je Vlado Kogoj, zadnji oziroma prvi z leve pa Tone Svete-Gustelj. Pokopavali smo starega tomšičevca in mojega dobrega tovariša Ljuba Antončiča, doma s Podmilščakove ulice v Ljubljani. Ker o njem in njegovi smrti do sedaj še ni bilo nič napisanega, bil pa je zelo priljubljen, hraber in popularen, bi rad nanj obudil nekaj spominov.

Ljuba sem поблиže spoznal kot šef obveščevalnega centra Tomšičeve brigade sredi leta 1943. Takrat je bil Ljubo Antončič namestnik političnega komisarja 1. bataljona Tomšičeve brigade. Kot tak je imel zelo blag odnos do borcev in do civilnega prebivalstva. Imel je moč prepričevanja in hitro se jim je znal približati. Te lastnosti so bile kot nalašč za obveščevalca. Tako je prišlo do tega, da me je nasledil na položaju šefa obveščevalnega centra Tomšičeve brigade, ko sem bil premeščen za načelnika obveščevalnega centra 14. divizije.

Pred kapitulacijo Italije so se naloge naših obveščevalcev zelo povečale. Bili smo nenehno na terenu. Še zlasti zaradi tega, ker so se v predelu pri Ortnoku in kasneje v Grčaricah pojavili plavogardisti. Priskrbeti smo morali natančne podatke in sodelovati pri izdelavi operacijskega načrta za napad na Grčarice. Tedaj je bil štab 14. divizije v Jelendolu med Rakitno in Grčaricami. Sredi napada na Grčarice je prišlo do kapitulacije Italije. Iz Kočevja je prodrala kolona kakih 2000 fašistov, ki niso hoteli položiti orožja. Napadel jih je 1. bataljon Tomšičeve brigade pri Dolenji vasi. Hkrati

je 2. bataljon Tomšičeve brigade dobil nalogo, da zasede Ribnico. V zvezi s tem je Ljubo Antončič moral ugotoviti, kakšno je stanje v Ribnici. Opazil je, da so se Italijani iz Dolenje vasi pri Ribnici že umaknili. Tam je ostalo le nekaj osamljenih belogardistov, ki so bili še vedno oboroženi. Ljubo je na poti v Ribnico že blizu bloka naletel na dva izmed njih in ju hotel razorožiti, pri tem pa ga je eden ustrelil iz neposredne bližine. Tragično pri tem je, da je Ljubo prav tiste dni prek sorodnikov, ki jih je imel v Dolenji vasi, dobil iz Ljubljane fotografijo svojega sinka — te se je razveselil kakor otrok. Živel je v veri, da bo otroka kmalu lahko videl in se je zato takoj po opravljeni nalogi nameraval zglasti v Dolenji vasi pri sorodnikih. Zal pa se je njegova vizija svobode žalostno končala.

Drugi dan, 10. septembra 1943, je bila »Grupacija črnih srajc XXI. aprila« premagana in vkorakali smo v Ribnico. Ker je bil Ljubo Antončič star partizan in zelo priljubljen, smo sklenili, da mu priredimo slovesen pokop. Mene je doletela nevhvaležna naloga, da mu govorim poslovnice besede na grobu. Bil sem zelo potrjen in nisem našel besed, kar se navadno dogaja ob tako veliki izgubi. Pomagal mi je Stane Škrabar-Braškari. Skupaj sva sestavila nagrobni govor. Seveda se pogreba ni moglo udeležiti veliko tovarišev, ker so skoraj vsi morali razoroževati Italijane, odvažati na varno orožje, strelivo in opremo pripravljali pa smo se tudi na udare proti belogardistom, ki so se še držali v okolici, na Blokah in v smeri proti Turjaku. Prišli pa so na pogreb zlasti stari borci iz 1. bataljona Tomšičeve brigade. Ta pogreb mi je ostal v spominu kot eden najglobljih in najbolj žalostnih doživetij iz partizanskih časov. Še posebno živ spomin na ta dogodek je v ten jesenskih dneh.

GORAZD ŠKOPOREC-BORUT

Janez Bizjak z miniaturo dubrovniške ladje in sliko maršala Tita.

»OVO TI NE VALJA,«
JE REKEL TITO
GARDISTU JANEZU

Zgodilo se je letošnje poletje na Brionih. Janez Bizjak iz Zimarice pri Sodražici je služil dveletni vojaški rok kot mornar-gardist na Titovi jahti Podgorki. Kot mornar je na jahti večkrat videl tovariša Tita. Pa tudi na Brionih, kjer je bil gardist Janez večkrat na straži.

Vojaki-gardisti imajo na Brionih delavnico v kateri lahko v prostem času izdelajo razne izdelke, spominke in drugo po lastni želji. Janez se je odločil, da si bo naredil dubrovniško navo, to je ladjo. V to delavnico je rad in še rad zahajal tudi tovariš Tito, ki ima v bližini tudi svojo delavnico.

Nekega dne je prišel v delavnico tovariš Tito in opazoval, kaj izdelujejo gardisti. Nekaj časa je opazoval Janeza in njegovo barko, potem pa je s prstom pokazal na prednji del ladje in pripomnil: »Ovo ti ne valja.« Janez je namreč izrezljal iz lesa morsko sireno z nogami, morska sirena pa ima ribje plavuti. In to napako je tovariš Tito takoj opazil in opozoril gardista.

Tovariš Tito je Janezu osebno poklonil dve svoji fotografiji. Na eni je tovariš Tito v mornariški, na drugi pa v slovesni plavi obleki.

Janezu Bizjaku, ki se je pred kratkim vrnil z odsluženja vojaškega roka domov (zdaj dela v obratu Donat v Sodražici), sta sliki dragocen spomin na vrhovnega komandanta.

JOŽE VIDIC

UMRL JE NAŠ PRIJATELJ

Iz pobratimskega mesta Pesaro je prispela vest, da je umrl sekretar pokrajinskega odbora ANPI (Zveze italijanskih partizanov), tovariš Rena. to Ortolani.

Leta 1922. se je moral umakniti pred fašističnim nasiljem. Odšel je v Francijo, kjer je ostal do napada na špansko republiko. Bil je med prvimi prostovoljci in med obrambo Madrida je bil ranjen. Imenovan je bil za politkomisarja v nekem garibaldinskem bataljonu. Med drugo svetovno vojno je nadaljeval boj proti nacifašizmu v Parizu, kjer je užival zaupanje najvišjih voditeljev francoskega odpora.

Po osvoboditvi se je vrnil v rodni Pesaro. Kmalu nato so ga izvolili za občinskega odbornika. Opravljal je tudi celo vrsto drugih javnih funkcij. Bil je med glavnimi pobudniki za sklenitev pobratimstva z Ljubljano.

Tovarišem v Pesaru izrekamo tudi mi svoje iskreno sožalje.

POIZVEDUJEMO

Prosim tovariša, ki se je leta 1944 udeležil boja za Hotedršico in se je med umikom zatekel k meni, naj se mi oglasi! Moram se bo spomnil, da sem ga tedaj skrtil pod sod, potem pa sod še pokrtil s smrečjem, preden je prišla mimo domobranska patrulja.

Hkrati prosim tovariša vodnika Miloša Zakotnika, ki je bil ob osvoboditvi na Tratah, naj bi se spomnil tovariša, ki je bil leta 1945 na Tratah v njegovem vođu. Prav tako se obračam s prošnjo na tovariša vodnika Alojza Vodopivca, ki je doma nekje na Primorskem, da bi mi pomagal pri zbiranju podatkov.

MATIJA JEREB, Medvedje brdo 27, 61373 ROVTE

PРАВНА
POSVETOVALNICAPROBLEMI OKROG
DEDOVANJA POSESTVA

L. A. Sava — Pred petintridesetimi leti ste prepustili posestvo bratu. Brat je umrl in napravil oporoko, s katero je za dediča postavil svojo ženo oz. otroka, če bi se rodil. Če pa otroka ne bi bilo, naj bi posestvo pripadlo zopet nazaj vam in otrokom. Brat je umrl brez otrok. Njegova vdova, ki je začasna lastnica posestva, še živi. Ali oporoka zastara? Ali začasna lastnica lahko posestvo proda ali izroči drugemu? Ali lahko odproda posamezne parcele brez vaše vednosti?

Vaš brat je napravil oporoko, s katero je postavil za dediča svojo ženo oz. otroka. Če otroka ne bi bilo, pa naj posestvo pripade zopet nazaj. Kdaj je brat umrl, niste pojasnili. Toda če je bilo to po osvoboditvi oz. če je bila zapuščinska obravnava opravljena po vojni, potem takega bratovega pri-stavka v oporoki ni bilo mogoče upoštevati. V pravnem jeziku se to imenuje »fidejkomisarična substitucija«. Ta institucija pa nasprotuje našemu pravnemu pojmovanju, zato pri nas ne velja. Če je v oporoki določeno, da mora nekdo po svoji smrti zapustiti podedovano premoženje določeni osebi, potem se to smatra za nepri-stavljeno. Tisti, ki podeduje, ne more biti obremenjen s tem, kako bo za primer svoje smrti s premoženjem razpolagal. To pomeni, da postane popoln lastnik in s svojim premoženjem prosto razpolaga.

Ni mogoče dokončno reči, kako je pri vas. Toda če je vdova vašega brata po smrti svojega moža podedovala po njem vse njegovo premoženje, če je torej vpisana kot lastnica v zemljiški knjigi, potem s podedovanjem premoženjem prosto razpolaga. Ona torej ne more biti začasna lastnica, kot jo značujete vi. Ona je lastnica ali pa ni lastnica. Če je lastnica, potem s premoženjem prosto razpolaga. Lahko ga proda — celoti, lahko proda posamezne parcele, lahko ga tudi za primer svoje smrti z oporoko zapusti komurkoli. Vašega soglasja in privoljenja ni treba, nikjer tudi ni rečeno, da morate po njej podedovati prav vi ali vaši otroci. V zemljiški knjigi občinskega sodišča se lahko prepričate, kdo je vpisan kot lastnik. Če je vpisana vdova vašega brata, potem ona kot lastnik s tem premoženjem prosto razpolaga, za časa svojega življenja in za primer smrti.

INVALIDSKI DODATEK

M. J. Smartno — Dobili ste naš odgovor, v katerem smo vam pojasnili kako je z invalidskim dodatkom. Samo nekaj vam pri vsej stvari ni jasno, ker ste naše pojasnilo razumeli tako, da vam pripada poln invalidski dodatek. Na invalidski upravi pa so vam pojasnili, da gre poln invalidski dodatek le tistim, ki nimajo nobenih dohodkov. Zato po našem mnenju na invalidski upravi ne morejo upoštevati cenzusa. Zato bi radi točno vedeli, ali vam pripada poln invalidski dodatek glede na to, da imate 436,94 din katastrskega dohodka, z ženo pa živita v družinski skupnosti sama.

Ponovno bomo na kratko ponovili, kako je z invalidskim dodatkom. Pravico do invalidskega dodatka imajo vojaški vojni invalidi od I. do V. skupine, ne glede na starost in pridobitno zmožnost. Drugi vojaški vojni invalidi in uveljavljeni družinski invalidi ne pa samo, če so stari več kot 55. oz. 65 let, ali so popolnoma nezmožni za pridobivanje. Za vse pa velja, da morajo biti izpolnjeni še tile pogoji: da nimajo storne ali druge pokojnine, da niso v rednem delovnem razmerju; da ne opravljajo samostojne dejavnosti, da niti sami ali člani družine nimajo rednega dohodka. Pri tem znaša cenzus (meja) za dohodke iz kmetijske dejavnosti 240 din mesečno, za druge redne dohodke pa 300 din za uveljavljene invalidne, ki se sami preživljajo in za invalide, ki bolehalo za aktivno tuberkulozo, pa 380 din mesečno. Pri tem se dohodki delijo s številom družinskih članov in omejenjeni zneski cenzusa veljajo za enega družinskega člana. Glede na to, da mate vi katastrskega dohodka 436,94 din, ki se deli na dve osebi, odpade na enega po 240 din. Zato vam tudi pripada invalidski dodatek. To pa seveda še ne pomeni, da vam gre poln invalidski dodatek. Republiški zakon o vojaških vojni invalidih jasno pravi, da je invalidski dodatek razlika med delom rednih dohodkov, ki mesečno pridejo na upravičenca, in zneskom, ki velja za letos: 456,33 din.

NEŽA OTONIČAR

Od partizanske mame smo se za vedno poslovila 29. 8. Rodila se je leta 1899 v Jelovcu. Že leta 1941 je delovala kot aktivistka OF in z močnim Jernejem opravljala odgovorne naloge. Vzgojila je zavednega sina Staneta, ki je bil že leta 1941 skojevec in je postal hraber partizanski poveljnik. — Za svoje delovanje je prejela odlikovanje za služe za narod s srebrnim vencem in red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem. — Po osvoboditvi je vneto sodelovala pri obnovi in v številnih družbenopolitičnih organizacijah. Trajno se je bomo spominjali vsi borci in aktivisti.

JAKOB
VODOPIVEC

Umrj je 22. septembra v Celju v svojem 73. letu. Rodil se je v številni delavski družini na Ostrožnem pri Celju. V zgodnji mladosti si je moral začeti služiti kruh kot mizarški vajenec, potem pa je dobil delo v celjski cinkarni. Kmalu se je uveljavil v naprednem delavskem gibanju. Leta 1934 je postal tajnik »rdečih« sindikalnih organizacij. Ko pa je Stojadinović ustanovil po fašističnem vzorcu svoje sindikate Jugoras, Vodopivec ni hotel sodelovati, zato so ga odpustili. Zaposlil se je pri rudniku v Pečovniku. Od tam so ga leta 1941

ALOJZ GOLJA

Pokopani smo ga 1. t.m. v Podmelcu — Rodil se je v gorski vasi Sela nad Podmelcem leta 1904 v številni kmečki družini. — Na začetku leta 1943 je bil izvoljen za predsednika vaškega odbora OF. Kmalu potem so ga Italijani zaprli. Po zasliševanjih in mučenju so ga poslali v taborišče. Po italijanski okupaciji pa so ga Nemci poslali v Dachau. Po vrnitvi so ga znova izvolili za predsednika krajevnega NOO za Selo, Loje in Liseč. Bil je tudi vojaški referent. Posledice trpljenja med vojno so ga spravile v prezgodnji grob.

Generalno zastopstvo švicarske
tvrdke DARWIL, ki ima sedež v
prvem in drugem nadstropju na
Trgu S. Antonio Nuovo 4 v Trstu,
obvešča kupce, turiste in poslov-
ne prijatelje, da je preuredilo
in moderniziralo poslovne pro-
store v prvem nadstropju in od-
prlo poseben oddelek

BOUTIQUE ZA NAKIT

V novih prostorih, ki so najmo-
dernejši in največji te vrste v
Evropi, ima zastopstvo Darwil
največjo in najbogatejšo izbiro
nakita iz belega in rumenega zla-
ta ter dragih kamnov. Sto tisoč
najrazličnejših modelov zlatega
nakita delajo za Darwil v 106 sve-
tovno znanih zlatarskih tovarnah.

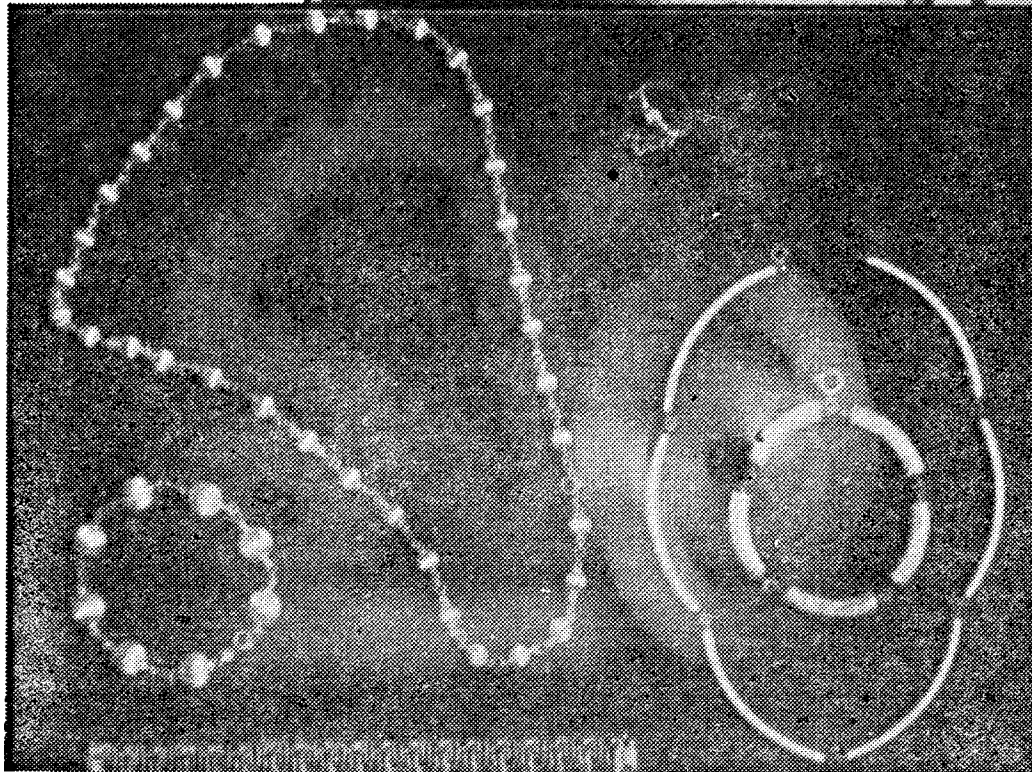
Ves nakit je izdelan iz zjamčeno
čistega 14, 18 in 22 karatnega
zlata. V zlat nakit vgrajeni dragi
kamni so naravni, prav tako, kot
so naravni biseri in korale.

DARWIL AGENT 007

Zastopstvo Darwil ima na zalogi
600 modelov najrazličnejših ur,
od najpreprostejših za vsak žep
in do najbolj ekskluzivnih za za-
htevnejše kupce. Letošnja kolek-
cija obsega 82 modelov, ki so vsi
zadnji krik mode in zadnja be-
seda sodobne tehnike.

Darwil agent 007 je najnovejši
model superavtomatske ure v
ohišju, odpornem proti vlagi in
prahu, s kristalnim steklom in
mehanizmom za naravnavanje ko-
ledarja.

SERVISNE DELAVNICE »DARWIL«:

BEOGRAD, Bogdan Pavič, časov-
ničar, Cetinjska 12 a

BEOGRAD, Boris Vitonovski, ča-
sovničar, Vasina br. 14

BEOGRAD NOVI, Vladislav Ra-
dojković, časovničar, Oml. briga-
da 4

BREŽICE, Josip Bočak, urar,
Vodnikova 1

CELJE, Viktor Lečnik, urar,
Aškerčeva 3

DOBOJ, Didič-Jusič, časovničar-
ska radnja

ILIRSKA BISTRICA, Franc No-
vak, urar, Stritarjeva 25

KARLOVAC, Josip Cukina, urar
i zlatar, Lole Ribara 41

KOPER, Venceslav Štimec, urar,
Čevljarska 32

KRANJ, Urarstvo KOKRA, Kranj

KOPRIVNICA, Peković Pavao,
urar, Trg brat. i jedinstva 2

LJUBLJANA, CENTROMERKUR,
Trubarjeva 1

LJUBLJANA, Ivan Medved, urar,
Pokopališka 3 — Moste

LJUBLJANA, Stanko Kajfež, urar,
Linhartova 4

LJUBLJANA, Slavko Šercer, urar,
Trubarjeva 48

MARIBOR, Urarstvo CHRONO-
METER, Partizanska 16

MARIBOR, Urarstvo URA, Koro-
ška 14

MARIBOR, Urarstvo MATICA, Go-
sposka 15

MARIBOR, Grabner Josip, urar,
Rozinova 15

MOSTAR, Josip Buljan, urar,
A. Buča br. 7

MURSKA SOBOTA, URARSTVO
— Murska Sobota

POSTOJNA, URARNA Postojna
PULA, Branko Malič, urar, Na-
rodni Trg 4

RAVNE, Vladimir Brumen, urar,
Prevalje

RIJEKA, Ivan Mejak, urar, Za-
bica 6

SARAJEVO, Fadil Alihodžić, ča-
sovničarstvo, Gazi Husrev-bego-
va 25

SKOPJE, HRONOMETAR, časov-
ničarska radnja

SPLIT, Mihovil Mrkušić, urar,
Dobrič 5

SPLIT, Anton Polajžer, urar, Do-
brič 11

SPLIT, TEHNIČAR, Goriška 6

SUBOTICA, AURO-METAL, urar-
ski servis, Cara Lazara 2

ŠIBENIK, Kuštera Ante, urar,
7-Omelica br. 5

TITOGRAD, Mijović Boška, ča-
sovničar, Steva Kraljević 1

VARAZDIN, Božo Plavec, urarska
radnja, Kačičeva 1

VELENJE, Čas Viktor, urar, Ko-
roška cesta 4

ZEMUN, Zoran Hajduković, Ve-
selina Masleše 2

ZADAR, Šime Čutina, urar, Zrta-
va fašizma 9

ZAGREB, Urarska Zadruga SAT,
Ilica 8

KULTURNI OBZORNIK

Stevo Sunajko:

Sodelovanje slovenskih in hrvatskih narodno-osvobodilnih enot 1941-45

Stevo Sunajko, Hrvat, ki živi v Ljubljani, je na pobudo sodelavcev vojaškega zgodovinskega instituta v Ljubljani, kot nekdanji udeleženec osvobodilnega boja, prevzel nalogo obdelati sodelovanje slovenskih in hrvaških partizanskih enot na območju Zumberka in Gorjancev, Gorskega Kotarja in Kočevske. Sprva je proučeval predvsem vojaška vprašanja, sčasoma pa je odkrival vse večjo širino sodelovanja med Slovenci in Hrvati v narodnoosvobodilni vojni. Razširil je tematiko svojega raziskovalnega dela in zbiranja gradiva, razširil pa je tudi področje svojega raziskovanja, saj do sodelovanja Slovencev in Hrvatov v borbi za svobodo ni prišlo samo na omenjenih področjih, temveč tudi v Istri, v Hrvatskem Zagorju in na Kozjanskem, v Prekmurju in Medjimurju, v samem Zagrebu pa še drugje. Tako je iz skromnejših načrtov nastala obsežna knjiga, ki naj, kot pravi avtor sam, prikaže vse pomembnejše veje sodelovanja med Slovenci in Hrvati. Ta knjiga z obširnimi naslovom *Sodelovanje slovenskih in hrvaških narodnoosvobodilnih enot 1941-1945* je zdaj izšla pri založbi Partizanska knjiga.

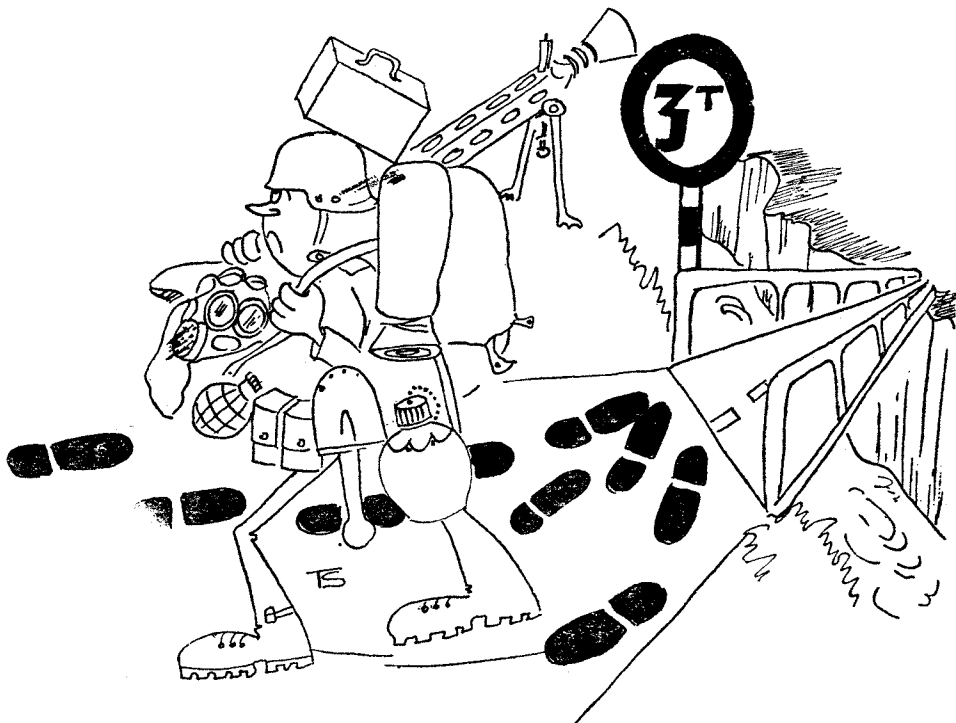
Knjiga je posvečena sodelovanju slovenskih in hrvaških enot v osvobodilnem boju.

Za uvodom začenja avtor s prikazom nacionalnega vprašanja v stari Jugoslaviji, z razmerami neposredno pred vojno in dogodki v usodnem aprilu leta 1941. Sledi prvi del knjige, ki zajema prvo leto osvobodilnega boja. Tu avtor prikazuje položaj slovenskega in hrvaškega naroda v tistem usodnem času, temelje skupnega oboroženega upora v Slovenskem Primorju in Istri, sodelovanje Kočevske in Gorskega Kotarja, skupno žarišče vstaje na Zumberku in Gorjancih, prve korake oboroženega upora na Kozjanskem in Hrvatskem Zagorju, posebej pa osvobodilno gibanje med slovenskimi izgnanci v Zagrebu in Varaždinu. Drugi del knjige, ki je posvečen naslednjemu letu, je seveda že obširnejši. Obravnavano je sodelovanje partizanskih enot na istih območjih, dodane pa so seveda tudi nove teme, obdelane v samostojnih poglavjih. Tako npr.: Slovenci v partizanskem gibanju Slavonije, stiki Kozjanskega bataljona s CK KPH v Zagrebu itd. Tretji del obravnava leto 1943, četrti pa leto 1944. Tu je prikazano že širše in trajnejše sodelovanje večjih partizanskih enot na tej ali oni strani, tako boji slovenskih enot v Gorskem Kotarju, delovanje prve istrske brigade v Sloveniji itd. Peti del knjige je posvečen letu 1945, zlasti pa sodelovanju enot obeh narodov.

Razumljivo je, da so v knjigi prikazane vse oblike sodelovanja Hrvatov in Slovencev v boju za svobodo, tako boji partizanskih enot, stiki aktivistov in političnih predstavnikov kot tudi sodelovanje samega ljudstva na obeh straneh narodnostne meje. Pisatelj je zbral veliko gradiva, ki je bilo bolj ali manj neznano, znal pa je gradivo tudi dobro uporabiti, tako da nam daje knjiga ne samo pregled sodelovanja slovenskih in hrvaških partizanskih enot, temveč nam to sodelovanje prikazuje tudi v mnogih podrobnostih. Knjiga seveda ni znanstveno, temveč je poljudno zgodovinsko delo. Vendar zaradi tega značaj dela ni prizadet in pomen knjige nič manjši. Predvsem je tu zbrano gradivo za vsako kasnejšo znanstveno obdelavo. Pozitivna stran je tudi avtorjeva kritičnost, ki prihaja vsa, ponekod do izraza, saj mu pri pisanju ni šlo izključno za prikaze dogajanj in za njihovo dokumentiranje, temveč tudi za obdelavo podatkov. Gre torej za knjigo, katere smo veseli, saj nam odkriva stvari, ki so sorazmerno malo znane, ki pa so bile za skupne napore obeh narodov za osvoboditev močno pomembne. V času, ko je medsebojno sodelovanje in razumevanje jugoslovanskih narodov kar najbolj nujno, je ta knjiga še toliko dragocenejša.

SLAVKO RUPEL

V karlovški umetnostni galeriji „KARAS“

(Z razstave: BREZ BESED)

Ko se sprosti domišljija

V umetnostni galeriji »Karas« v Karlovcu je bila 2. oktobra otvoritev razstave likovnih del (karikatur, grafike in skulptur) vojakov-umetnikov, ki ustvarjajo pri domu JLA v Beogradu. Razstava, ki je posvečena trideseti obletnici JLA in vstaje, je vzbudila veliko zanimanje. Slovesnost ob začetku razstave so se udeležili številni prebivalci, vojniki in starešine. Na to prireditve so že dolgo čakali. Prireditelji so jo odložili zato, da bi bila njena otvoritev ob začetku manevrov, ki so bili v Beli krajini, Baniji in na Kordunu. Takoj je treba povedati, da gre za sluzga za prireditve razstave članom likovne sekcije beograjskega doma JLA, ki so s svojim prihodom prinesli v mesto ob Kolpi mnogo živahnosti.

Razstavo so uredili sami vojniki-umetniki. Razstavljena dela preveč živahno fantazijo in zaradi različnih tem bogata vsebina. V tem najdemo tudi odgovor, zakaj so se mladi ljudje v vojaških uniformah s takšnim zanimanjem in vnemo oklepali umetnosti. Zaradi tega jim tudi življenje v vojašnicah ni enolično in dolgočasno.

Toda vrnimo se na razstavo:

Od grafik, kiparskih del pa do izvrstnih karikatur so na razstavi zastopane in obdelane najrazličnejše teme. Ustvarjalnost vojakov se je popolnoma uveljavila. Mirno lahko trdimo, da je med razstavljenimi deli mnogo takih, ki odkrivajo prave talente za likovno izražanje. Mnogi avtorji, zastopani na tej razstavi, so prvič vzeli v roke slikarski čopič, a so oblikovali vizije svoje domišljije s fantastičnimi podobami sončnega zahoda, ognjevitga plesa jagnjedov.

Partizanska ljudska pesem

Materi padlega partizana

Tvoj sin odšel je
na zeleno Pohorje.

Tam je pal, tam je ostal,
tam je svoje življenje dal.

Dal ga je zate, za nas,
za nas vseh srečnejši čas.

Mati, ne joči, solza ne toči
osamljena v samotni koči,
ne joči, mati, ne žaluj,
nad sovražnikom se huđuj!

DRAGICA KRAČUN

cvetočih pokrajin... Medtem ko so se razvijali pod vplivom velikih slikarskih mojstrov, so se mnogi osamosvojili, se razžive- li v svoji fantaziji ter izrazili najgloblja čustva in doživljanja. Med vojaki so številni, ki kažejo smisel za posamezne umetnostne stroke, treba jih je le odkriti in vzbuditi v njih ljubezni do umetnosti.

Ta razstava je prvi korak v ta namen, čeprav začetniški, vendar uspešen in pohvale vreden.

DRAGOLJUB JANOJLIĆ

Ob 30-letnici vstaje

Društvo hrvaških književnikov je 7. oktobra v Zagrebu v počastitev tridesete obletnice vstaje pripravilo literarni večer, na katerem so sodelovali književniki iz vse Jugoslavije. Svoja dela so brali Slavko Almazan, Zvane Črnja, Janko Djonović, Ivo Frangeš, Čedo Jakimovski, Živko Jelčić, France Kosmač, Esad Mekuli, Dara Sekulić, Koco Solunski, Dragutin Tajidanović, Duško Trifunović in Slavko Vukosavljević.

Zborovske pesmi

Založba »PARTIZANSKA KNJIGA« (Ljubljana, Vodnikova 43) je razen žepne partiture Kozinove Simfonije, ki jo lahko šteje med največja in najuspešnejša slovenska simfonična dela s tematiko iz našega narodnoosvobodilnega boja, izdala tudi zbirko zborovskih pesmi v redakciji Rada Simonitija. V zbirki je 122 narodnih, ponarodelih, partizanskih in revolucionarnih pesmi, namenjenih najrazličnejšim zborovskim sestavam in primernih za koncerte, slavnostne prireditve, šolski pouk in podobno.

Simonitijeve ZBOROVSKESKE PESMI so izšle v nakladi 2500 izvodov, izvod pa lahko naročite po ceni 40 dinarjev!

BELEŽKE

MARKSISTICNA LITERATURA NA DANSKEM

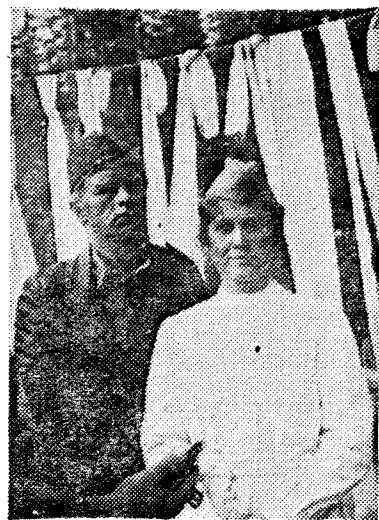
Na Danskem je zadnja leta čutili rast in zanimanje za marksistično literaturo. Slišati je, da je manjše zanimanje za klasike marksizma, več pa za sodobnike socialistične misli. Tu gre za različne predstavnike oziroma razlagalce, vse od ideologije Mao Ce Tunga do del južnoameriških teoretikov in praktikov marksizma in seveda tudi za mnoge evropske mlade marksiste.

USTVARJANJE MAKEDONSKE DRŽAVE (1893—1945)

Pred kratkim je izšlo pomembno delo »Ustvarjanje makedonske države 1893—1945«, ki ga je napisal profesor dr. Aleksander T. Hristov. Novo delo so natisnili v petih jezikih in je zbudilo veliko zanimanje.

ZAPLETI V »SUTJESKI«

Znana beograjska igralka Ružica Sokić, ki naj bi v »Sutjeski« odigrala vlogo zdravnice Vere, je zapustila snemanje. Potem, ko je posnela že

Hardy Krüger in Ružica Sokić v »Sutjeski«

nekaj scen, je nenadoma odpotovala. »Ko je prišlo filmsko gradivo iz Londona, smo ugotovili, da njen okrogli obraz izpod titovke ne odgovarja lakoti in strahotam na Sutjeski leta 1943!« pojasnjuje ekipa »Sutjeske«. Zanimivo je, da je bila ta vloga sprva namenjena Elisabeth Taylor, ki tudi ni znana po vitkosti.

PRVI SPLITSKI ODRED

Celovečerni igrani film Vojidraga Berčića »Prvi splitski odred«, ki so ga poleti posneli na Pagu, Solti, Klisu in Kaštel-Lukšiću in v samem Splitu v proizvodnji zagrebskega podjetja »Adria-film« bodo prvič prikazovali na dan republike v Splitu in Sarajevu. »Dve desetletji sem zbiral gradivo o dogajanju, ki je trajalo samo petnajst dni — od 11. do 26. avgusta 1941 — od ustanovitve prvega splitskega odreda v okolici Splita do ustrelitve ujetih partizanov. Sicer pa bom o tem napisal še knjigo...« pravi režiser filma Vojidrag Berčić.

SIMPOZIJ O KMEČKEM GIBANJU

V zvezi s štiristoletnico kmečkega upora teko priprave za obsežno zgodovinsko posvetovanje. Pred kratkim je bilo na sestanku znanstvenikov ugotovljeno stanje v proučevanju zgodovinskega gradiva o kmečkih uporih na naših tleh od 15. do 18. stoletja. Posvetovanje bo prihodnje leto, najbrž v februarju, in sicer v Stubiških Toplicah. Predloženo je dvajset tem, ki naj bi jih obdelalo približno trideset zgodovinarjev iz Slovenije in Hrvatske. Povabljeni bodo tudi zgodovinarji iz Avstrije, Češkoslovaške in Madžarske.

BITKA NA NERETVI V ŠPANIJI

Ministrstvo za turizem in film v Španiji je slednjič odobrilo predvajanje filma Veljka Bulajića »Bitka na Neretvi«. S tem je bila hkrati ukinjena prvotna cenzorska prepoved našega filma. To bo prvi film s tematiko narodnoosvobodilnega boja, ki ga bodo gledali Španci.

Obrambna vzgoja

Dnevnik vojnega poročevalca

Torek, 5. oktobra:

Ponoči je postalo očitno, da »plavi« ne obvladajo zaledja, ker vse sile usmerjajo na glavni udar proti obrambnim črtam »rdečih« pri Vinici. Zaledje nadzirajo le z motoriziranimi patrolami. Okupacijskega režima niso uspeli zavesti. Poskušali so le poloviti ali uničiti ilegalne organe ljudske oblasti in političnih organizacij. Izvedel sem, da je planinska enota »plavih«, ki je prejšnjega dne hajkala po južnih pobočjih Gorjancev, iskala izvršni odbor občinske skupščine Metlika. Toda ta je bil pravočasno obveščen o namerah »plavih« in se je

umaknil iz ogroženega področja. Tako so »plavi« hajkali v prazno.

»Plavi« so prek noči menjali položaje, tako da so bila obveščevalna poročila, s katerimi je razpolagal Belokranjski partizanski odred nekoliko zastarela. Ponekod so partizanske enote izgubile stik z napadalci. Okrog polnoči so partizani demonstrativno napadli Metliko, v Geričih so zasedli oporišče okupatorjev, v Zapudju pa njegovo bazo za oskrbovanje z gorivom. Južno od Črnomlja so partizani ujeli dva sovražna obveščevalca. To je sporočil ilegalni radio Bela krajina, ki oddaja nemoteno. Kot sem mogel izvedeti, so »plavi« vložili velike napore, da bi odkrili in uničili ta glasnik uporne Bele krajine, a niso uspeli najti niti ene oddajnika.

2. četa 2. bataljona Belokranjskega odreda se je proti jutru približala Črnomlju. Njene izvidniške patrole so ugotovile, da mesto ni močno branjeno. Najprej so zasedli železniško postajo, nato pa vse mesto ter ga zavarovali zasedami v vse smeri. Ob pol osmih je na občinski zgradbi zapopolnala zastava, kmalu pa tudi po drugih zgradbah. Spet je začela delovati ljudska oblast. Popoldne je bil v osvobojenem Črnomlju velik miting.

Ob 11. uri se je začel odločilni napad »plavih« pri Vinici, ki so z veliko tehnično premočjo in z večje uporabljenim taktičnim desantom onstran Kolpe uspeli zločiti obrambo »rdečih«. Toda srčiti odpor je tako vezal njegove sile, da je na področju Bele krajine uspel zadržati le preskrbovalne poti. To je omogočilo partizanom postavljanje učinkovitih zased in nenadne napade na oslabiljeno zaledje sovražnika. V eni takih zased se je znašel tudi Stane Skrabar mlajši, ki se je priključil »plavim«.

V popoldanskih urah je enajst helikopterjev »plavih« nizko preletelo področje od Semiča prek Črnomlja do Sela, kjer so pristali na travniku ob robu gozda pod Tančo goro. Verjetno je skušal sovražnik na ta način zavarovati svoje preskrbovalne poti.

Civilna zaščita tovarne Cosmos Belt je bila v stalni pripravljenosti, toda sovražnega letalskega napada ni bilo. Kljub temu so pripadniki reševalnih skupin, zdravstvene službe in gasilcev izvedli vajo reševanja v rekordnem času. Popoldne so se udeležili velikega mitinga v Črnomlju. Pač pa je značilni napad doživela tovarna Beti v Metliki. Metličani so za nekaj ur popolnoma bojkotirali sovražnika. Zaprte so bile vse trgovine in gostilne, pa tudi hiše zasebnikov. Metlika je bila kakor izumrla. Podobno je

bilo po drugih okupiranih vaseh. Kolega Mille Pavlin je iskal svojega nekdanjega vojnega tovariša Mihelčiča. Žena mu je rekla: »Ni ga doma...« in potem, da ne ve, kje je. Šele ko je Pavlina prepoznala po glasu, je povedala, kje bi ga lahko našel, pa ga tudi tam ni bilo. Umaknil se je v popolno ilegalo. »Plave« je najbolj presenetilo to, da je bila Bela krajina kot en mož zaprta zanje, da niso mogli dobiti niti enega prijaznega pogleda in niti ene informacije.

Sreda, 6. oktobra:

Preko noči je pobuda popolnoma prešla na stran partizanov Belokranjskega odreda.

ti vpoklican v Belokranjski odred je bila stvar posebne časti; tako so jo pojmovali ne samo partizani sami, ampak tudi njihove družine. Na dan so prišle vse prednosti splošnega ljudskega odpora. Te prednosti so v sledečem: bliskovit prehod s civilistov pod orožje (zbiranje, razvrščanje in oborožitev), poznavanje zemljišča, na katerem je odred deloval in občutek, da so prava slovenska ljudska vojska, ki je pripravljena, kot nekoč enote NOV in PO Slovenije, posredovati na Hrvaškem in pomagati partizanskim enotam drugih jugoslovanskih narodov.

Posebno dobro so se obnesli odbori za splošni ljudski odpor. Ti so imeli nalogo poskrbeti, da bo mobilizacija potekala hitro in da se bodo vpoklicom zares odzvali vsi, da bodo enote dobro oskrbljene s hrano in drugimi potrebščinami, da bodo pravočasno dobile natančne obveščevalne podatke in da razvijajo vse možne oblike pasivnega in aktivnega odpora. Po zaslugi teh

Mladinske prostovoljske enote iz sosednje republike Hrvatske, ki so v »SVOBODI 71« v zgodovini manevrov na jugoslovanskih tleh prvič sodelovale, so pokazale, da so dorasle nalogam vse-ljudskega odpora.

Oklepna vozila plavih na pohodu proti Kolpi

(foto Edi Selhaus)

Ze zvečer je Belokranjski odred znova zasedel Stransko vas, kjer je imel skrito bazo za oskrbovanje, ki pa je »plavi« niso odkrili. Akcije Belokranjskega odreda so tako številne, kakor da je Bela krajina vsa živa partizanov.

Odred je dopoldne zavzel most med Gradcem in Metliko ter postavil zasedo. V njej se je znašlo več vozil »plavih«, ki so bila uničena. Blizu poldneva je v zasedo padla večja kolona »plavih«, ki so bili popolnoma presenečeni in niso mogli nuditi uspešnega odpora. Popoldne je bila osvobojena že skoraj vsa Bela krajina. Partizani so vikorakali tudi v Metliko. Ob 16. uri sta izvršna odbora občinskih skupščin Črnomelj in Metlika razglasila, da je Bela krajina osvobojena in da so sovražniki popolnoma premagani.

Zdaj šele, ko je vsega konec, prihajajo na dan podrobnosti. Naši Belokranjci so pokazali vsestransko iznajdljivost, domiselnost, prekanjenost, vztrajnost in ponos. Bi-

odborov je že sama mobilizacija uspela sto odstotno. Tako so člani nekega odbora odšli in poiskali nekega vpoklicanca celo v Litiji in ga pripeljali, da je bil pravočasno na zbornem mestu. Nekega drugega vpoklicanca pa so šli iskat nekam sredi Kočevskega Roga, kjer je lovil polhe. Ti odbori so se izkazali kot pravi samoupravni organi splošnega ljudskega odpora. Menimo, da bomo morali prav vlogi in pomenu teh odborov posvetiti posebno študijo.

Drugo, kar ne smemo pozabiti, je velik ustvarjalni delež belokranjske mladine, ki se je ob teh manevrih izkazala kot resnična naslednica SKOJ. Mladina se je izkazala kot najbolj bojovita silnica splošnega ljudskega odpora.

Belokranjski partizani in belokranjsko ljudstvo so častno odigrali vlogo, ki jim je bila namenjena v manevrih »Svoboda 71«. Povsem zaslužen so dobili oceno »odlično«, ki jo je izrekel vodja manevrov generalpolkovnik Viktor Bubanj.

FRANCI STRLE

Partizani 2. čete 2. bataljona Belokranjskega odreda ob »osvoboditvi« Črnomlja (foto Edi Selhaus)

Ljubljanska banka

PODRUŽNICA MURSKA SOBOTA

ČESTITA ZA OBČINSKI PRAZNIK VSEM DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM.

ZAUPAJTE SVOJE PRIHRANKE NAŠEMU DENARNEMU ZAVODU!

POLEG VARNE NALOŽBE SE VAŠI PRIHRANKI ŠE OBRESTRUJEJO

in ljudska zaščita

Sedmega oktobra so topničarji naše vojske slavili svoj praznik — dan artillerije. Mnogi med njimi so ga dočakali na manevrih, pripravljeni za napad ali obrambo.

Univerzalni šotor

Na manevrih »svoboda 71« so neuradno prikazali tudi novi univerzalni šotor, ki ga po zamisli rez. podpolkovnika Vinka Klemenčiča razvija industrija gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov »Sava« Kranj in ki je zlasti primeren za partizanske in pehotne enote. V Stranski vasi pri Semiču smo podpolkovnika Klemenčiča, ki se je manevrov udeležil kot sodnik, zaprosili, da o novem univerzalnem šotoru pove kaj več. Naši prošnji se je ljubeznivo odzval in povedal:

»To je univerzalni šotor, ki ima skupno 18 funkcij. Predvsem je namenjen nekako olajšati tegobe vojaka, ki je izpostavljen raznim vremenskim nevšečnostim, predvsem pa tudi za izvajanje nekaterih posebnih nalog. Uporabljajo ga lahko kot čoln za posameznika ali splav. Poleg funkcij dosedanjega šotorskega krila (pelerina in priročno sanitetno nosilo), ima še 15 drugih funkcij. Naj naštejemo samo nekatere: kot zelo udobno sanitetno nosilo, ki se lahko prilagodi ranam in poškodbam, dalje ga lahko uporabljajo kot spalno vrečo na močvirnem zemljišču in v vseh mogočih vremenskih razmerah. Kot spalna vreča štiti proti dežju in deloma proti vetru, predvsem pa kot splav za enega vojaka, ali pa s povezovanjem kot ploveča brv, ki se jo da zelo hitro sestaviti in popolnoma zadošča za naše razmere, ko nimamo preširokih rek. V dosedanjih poskusih smo uspeli v 15 minutah sestaviti plovečo brv, dolžine 60 m, preko katere je korakala cela četa. Šotor služi obenem kot maskirno ogrinjalo z notranjo belo stranjo pozimi in zunanjo zeleno pisano poleti.«

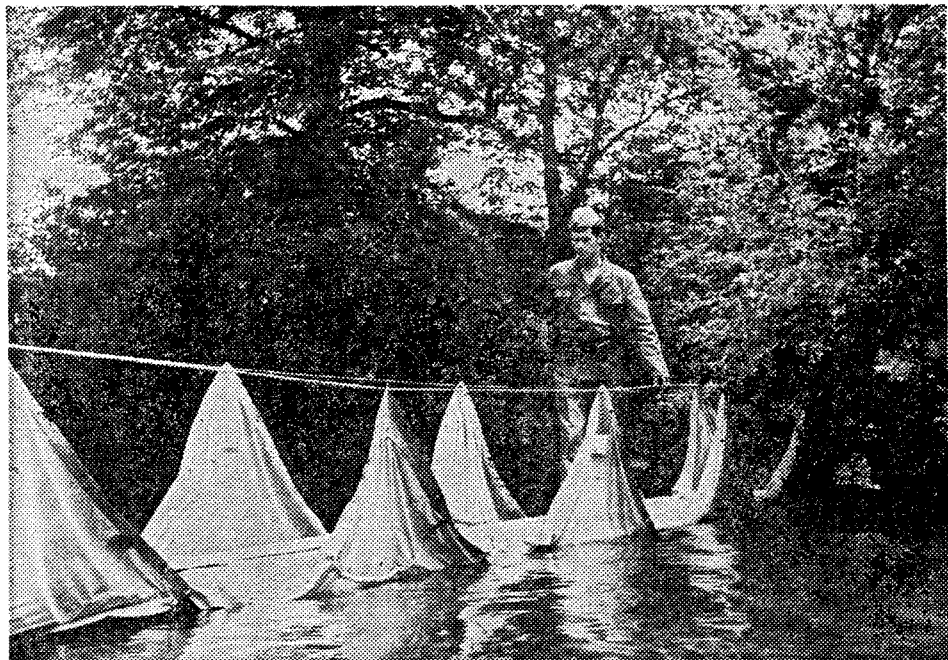
»Koliko časa ste se ukvarjali s to kon-

strukcijo in kdo vam je še pomagal?»

»Veste, kako je bilo? Jaz sem bil še kot aktivni oficir na neki vaji pri Beogradu. In jasno, na tisti vaji je deževalo štiri do pet dni. Ko sem prišel v taborišče, tisti vojaki, ki so spali pod šotori, niso spali več na slami, ampak v blatu. Žal mi je bilo ljudi, precej jih je obolelo, pa sem razmišljal o tem, kako bi se dalo vojaku pomagati. Takrat sem prišel na zamisel o šotoru, kakršnega ste videli. Seveda ta šotor ni bil že v začetku takšen, kot je danes, osnovna zamisel pa le ustreza končni izvedbi. Zamisel za novi šotor je bila čisto moja, kar pa sam nisem mogel uresničiti. Predvsem je bilo treba raziskati gradivo in tehnološki postopek, zato sem se obrnil na »Savo« Kranj. Tam so moj predlog sprejeli in so začeli izdelovati prototipe. Za to so uporabili dva inženirja v razvojnem oddelku, ki sta skupaj z menoj zadevo dalje razvijala...«

Rezervni podpolkovnik Vinko Klemenčič je še povedal, da novi univerzalni šotor vsebuje tudi neprodušno zaprt prvi zavoj s sredstvi za pomiritev, ki ostane sterilni vse dokler ne nastane potreba za njegovo uporabo. Pripomnil je tudi, da pri uporabi za splav, drži vojaka na površini že ena sama celica, napolnjena z zrakom, je pa skoraj nemogoče, da bi bile vse hkrati prestreljene. Napihamo ga lahko z zrakom iz pljuč ali pa z napravo, ki vsebuje stisnjeni zrak. Novi šotor je težak le 2 kilograma in pol. Z zanimanjem pričakujemo, kdaj se bo za novi univerzalni šotor začela zanimati tudi operativna vojska.

F. S.

Ploveča brv, sestavljena iz novih univerzalnih šotorskih kril. Krilo je izdelano iz gumiranega nylonskega tekstila, odpornega za fizične obremenitve, in popolnoma zaščiti pred vlago in padavinami. Uporablja se: kot zaščitna pelerina, za šotore, kot spalna vreča ali blazina, udobno sanitetno nosilo, individualni splav, skupinski splav, most oziroma ploveča brv, lestve, dalje pa še kot maskirno pokrivalo za letni in zimski čas, zaščitno sredstvo pred radioaktivnim prahom in toplotnim udarom, udobno nosilo za prevoz ranjencev na motornih in vprežnih vozilih, udobna ležišča za ranjence v zbirnih središčih, udobna ležišča v snežnih iglujih, za vleko ranjencev po snegu ali za montažo ležišč na smučih in kot udobno ležišče v zakloniščih.

Viktor Jeriha:

Fantje z vseh koncev sveta

Jakšič je postavil stražo in se vrnil k Rozmanu. Stopila sta skozi nastezaj odprta vrata dvoriščne ograje na dvorišče. Na koncu prostranega dvorišča je stala hiša, pokrita z opečnimi žlebakmi. V veži so ležali po tleh razni predmeti, kakor so obležali, ko so prebivalci v naglici zapustili dom. Tudi v prvi sobi je bil velik nered. Prav tako je bilo v drugi vse razmetano, »razkopane« postelje, odprte omare. V kuhinji na ognjišču so ležala drva, ki še niso utegnili zgoreti. Posoda je ostala nepomita.

»Najprej bi se rad pošteno umil,« je dejal Rozman in odložil orožje na klop.

»Tudi meni ne bo škodovalo,« je pripomnil Jakšič in potegnil dlan čez kosmati mlad obraz.

Na dvorišču ob vodnjaku sta nalila vodo v kamnito korito. Z vnemo sta se žrgnila in pljuskala s hladno vodo, nato pa se obrišala kar s snažno rjuho, ki je ostala v hiši. Vrnila sta se v kuhinjo.

»Koliko moč ima Kovačević v izvidnici?« je vprašal Rozman.

»Z njim vred so trije,« je odgovoril Jakšič, ki je medtem že zanetil ogenj v kaminu.

»Kako je z drugimi?»

»Porazteplji so se po hišah. Prostora je več kot dovolj!«

»Do Massaneta je dobrih sedem kilometrov. Upam, da se bo izvidnica vrnila pred nočjo.«

Povečerja sta pogreto ovčino.

»Zamenjaj stražo in pojdi spat!« je rekel Rozman Jakšiču. »Jaz bom počakal izvidnico.«

Bilo je že popolnoma temno, ko se je Rozman napotil po pobočju, ki se je vzpenjalo nad vasjo proti nejasni gorski gmoti. Ustavil se je na sedlastem holmu in se skušal razgledati po mračni pokrajini na jugu. Goreli so gozdovi; požar so zanetile zažigane bombe, ki so jih odmetavali italijanski letalci. Odsevi bruhačjih topov v daljavi so poblisicali, kakor da se bliža nevihta. Sovražne havvice so obstreljevale vse pomembnejše postojanke.

Rozman je še pregledal straže v vasi, nakar se je vrnil v dvoriščno hišo. Plamen v kaminu je medlo osvetljeval kuhinjo. Rozman je zaprl okno; bilo je hladno. Mrzel gorski zrak se je spuščal na vas. Rozman je vrzel grčasta polena na ogenj in se zleknil oblečen na klop. Ob prijetni toploti in popolnoma zbit je takoj zaspal. Ko se je zbudil, ni vedel, kako dolgo je spal. Zaskočil je hrup, topotanje nog in nekdo ga je klical. Vrnil se je Mirko. V kuhinjo se je zganetla izvidnica.

»Komisar Jožko je prišel z nami,« je povedal Kovačević, ki si je že grel roke ob ognju.

»Kje pa je?« je hlastno vprašal Rozman.

»S stražarjem se pogovarja na cesti.«

»Kakšne novice prinašaš?»

»Vse bo povedal komisar Jožko.«

»Pravi! Spravi fanta spat! Zbudi Jakšiča, da bo zamenjal stražarja!« Vstopil je komisar Jožko, postavil mavzerico v kot in segel Rozmanu v roko. »Hm, ni kaj reči!« se je pošalil. »Kar prijetna kuhinja, toplo ognjišče in streha nad glavami!«

»Nisem te pričakoval,« je spregovoril resno Rozman. »Tudi v lileškem taborišču te ni bilo, ko smo odhajali na bojišče.«

»Na poti iz Barcelone na sever sva z Mavcem ostala v Geroni, da bi si kupila blago za civilni obleki. Ko sva prišla dva pozneje v Lile, vas že ni bilo več. Ni mi kazalo drugega, kakor da sem organiziral nekaj moštva iz topniških enot, pa odrinil z njimi na bojišče. Pri mestu Olot smo prišli v stik s sovražnikom. Frankovci in tuji intervensionisti so ob silovitem topniškem grju rinili na sever. Mi smo kaj hitro izbrali pravilno taktiko: podnevi smo se bojevali, ponoči pa se umikali čez hribovje.«

»Precej podobno je bilo tudi z nami,« je dejal Rozman in določil na ogenj.

»Ko sem zvedel od Mirka, da si tu, sem

izročil svoje dolžnosti Žikici in se pridružil izvidnici, da se pogovorimo, kako in kaj v prihodnje.«

»Kdo pa je ta Žikica?»

»Verjetno ga ne poznaš. Bil je v bataljonu »divizionario« na Ebru pod poveljstvom Koste in Peka. Je zelo bister in razgledan fant, doma nekje v Srbiji.«

»Pravi! Kaj meniš o našem položaju?»

»Jutri, že pred svitom, se pomaknemo k meji.«

»Ali je to res mogoče?»

»Tako je pač!«

»Nikoli bi ne mogel niti pomisliti, da bo takšen konec!«

»Vse te dni sem mnogo premišljeval, končno pa sem si dejal: Čemu bi si beil glavo! Za nas bo poskrbela partija. Naša nadaljnja pot bo začrtana po njenih smernicah. Ne bomo vrgli puške v koruzo! Boj delavskega razreda se ne bo končal na Pirenejskih! Komunisti se bomo bojevali proti razrednemu sovražniku, kjerkoli bo to potrebno!«

»Kdaj se premaknemo?« je hlastno vprašal Rozman.

»Brž ko pride Žikica s četo.«

»Sta dogovorjena?»

»Da.«

Komisar Jožko Gregorčič in poveljnik Franc Rozman sta še dolgo razpravljala o bližnji prihodnosti, dokler ju ni zmotil žvenket orožja z dvorišča.

V kuhinjo je stopil z lahkotnim korakom, z mavzerico čez roko mlad Žikica Jovanović. Rozman je videl v odsevu ognja njegov prikupen zagorel obraz. Fant je poročal:

»Tovariš komisar, privedel sem četo!«

»Nisem te poznal, a mi je Jožko povedal o tebi,« je rekel Rozman in krepko stisnil desnico Žikici. »Počakajta, da zbudim še moja fanta!«

Ko se je vseh pet zbralo v kuhinji, je spregovoril Rozman:

»Našega vojskovanja v Španiji je konec. Spravite na noge še druge! Nemudoma bomo odrinili do francoske meje.«

Komaj zaznavni prameni zore so se razpredali na vzhodu, ko sta Rozman in Jožko prispela s kolono v Agullano. Tudi ta vasica je bila prazna in mračna, ko so korakali po nji. Prispeli so na križišče in stopili na široko asfaltno cesto.

Po glavni cesti se je pomikala nenavadna mešanica najrazličnejših vprežnih in motornih vozil. Negregleden spredel se je pomikal po polzevo in se nenehno zaustavljaj. Ze pomoči se je mnogo vozil pridružilo še s stranskih cest, da reke beguncev ni bilo ne konca ne kraja. Na vozovih so se stiskale prestrašene ženske, nekatere pa so molče spremljale vozove.

Rozman je s kolono hitel, kolikor je bilo mogoče, na robu ceste mimo zagorjenih vozil. Nikdar bi si ne mogla misliti, da bo toliko domačinov skupaj z armado zapuščalo domovino; dejansko je bilo na poti v tujino vse prebivalstvo iz razdejane Katalonije.

Popolnoma se je že zdani, ko so hiteli skozi zapuščenno mesto La Junguera. Pot je držala po mostu čez gorski potok in dalje do prvega ovinka, kjer se jim je odgrnil razgled že na francosko mesto Le Perthus. Zagledali so ga na vrhu previsa, ožarjenega v jutranjem soncu.

»Kako lep razgled!« je vzkliknil Žikica.

Prelep, sončen dan je bil 9. februar 1939. Gorski vrhovi so sijali v svoji iskrenosti belini. Francoske obmejne straže so na vseh pirenejskih prehodih — od gorate Andore do Sredozemskega morja — dvignile zapornice. Reke beguncev so se razlile čez mejo navzdol na francosko ozemlje.

Tudi Rozmanov odred je s tisoči beguncev prispel v prijazno mesto Le Boulou. Meščani so strmeče gledali sprevode beguncev, kakor da niso mogli prav razumeti, kaj pomeni vse to.

Poročnik Ratko Vujević, Črnogorec, pa je zaklical:

»Deder momci, paradnim korakom! Jesmo li vojinci ili nismo?!«

(Dajmo, fantje! Paradni korak! Ali smo vojaki ali kaj?!)

Vrste so se zdrznile, kakor da so vojaki na mah pozabili utrujenost in pobitost, sprožile so se noge kot struna in spodbudno je zadonel pravi vojaški korak. Fantje so bili raztrgani, na pol bosi, neobriti in izžepani, a so se kot prerodili — spet so bili prava vojaška enota. V lahkotnem ritmu so korakali sinovi daljne Jugoslavije skozi mesto in kakor da so slutili pred seboj svoje prihodnje zmage.

TV-15

VSAK TEDEN
V VSAK DOM

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Pogovor z odposlancem kočevskega zbora

Ivan Kosirnik-Harko je bil rojen na Vru pri Domžalah, kjer še danes živi v svoji skromni, a prijetni hišici.

V NOV je vstopil v Kamniški bataljon, ki je z ustanovitvijo Slandrove brigade prešel vanjo. V tej brigadi je bil jeseni leta 1943 izvoljen za odposlanca v kočevski zbor odposlancev slovenskega naroda. Revolucionarna pot ga je vodila zatem na tečaj za izgradnjo vojaške oblasti, pa v Gubčevo, na komande mest Vinice, Grosuplja, Litije in Ljubljana-Barje.

Vseskozi je deloval kot politični delavec, od četrtega komisarja pa do mobilizacijskega delegata. Sedaj je rezervni kapetan in nosilec treh vojnih odličij.

Ivan Kosirnik — Harko kot poročnik JLA

Na moje vprašanje, česa se iz obdobja NOV najraje spominja, me je skoraj presenetil, ko je dejal:

»Dveh zgodovinskih govorov! Govora Mitje Ribičiča ob ustanovitvi Slandrove brigade in govora Borisa Kidriča na kočevskem zboru. Zakaj? Posegla sta v globino slehernega poštenega Slovenca. To je bilo ustvarjanje naše državnosti v pogojih revolucije in je temeljilo na enotnosti. Poudarjam, enotnosti. Še danes bi marsikdo moral o tem kaj prebrati, ker je še zmeraj živo in ne pomeni le muzejske vrednosti.

Rad se spominjam, je nadaljeval, vseh dobrih, poštenih ljudi. Posebno pa mi je žal Franca Rozmana-Staneta, pa Maroka in številnih velikih in majhnih ljudi. Tudi nekdanji dogodki in doživljaji so mi še globoko v spominu. Petindvajseti maj je na primer za vse ljudi v Jugoslaviji lep dan. Za mene pa je temen in mi je pustil kljub svoji prazničnosti hude spomine. Tega dne sem sodeloval v akciji za rešitev ujetih, ranjenih partizank Kordinov Anice. V tem reševanju je padel njen brat (akcija je opisana v knjigi »Beg z moriščar«).

Nadalje je tega dne v Kamniškem bataljonu padel moj brat Bavdek. Tega dne so okupatorji odgnali moje starše... Preveč bi bilo, če bi našteval.

Kaj pa danes? Kako se počutiš kot petdesetletnik in tako rekoč skoraj tridesetletnik revolucije?

»Predvsem precej mladostno. No, skušal se bom malo zresniti. Sodim, da smo postali precej zahtevni, nismo z nobeno rečjo zadovoljni. Vendar ima to tudi svoje dobre plati. Če pomeni gibalo za naprej, je kar v redu. Le več zmernosti potrebujemo. Najlepše pa je le bilo v partizanskih letih, ko se ni ničesar pričenovalo in tudi ne zaustavljalo pri denarju, pa vendar smo želi uspehe. Takrat tudi ni bilo zavisti in pohlepa.

Nekaj pa me boli. Prepričan sem, da v teh 25 letih nismo dovolj naredili za tiste hribovske ljudi, ki so nam tako zvesto stali ob strani in dali za nas vse, kar so imeli.

Tak je Harko. Po vojni se je zaposlil v podjetju, kjer je delal pred vstopom v

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

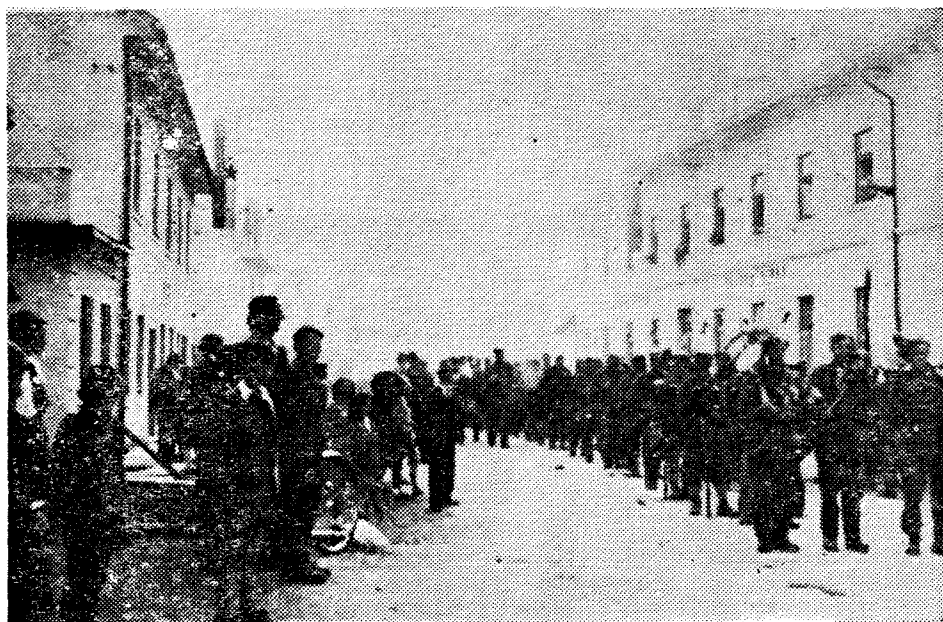

Pod fotografijo z vprašajem v 40. številki TV-15 z dne 30. septembra 1971 smo objavili pojasnilo Marije Mohorič iz Zalega loga. Zdaj pa se je oglasil Viktor Hribernik iz Celja, Veselova 8, ki dvomi v njene podatke. Pravi, da je fotografija, objavljena v 37. številki našega lista (9. septembra 1971), tako jasna, pa se ne more ubraniti prepričanja, da so na fotografiji nekateri njegovih tovariši in prijatelji iz Idrije. Z leve proti desni so: Bisk, več let uslužbenec postaje milice v Idriji, drugi je Jože Kenda, zaposlen pri rudniku živega srebra v Idriji, peti je Radivoj Koder iz Idrije, tudi zaposlen v rudniku živega srebra. Znan mu je tudi četrti z leve, ki je Idrijčan, a se njegovega priimka in imena ne more spomniti. Nepoznan mu je samo tovariš v sredini s puško in bombo za pasom. Tovariš Hribernik pripominja, da je sicer partizan v Srbiji, pa je vseeno prepričan, da se ni zmotil. Na koncu se sprašuje, češ da se mu zdi najbolj čudno, ker se tovariši iz Idrije ne javijo osebno. To se sprašujemo tudi mi. Prav bi bilo, da bi vsaj eden izmed njih razjasnil, kdo ima prav, ali Mohoričeva ali Hribernik! — Toda pozor, na vrsti je nova nepojasnjena fotografija! Tokrat sklepamo, da gre za neko posebno partizansko enoto, bolnišnico, obveščevalno točko, tehniko ali skupino političnih aktivistov. Na sredi je mitraljezec z italijansko lahko »bredom«, na desni najbrž vodja enote z italijansko brzostrelko in daljnogledom, tovarišici na sredini imata mavzerici, tovarišica na levi pa italijansko puško. Prosimo, sporočite, kdo so tovarišice in tovariši, kateri enoti pripadajo ter kje in kdaj so se fotografirali!

NOV. Rezervni kapetan je postal samoupravljalavec. Postal je član in predsednik upravnega odbora, delavskega sveta in še več drugih funkcij je opravljal. Bil je tudi več let odbornik občinske skupščine. Vsi, ki ga poznajo, ga imajo radi, posebno še, ker

je vedno nasmejan, dobre volje in njegova zakladnica šal ni nikdar prazna. Vse zna obrniti na šaljivo plat. Pravi, da mu je njegov humor dostikrat pomagal premostiti hude stvari.

MARIJA IVKOVIČ

Vkorakanje Dolenjskega odreda in komande mesta v Litijo 9. maja 1945 (fotografiral Ivan Kosirnik — Harko)

„Trdnjava“ v Zagorju pri Planini

Zagorje pri Planini je odlo nekoč znano po romarski poti. Na gričku nad naseljem stoji mogočna cerkev, tik nje pa župnišče z debelimi zidovi. Prav sem so se spravili Nemci, v senco cerkve in za debele zidove. Iz poslopja so napravili pravo trdnjavo. V zid in na okna so zidobli strelske line. Okoli je bila čistina, kot nalašč za obrambo. Tako utrjeni so se čutili dokaj varni in jim še na misel ni prišlo, da bi jih »klateži iz hosta« lahko zbežali iz utrdbe.

Bolj tenko so prislunili, ko sta padli postojanka v Slivnici in Pištanj, vendar so še bili zelo samozavestni. Komisar Kozjanskega odreda Djordje je pozno zvečer 16. julija 1944 vodil 3. bataljon na Zagorje.

»Fanta, poslušajta,« je nagovoril borce. »Pred postojanko je samo eden na straži. Če hočemo uspeti, ne sme biti prezgodnje. Preplaha Splazita se do njega in ga utišajta! Sta razumela! Od vaju zavisi uspeh! Obrnil se je k skupini prostovoljcev — bombašev. »Vi, fantje, pa po lističe na drugo stran. Piplaziti se morate do strelskih lin in z bombami očistiti pritličje. Seveda. Poskušali bomo vdreti skozi vrata.«

Veter je rahlo pihal po strmini. Vse je bilo naravnost sumljivo tiho. Beli cerkveni stolp je štrlel v mrak, zdelo se je, kot bi se pozibal. Partizana sta se tihotapila proti stražarju, še dihali si nista upala. Počila je vejica, oba sta se stisnila k tlom in zadržala dih. Prav razločno sta videla Nemca. Nekaj je prisluskoval, nagnil se je v mrak. Počasi je snemal puško z ramena. Zdaj bo prepoznal! Prvi partizan, najbližji stražarju, je dvignil roko s pištolo. Nemec še ni vedel kaj se dogaja, slišal je samo šum. »Halt!« se je zadržal in pripravil puško, toda že je počilo. Stražarju je puška zletela z rok in se skotalila na pot. Zavrtel se je, kot bi ga zamajal veter in tresnil na tla. Iz strelskih lin je zaropotal; naprej strojnice, za njo vrste iz spodnjih in zgornjih lin.

Prostovoljci so na drugi strani bili že pod zidom, ko so slišali prvi strel. Vzpenjali so se previdno ob steni in metaali bombe skozi line. V pritličju je grmelo. Prva strojnica je udarila. Nemci so zbežali v gornje nadstropje. Zdaj so začeli metati bombe skozi line. Hoteli so pregnati drzne partizane od zida. Ti pa so se pomikali proti vhodu. Od nekaj so prinesli močan drog in skušali vdreti vrata. Pa ni šlo! Komandant Blisk je besno gledal v vrata in preklinjal Nemce. Tako ne pojde; fante mu še pobijejo, če bodo z drogom rinili k vratom!

»Kje je minar? Hitro sem!« je ukazal. Komisar Djordje je pograbil minerja za roko in splazila sta se do vhoda. Podtaknila sta mino, ostali borci so se potajili v travo. Blisk je sprožil raketo, znak za prekinitev ognja. Skušal bo Nemce prepričati, da se vdajo.

»Halo, slišite! Vdajte se partizanski vojski, sicer ne boste dočakali jutra. Vaš odpor je brez pomena!« je po nemško klical. »Ne! Nemški vojaki se ne vdajajo banditom!« je surovo odgovoril poveljnik postojanke. Strojnični rafal iz utrdbe je podkrepil njegove besede.

Mogočen grom se je razlegel pri vhodu. Mina je raznesla kos meter debelega zidu, toda vhod še ni bil odprt. Debel kamen se

je zvalil pod breg, zid se je zrahljal, zadostne odprtine pa še ni bilo. Še enkrat bi morali minirati, razstreliva pa niso imeli veliko. Blisk se je počehljajal za usedom: »Veš, še enkrat pozovi za vrata, naj se vda!« Tolmač je znova zaklical: »Halo slišite! Odložite orožje in zapustite postojanko, da ne bomo prelivali krvi brez potrebe!«

»Ne!« je nemški poveljnik znova zavrnil vdajo. Za debelimi zidovi je bil samozavesten in prepričan, da bodo do jutra vzdržali. Partizani pa so zdaj zbrač vse preostalo strelivo in ga podtaknili pod vrata. Zahreščalo je in vrata so se razveznila vsaj toliko, da je mogel človek skozi odprtino. Za njim sta se pognala še dva borca. Gustelj se je pripeljal pod stopnišče in zagnal bombo proti prvemu nadstropju. Tovariša sta se pripravila za skok po stopnicah. Takrat pa se je Gustljeva bomba začela trkljati po stopnicah nazaj, naravnost nadnje. Stisnili so se k zidu in zamižali. Tresnilo je, dvignilo omet, v ušesih jim je zvonilo, toda nikogar ni ranilo. Gustelj je pokazal bele zobe, pograbil drugo bombo in jo z vso silo treščil na hodnik v prvem nadstropju. Vsi trije so se pognali po stopnišču. Poveljnikova kapa se je trkljala k stopnicam, on sam pa je v sredi hodnika ležal v mlaki krvi. Zdaj se je začel juriš! V trenutku so partizani zasedli pritličje in hodnik v prvem nadstropju. V pritličju so ob linah ležali štirje policisti, ki so jih ubile bombe prostovoljcev že v začetku spopada. Preostali policisti se niso več upirali. Partizani so odpirali sobo za sobo, policisti so čakali z dvignjenimi rokami, nekateri so jecali: »Prosim, prosim!« V kotu je stokal ranjenec, ki se ni mogel ganiti. Dvanajst policistov je trepetalo z dvignjenimi rokami na hodniku.

»Gospodje partizani, mi bi se bili vdali, pa poveljnik ni dovolil. Gospodje, pogledjte, saj še ranjenega kamerada nismo mogli obvezati... Gospodje partizani, mi se radi vdamo, samo pustite nas živeti...« je jecjal dolgi zelenec.

»Kaj pa mislite, da smo... Razbojniki, kaj? Neoborožene bi zdaj pobijali, ne? Tako ste si mislili o banditih, ne? Brez strahu, živeli boste zaradi nas tu, samo...«

Tolmač jim je prevedel Bliskove besede. Zdaj so se razmignili in skrivnostno kazali podstrešje.

»A tako!«

Blisk je poskočil. Borci so vdrli na podstrešje in ujeli dva policista, ki sta se skrivala za dimnikom. Vsa blesta sta pridrsala na hodnik. Zdaj jih je bilo štirinajst živih, ranjenec v kotu je neha stokati. Ni mu bilo več pomoči. Na hodniku je ležal razmesarjen policijski poveljnik, spodaj še štirje in mrtev stražar; v postojanki je bilo torej vsega enaindvajset mož.

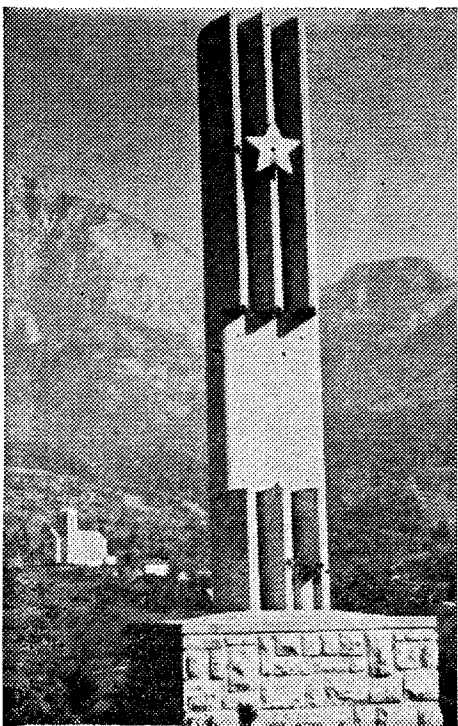
Partizani so premagali posadko brez žrtv. Zagorje je bilo osvobojeno. Bataljon se je obogatil za tri strojnice, štirideset pušk in večjo količino streliva ter spremne Miogrede so obiskali še trgovino in si izpopolnili zalogo hrane ter cigaret. Navsezgodaj zjutraj so že počivali v zavetju železnega Bohorja. V Zagorju pa se je vil dim iz razvalin orožniške postaje ter oznanjal partizansko zmago daleč po Kozjanskem.

R. L. SOTELSKI

Letos 10. oktobra bo minilo 27 let, odkar je v hribovski vasi Poljevo nad Desklami padel sekretar okrožnega komiteja KP za zahodnoprimerjsko okrožje — Ferdo Kravanja-Peter Skalar. Njegov spomin ne bo nikdar zbledel na Primorskem. Na sliki delegacija borcev in aktivistov pri polaganju vencev na grobnico na pokopališču v Čezsoči.

Za preimenovanje zavetišča na Krnu

Spomenik padlim in umrlim borcem iz drežniških vasi pod Krnom (Foto Ivan Kurinčič)

Po prvi svetovni vojni so Italijani v spomin na padle alpince postavili pod vrhom Krna, 2200 m n. m., bunkerju podobno zavetišče in ga imenovali po Albertu Piccu. Prva leta po drugi svetovni vojni pa je planinsko društvo v Novi Gorici obnovilo in preuredilo to zavetišče. Imenovalo ga je »Gomiščakovo zavetišče« po tehniku planincu, ki se je smrtno ponesrečil na Krnu.

Med NOB je bilo po grebenih okrog Krna več hudih bojov, o čemer pričata tudi dve spominski plošči v spomin padlim borcem Gregorčičeve in Gradnikove brigade; padli so v boju proti Italijanom julija 1943 in proti Nemcem ter domobrancem avgusta 1944. Med hudimi boji Gregorčičeve brigade je bil nevarno ranjen in ujet komandant Franc Uršič-Jožko. Sovražniki so ga privedli v njegov rojstni kraj, Kobarid, kjer so ga javno sramotili in mučili, nato pa so ga odpeljali v Gorico, in od tam v tržaško rižarno. Sežgali so ga v tamkajšnjem krematoriju prve dni aprila 1945. Njegovo junaštvo je legendarno. Ujeli so ga prav na gorskem področju, kjer se je kot mlad planinec šestokrat mudil pred vojno.

Ali bi ne bilo prav, če bi se kobariško in novogoriško planinsko društvo dogovorila o preimenovanju Gomiščakovega zavetišča v spomin Franca Uršiča? To preimenovanje bi nedvomno pozdravila večina prebivalstva, zlasti nekdanji borci, kakor tudi prijatelji naših planin.

Tekst in fotografije: IVAN KURINČIČ

Sodelovanje s Korošci

Pred kratkim so se na Jesenicah sestali predstavniki odbora koroških partizanov, gorenjskega področnega odbora koroških partizanov, zastopniki domicilnih občin koroških partizanov ter snujočega se kluba prijateljev koroških Slovencev z Jesenic.

Namen sestanka je bil uskladiti dejavnost vseh teh. Gre pa za pospeševanje sodelovanja med slovensko manjšino na Koroškem in matičnim narodom, seveda v okvirih zakonitih možnosti tako z naše kot z avstrijske strani.

Udeleženci sestanka so lahko spet ugotovili razveseljujoč pojav, da se je v zadnjih letih močno okrepila samozavest koroških Slovencev, zlasti pa mladine. Ta samozavest se kaže v bolj odločnem in vztrajnem boju za zakonite manjšinske pravice na podlagi 7. člena državne pogodbe z Avstrijo. Navezovanje stikov s koroškimi ljudmi obeh narodnosti, raznimi podjetji ustanovami itd. je postalo marsikje že ustaljen način delovanja. Na Jesenicah so v okvirih kluba Toneta Čufarja in »Železarja«, glasila železarne, začeli prirejati »koroške večere«. Zadnja številka »Železarja« pa je dala svoj prostor prispevkom koroških pisateljev in pesnikov. Tudi sekcija za zveze z zamejstvom pri občinski konferenci SZDL v Radovljici je pokazala zgledno prizadevnost. Vse možnosti za sodelovanje in sožitje ob meji pa še daleč niso izkoriščene. Nenehno je potrebno iskati nove oblike.

V zadnjem času je izšel vodič po krajih, kjer žive koroški Slovenci. Izdala ga je založba Obzorja iz Maribora. Ta vodič ni samo nekakšen turistični priročnik, ampak tudi pomemben dokument o slovenskih imenih koroških vasi, rek in gora. Zanimiv je tudi dvojezični zemljevid Koroške, na katerega smo že dolgo čakali.

Zdaj, ko je večina partizanskih grobov

na Koroškem dokončno lepo urejena, jih je potrebno vzdrževati, razen tega pa skrbeti, da jih bodo ljudje obiskovali. Zato je pri osrednjem odboru koroških partizanov v Ljubljani ustanovljena posebna komisija. Ta bo skrbela za obiskovanje in vzdrževanje, odbor pa bo sodeloval z Zvezo koroških partizanov v Celovcu. Prav tako bo sodeloval tudi glede obiskovanja in vzdrževanja drugih spomenikov protifašističnega boja na Koroškem, ki pa jih še ni toliko kot bi jih moralo biti.

Komisija bo posredovala na jugoslovanski strani meje, da se bodo v skrbstvo vključili svojci in soborci na Koroškem pokopanih partizanov. Nadalje, da bodo izpopolnili in ugotovili osebne podatke pokopanih ter osvetlili okoliščine ob smrti. V ta namen bo uredila posebno dokumentacijo.

Za letošnji 1. november bo prva večja in bolj množična akcija obiskov koroških partizanskih grobov. Tedaj naj bi grobove obiskali ne samo svojci, ampak tudi predstavniki ZB in ZZB iz krajev, kjer so bili padli doma. Marsikje so taki obiski grobov že do zdaj postali tradicija, toda ne povsod.

Komisija ne bo skrbela samo za partizanske grobove, ampak tudi za grobove po vojni umrlih koroških borcev, tako partizanskih kot tudi tistih iz razdobja 1918-1919.

Prav tako bo tudi zbirala in urejala mednarodno-pravne predpise o vojaških grobovih ter skrbela za njihovo izvrševanje. Zbirala bo tudi članke o posameznih dogodkih okoli teh grobov in spomenikov, zlasti o skrunitvah. Po potrebi bo tudi prirejala razne razstave ter s tem opozarjala slovensko in avstrijsko javnost na zadeve ki so še vedno pereče, pa tudi na potrebo po sožitju obeh narodov.

MILE PAVLIN

Mladinski shod v Mozirju

V soboto, 16. oktobra 1971, dopoldne bo v Mozirju shod slovenske mladine. Shod ima namen manifestirati moč mladinske organizacije in človekoljubne ideje, prikazati dejavnost posameznih organizacij in omogočiti stike in dogovore med mladimi. Drugi namen shoda je prikazati voljo in sposobnost mladih ljudi pri uresničevanju splošnega ljudskega odpora, tretji namen pa je doseči politično aktivizacijo mladine, da bi se opredelila do vprašanj, ki mladino še posebej zadevajo, pa tudi do splošno družbenih in svetovnih problemov.

Shod mladine v Mozirju so pripravili: Organizacija klubov OZN Slovenije, Zveza tabornikov, Počitniška zveza, mladinska komisija Planinske zveze in Zveza mladine Slovenije. Računajo, da bo na shod v Mozirju prišlo najmanj 2.000 mladink in mladincev. Obeta se zanimiv in prijeten kulturni spored, pred zbrano mladino pa bo govoril Stane Boštjančič, sekretar Zveze mladine Jugoslavije.

Naše bralce bo posebej zanimalo, kako namerava mladina na tem shodu prikazati pripravljenost na splošni ljudski odpor in kako namerava negovati tradicije našega osvobodilnega boja in ljudske revolucije. Ob

tem naj povemo samo to, da bodo na tem shodu organizirali posebno mladinsko brigado Slavka Šlandra, ki bo ob 10. uri in 45 minut krenila po partizanskih poteh proti Dobrovljam in bo na tej poti obiskala znane kraje in spominska obeležja iz NOB.

Ob shodu slovenske mladine pa je važno povedati naslednje: Očitno gre za novo kakovost v delu mladinskih organizacij. Organizacije, ki smo jih našli v drugem odstavku, so letos sklenile združiti svoja prizadevanja in oblikovati neko skupno osnovo za politično aktivizacijo mladine. V tem smislu so na shodu organizirali politični aktiv mladinskih organizacij in pripravili šest resolucij. Te resolucije so: o lakoti v sodobnem svetu, o prepadu med razvitimi in nerazvitimi deželami, o rasni diskriminaciji, o pravicah narodnostnih manjšin, o evropski varnosti in o problemih onesnaženosti okolja. Iz predlogov resolucij sklepamo, da kaže mladina veliko zanimanje do političnih in drugih problemov sodobnega sveta in da hoče pri razreševanju le-teh ustvarjalno sodelovati. To smer v delu mladinskih organizacij pa borci NOV z veseljem pozdravljamo.

S. F.

MIRKO VUJAČIČ:

V ŠPANIJO BREZ POTNEGA LISTA

Jaz sem se veselil in na tistem sem se mu smejal, on pa ni imel več priložnosti in poguma, da bi pred mano hvalil češko orožje.

Spet sem moral pripovedovati, da sem potnik brez potnega lista. Toda starešino ni zanimalo veliko stvari.

Dremuckal sem na stolu in se naprezal, da bi čimprej povedal zgodbo, ki bi se jim zdela najbolj verjetna. Tako bi me kmalu pustili pri miru.

Pepelnik je bil poln ogorkov, ki so jih tu pustili razsipni ljudje. Bil sem že vaje, da sem se moral poniževati. Prosil sem starešino, če lahko zberem ogorke, on pa je prikimal, češ da se strinja. Dal mi je še celo zavojček cigaret. Kasneje me je postalo sram, da sem prosil za cigaretno ogorko.

Ko sem mu povedal, da sem Jugoslovian, mu je z obraza padla senca uradne strogosti in uvidel sem, da je gostoljuben. Iz sosednje sobe mi je prinesel večerjo. Jedel sem dolgo in počasi, ker sem se bal, da mi hrana ne bi pretrgala črevesja, ki že dolgo ni bilo vajeno delati.

Nekoč je kot turist prepotoval Jugoslavijo in začel mi je naštevati imena krajev.

Ponudil mi je razdrapano posteljo, ki je stala v veži. Sladko sem spal, čeprav so vso noč prihajale in odhajale patrolje. Moj rahli spanec je vznemirjalo ropotanje čevljev po podu, toda bil sem preveč utrujen, da bi mi bilo mar za hrup.

77

Ko sem zjutraj odhajal, je bilo poveljniku žal, da mi ne more z ničemer pomagati. Morda bom v Avstriji spet naletel na kako patroljo.

»Potuješ brez potnega lista. Ha, to niso mačje solze,« je zamahnil z roko.

SPET V AVSTRIJI

V ranem jutru sem se pretikal od veje do veje, od grma do grma na avstrijski meji. Čehoslovaški vojaki so me spremljali s pogledi, ko sem se previdno plazil, da bi se tako izognil avstrijskim stražam. Gotovo jim je bilo ukazano paziti, da se ne bi ponovno vrnil v Čehoslovaško. Seveda mi je bil poveljnik skozi okno naskrivaj pokazal mesta, kjer se bom najlaže izmuznil čez mejo. Zdelo se mi je, da se boji avstrijskih straž, ker bi ga lahko videle skozi daljnogled. Zato ni pustil, da bi se preveč kazala na oknu.

Opazil sem neko avstrijsko patrolo. Oprezno se je spuščala vzdolž gozdnega roba. Prikazala se je iz zelenja in spet izginila. Skril sem se globoko v bujno travo. Pred mojim nosom se je znašel kušar, zadržtel je, mi šnil prek glave in izginil v šavju.

Potem mi je bilo žal, da nisem prešel meje ponoči. Če me zdaj opazijo in če vedo, da so me Čehi spustili semkaj, bodo gotovo brez obotavljanja streljali name. Kaj, če me je tista patrola že opazila? Nalaho se je spuščala proti meni. Moral bom počakati noči, ker sem podnevi preveč izpostavljen očem graničarjev.

Nato sem ugotovil, da je patrola prav blizu mene. Puške so imeli pripravljene na strel. Torej so me opazili, še preden sem prekorajčil mejo!

Bil sem hudo razočaran, še bolj pa jezen. Po-

čutil sem se kot izgubljen in oguljen star volk, ki je nevede padel v past.

Njihove uniforme so bile take barve kot gozd. S koraki in gibi pa so spominjali na upokojene vojake cesarja Franca Jožefa. Ne preostane mi nič drugega, kot da dvignem roke — te moje slabotne trske — in jih iztegnem, da mi jih zvežejo.

Medtem pa je mimo mene prišla srna. Klecala je in vlekla zadnji del trupa po tleh. Za sabo je puščala krvavo sled. Tedaj se mi je od srca odvalil kamen. Hitro sem se moral odločiti. Medtem ko zasledujejo srno, lahko ulove še mene. Ljudje z orožjem, ki nimajo kaj početi, radi streljajo. Nikjer ni bilo primerne kotečka, kjer bi se lahko skril, toda kmalu sem se znašel. Splezal sem na lipo. Imela je gosto krošnjo in obliko dežnika. Od zgoraj sem opazoval gonjače, ki so posnemali lov. ske me in skrbno iskali sledi uboge živali. Strelav prej nisem slišal — morda so srno ranili kje daleč. Sedaj se ji pa ne morejo odreči.

Ta srna mi je pa dala vetra. Lahko bi me pogostili z njeno juho, v odškodnino za preživeli strah. Nisem se bal, da se bo kdo ozrl navzgor. Pri karavli, kjer sem prenočil, so stali češki graničarji. Gotovo so se motili, kot sem se bil zmotil tudi jaz. Mislili so, da so me vojaki opazili in da sedaj oprežajo za menoj. Paziti sem moral le na to, da se ne bi začele veje pod menoj majati — drugače bi me ti brezdelni »lovci« lahko ubili namesto kakšnega ptica.

Minilo je nekaj minut, ko so se vojaki vrnili s srno. Naglas so govorili ter hvalili svojo spretnost in vztrajnost. Sovražil sem te »divje lovce« in bilo mi je žal živali.

Nosnice so se mi napolnile s prahom iz lipovega cvetja. V želodcu sem čutil grenak pritisk lakote.

MODA ELEGANCA KVALITETA

tri odlike
moških in ženskih
oblačil

ki Vam jih je za JESEN IN ZIMO
pripravila

nama

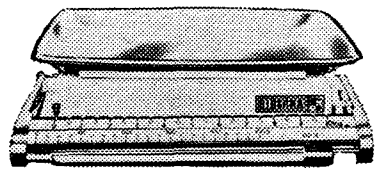
Ljubljana, Škofja Loka
Kočevje

Tudi modne dodatke.
POKRIVALA, ROKAVICE,
TORBICE, PASOVE
in ŠALE

boste lahko izbrali kot
ustrezni dopolnilo Vaši
garderobi iz izbire
modelov in desnov
za vsako priložnost

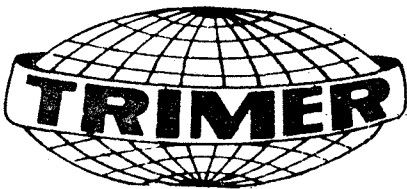

kuhinjska tehnika

LIBELA-CELJE

ZAŠČIČENO

Novo na našem tržišču
glavnik, ki sam striže —
10-letna garancija

Navajamo pohvalo o Trimeru...

Prejela sem vaš Trimer, glavnik za česanje in odstranjevanje dlak. Zelo sem zadovoljna. Hvala vam, Molnar Magdolina, 24430 Ada.

Trimer ne potrebuje niti toka niti baterij. Enkratni izdelek je popolna garancija. S Trimerom se ne morete urezati, a žiletko lahko menjate. Zato je nenadomestljiv. Negujte svojo intimno higieno. Povprašajte po njem v trgovini, toda pazite, kupite ga samo če ima zaščitni znak Trimer, ker samo ta vam daje garancijo. Če ga ne dobite pošljite svoj naslov in dobili ga boste takoj, ob prejemu plačate 25 dinarjev. Poštino plačamo mi.

Trimer, 41000 Zagreb, Boškovičeva 40

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

Tovarna igel

KOBARID

IZDELUJEMO:

vse vrste ročnih in strojnih igel; izvijače navadne in križne ter garniture izvijačev. Podloške: JUS M. B 2011; JUS M. B 2013; JUS M. B 2110; JUS M. B 2136; JUS M. B 2150; DIN 6799. Injekcijske igle za humano medicino in veterino; igle za utenzilije za tekstilno industrijo.

79

Kakor piton sem dvigal glavo iz trave, da bi pregledal teren okrog sebe, nato pa sem kakor hromec vlekel noge za seboj. V kolena so se mi zabadali drobni trni, pikale so me ose in bil sem poln žel raznih žuželk ter osata. Dlani so mi postale rdeče od ostrega kamenja in od iveri suhega lesa: toda kadar je človek ves napet, bolečine ne čuti tako, kot bi jo sicer čutil. Toda kasneje se bolečina porvne.

Skril sem se v nizek grm, ki je osamljen rasel med travo. Legel sem na hrbet, poslušal brenčanje pisanih žuželk nad seboj in jim zavidal kratkotrajno svobodo. Potem je priletel nadnje kos. Začuden se je ustavil blizu moje glave. Še ogledal si me ni dobro, ko je že švignil v gozd.

»Koliko časa bom srečaval toliko lovcev?« sem pomislil.

Prisil sem na neko jaso, kjer bi me lahko opazile straže.

Sedaj sem že daleč proč od meje!

Moje hlače so se pod kolenom že dodobra strgale. Imel sem iglo in sukanec. Zašil sem jih. Sedaj sem imel eno hlačno krajšo in sem bil že zaradi tega nekaj posebnega.

Konci prstov so me srbeli zaradi umazanih. Po nohti sem imel črne robove. Nož, ki sem ga bil vzel s sabo, sem izgubil. Sklenil sem poiskati kosček ostrega železa. Če bom nudo razočaran in če ne bom imel orožja, mi bo to železo pomagalo napraviti samomor ali pa mi bo rabilo za obrambo.

Nikjer ni bilo patrulje, nikjer žive duše. Samo samotno, zeleno šumenje gozda in sveže majsko nebo s soncem.

Začela me je pestiti volčja lakota.

Le naprej!

V Španijo!

80

K jugoslovanskim bratom, da bom spet zaslišal mili materin jezik!

Podplate sem imel že ožuljene. Pete sem imel polne trnja, hrbet pa moker od planinske vlage. Kaj mi mar za to, čimprej se moram ogreti ob ognju mitraljezov!

Na cesti sem bil sam, kot kakšen temen madež.

Na tleh sem zagledal nekakšno knjižico. Pobral sem jo. Bila je karta Avstrije, pravzaprav reklamni letak neke velike trgovine, ki je v Avstrijo uvažala kavo. S platnice se mi je smejal črnc. Na letaku so bila označena vsa, tudi najmanjša mesta Avstrije, in za vsak kraj je bilo navedeno, koliko kave prodajo tam vsako leto. Tu je bila tudi Švica, njena glavna mesta in kantoni.

Sedel sem da bi proučil karto. Zdelo se mi je, da mi bo koristila na dolgi poti. Na karti sem si označil smer potovanja.

Kam?

Prek Avstrije v Švico in naprej v Francijo.

Irgovec, ki je dal te karte tiskati, ni vedel, da so ena izmed njih rabila za kažipot nekemu španskemu prostovoljcu.

Lakota me je opomnila, da ne morem več dalje. Pred menoj so se v krogu sukale planine. Nebo nad menoj je plesalo.

ZAŠTRUPIL SEM SE

Med potjo sem jedel neka zelišča, toda vsa so bila grenka in neokusna. Neka zel je imela kot repa velik rumen koren. Imel je okus po meti. Nebo v ustih me je peklo, vendar mi je šla ta »repa« najrajši po grlu. Zdelo se mi je, da me že v črevesju. V ustih se je jed penila kakor mleko. Zanimalo me je, kakšno ime ima.

81

Sele ko sem se najedel, sem se začel spraševati, če morda nisem zaužil strupen koren. Bilo bi nesmiselno, da me namesto izstrelka na bojišču ubije zel iz neznanega kraja.

Nebo v ustih mi je začelo otekati. Ustnice so postale mokre. V ustih se mi je nabirala zelena pena. Gnus je bil hujši od strahu. Kako sem mogel brez premisleka pojediti koren, ki ga ne poznam?

Jezik mi je naglo otekal. Če se mi bo bolezen poslabšala, bom kmalu umrl. Bolel me je želodec. Lotevala se me je oslabeleost, bil sem čedalje bolj zanič. Zelodčni krči so bili čedalje hujši. Vlekel sem se po travi in legel pod neko drevo.

Nekje je žuborel studenec, moje nebo pa je bilo čisto suho. Čutil sem strašno žejo. Na slepo srečo sem se vlekel skozi goščavje h glasnemu šumu iz vira. Ustavil sem se vsakih deset metrov in pazljivo poslušal.

Začel sem se onesveščati. Nezavest je prihajala v majhnih valovih. Jezik je imel še čisto malo prostora. Tedaj sem se hudo pokesal, da živim. Mar naj življenje tako neumno zapravim, pa sem ga hotel podariti revoluciji... Videl sem žaromete avtomobila, ki so metali snope svetlobe po drevju. Če bi bil na cesti, ki se takoj predal, saj bi še vedno lahko pobegnil iz zapora. Upanje je bilo že od nekdaj nekaj prijetnega, koristna vaba, brez katere bi bilo življenje veliko siromašnejše. Hotel sem zavpiti, toda glas me zaradi otekega žrela ni ubogal. Zamahnil sem z rokami. Povsod okoli je bila trava, s katero sem se bil zastrupil. Imela je trdna stebila. Ta zel, ki me je zastrupila, me bo sedaj še razgrizla. V polsnu so se mi prikazale debelušne Slavičine ročice. Dvigale so se iz zibelke in nemirno krillile po zraku...

Za invalide preveč počasi

Predsednik komisije vojaških vojnih invalidov pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije Ivan Jenko je odgovoril na nekaj vprašanj v zvezi z zvišanjem invalidnin. Iz njegovih odgovorov se povsem jasno vidi marsikaj, kar ni v skladu z zahtevami vojaških vojnih invalidov in tudi ne s sklepi pristojnih organov iz leta 1967.

Vprašanje: Iz dnevnih časopisov smo posneli, da bodo invalidnine s 1. oktobrom zvišali za 23 odstotkov. To zvišanje naj bi prispevalo k delni usklajitvi invalidnin z njihovo vrednostjo v primerjavi s povprečjem osebnih dohodkov leta 1959.

Ali bodo s tem zvišanjem invalidnine dosegli to vrednost?

Odgovor: Dne 7. oktobra 1971 je bila seja komisije za vojaške vojne invalide pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije. Člani komisije so že pred sejo sprejeli načrt poročila o razvoju sistema borčevskega in invalidskega varstva in predlog sklepov, kar je oboje oblikovala skupna komisija vseh zborov zvezne skupščine za vprašanja borcev in invalidov. Ta komisija je na seji, ki je bila 6. oktobra 1971 med drugim predlagala naj se osebne invalidnine povečajo za 23 odstotkov od 1. oktobra 1971, čeprav so nekateri menili naj bi se povečale že od 1. maja 1971. Sklenili so tudi predlagati, da se v zakon o vojaških vojnih invalidih vnese klavzula, po kateri bi se v prihodnje višina osebnih invalidnin sproti vsklajevala s povečanjem življenjskih stroškov. V nadaljnjem je komisija zavrnila predloge ZZB NOV naj bi za vojaške vojne invalide uvedli popolno brezplačno zdravstveno varstvo. Odklonila je predlog naj bi odobrili nadomestilo pri nakupu motornih vozil za vse invalide od I. do VI. skupine. Zavrnila je vse predloge, ki se nanašajo na razširitev pravic vojaških vojnih invalidov iz pokojninskega in invalid-

skega zavarovanja, razen tistega, da se tudi invalidom V. in VI. skupine priznava delovna doba v zvišanem trajanju kot to velja sedaj za invalide I. do IV. skupine.

Komisija vojaških invalidov zveznega odbora se je torej sestala šele potem, ko je bilo že vse sklenjeno. Člane komisije so torej lahko le obvestili o stališčih in sklepih navedene komisije. Naša invalidska komisija se zato ni mogla strinjati s takimi sklepi, zlasti, ker so v nasprotju s predlogi naše organizacije. Pa tudi zvezni oblastni in politični organi so že leta 1967 sklenili, da je treba osebne invalidnine vojaških vojnih invalidov do leta 1970 prilagoditi invalidninam in povprečnim osebnim dohodkom iz leta 1959. Uresničitev tega sklepa se je torej zavlekla že za dve leti. Hkrati pa je treba povedati, da 23 odstotno povečanje osebnih invalidnin s 1. oktobrom 1971 še zdaleč ne uresničuje stališča sprejetih leta 1967, saj so se samo letos zvišali življenjski stroški po nekaterih ocenah za okrog 20 odstotkov.

Vprašanje: Kako se bo torej v prihodnje razvijalo usklajevanje invalidnin z njihovo vrednostjo v letu 1959.

Odgovor: Zdi se mi, da bi morale naše organizacije, predvsem mislim na predstavnike ZZB NOV, odločneje zahtevati od oblastnih organov in organov državne uprave, da uresničijo svoje lastne sklepe. Zato smatram, da ne moremo odobravati takih sklepov kot jih je sprejela skupna komisija vseh zborov zvezne skupščine za vprašanja invalidov in borcev.

Nekaj podobnega je tudi z republiškim zakonom o vojaških vojnih invalidih. Že nekaj let se naša organizacija zavzema za to, da bi v tem zakonu sistematsko urebili invalidski dodatek kot instrument socialne politike do tistih invalidskih upravičencev, ki se izključno ali pretežno pre-

življajo z invalidskimi prejemki. Po našem predlogu naj bi bil invalidski dodatek določen v višini minimalnega osebnega dohodka v republiki. Hkrati pa naj bi bilo v zakonu določilo, po katerem se invalidski dodatek vsako leto poveča za toliko, kolikor se povečajo najmanjši osebni dohodki.

Vprašanje: Kaj namerava komisija VVI pri republiškem odboru ZZB NOV predlagati, da bi invalidnine in druge invalidske zadeve urejali v smislu predlogov ZZB NOV?

Odgovor: Vztrajno bomo zahtevali dosledno izvajanje navedenih sklepov. Ker pa smo, vsaj tako je videti, pred ponovno razpravo o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, bi morali vsi pristojni — ZZB, pa tudi oblastni organi, ki se ukvarjajo s problemi invalidov in borcev, vso pozornost posvetiti posebnemu položaju in položaju vojaških vojnih invalidov. Več kot 95 odstotkov vojaških vojnih invalidov od I. do VII. skupine v Sloveniji je bolnih. Najmlajši so stari že nad 45 let in večina jih je brez posebne šolske izobrazbe in strokovnosti. Tisti vojaški vojni invalidi, ki so še zaposleni, se s svojim delom vse težje uveljavljajo v delovnih organizacijah, zlasti v proizvodnji. Po nekaterih podatkih je 30 odstotkov vojnih invalidov v Sloveniji še v delovnem razmerju (vseh osebnih nas je v Sloveniji 11.000). V pokojninskem zakonu naj bi se za vojaške vojne invalide, ki niso borci pred 9.9.1943, skrajšala pokojninska doba od 40 na 35 let za moške, oziroma od 35 na 30 let za ženske.

Na koncu bi povedal še tole: Večina osebnih invalidov kakor tudi družinskih invalidskih upravičencev živi v sorazmerno slabih gmočnih razmerah. Postarali so se in bolni so, zato ni prav, da se materialne in druge zadeve urejajo tako počasi in vse skupaj odlašajo iz leta v leto.

V. M.

DOBRO JE, ČE VESTE

NAJBRŽ PREHUDA ZRTEV ZA ZENSKO LEPOTO bi bila, če bi lepote — oslepele po uporabi šminke za oči... Vendar se tudi to utegne zgoditi. Vsekakor je velika nevarnost, da si ženske lahko bolj ali manj pokvarijo vid. Dr. Louis Wilson, očesni zdravnik v Ameriki, je ugotovil, da si številne ženske dan za dnem varno okužujejo oči s šminkami. Bolezenske klice se zelo hitro razmnožujejo v stekleničicah s sredstvom za zasenčenje očesnih vek, brž ko je stekleničica odmasena. Lepotilo za oči ni dovolj varno pred okuženjem z bolezenskimi klicami, ker vsebuje tudi olje in dišave.

KADILCE BODO MORALI OPOMINJATI, DA JE KAJENJE NEVARNO — že letos v Angliji z napismi na zavitkih cigaret. To sicer ne bo reklama, toda tovarnarji se bodo morali sprijazniti s tem. Najprej so se morali odpovedati propagandi za svoje izdelke, zdaj pa jim bo zakon nalagal še dolžnost, da bodo opozarjali kadilce na nevarnost kajenja. Vprašanje je, ali bo to kaj zaleгло. Vsi ukrepi proti kajenju po svetu, zlasti v Ameriki, so bili doslej brez odločilnega uspeha. Tobak je pač svoje vrste mamilo, ki zaslužni človeka tako, da kadilcu ni mar zdravja.

VAS, KI JE NASTALA — IZ MESTA, je Nagoričano pri Kunanovem. V srednjem veku je bilo to pomembno mesto ki pa je začelo v prejšnjem stoletju hitro nazadovati. Vsi so bili brez železnice ob Vardarju in Južni Moravi preusmerila promet. Tako je Nagoričano izjema, ki potrjuje pravilo da se mesta razvijajo iz nekdanjih vasi.

Partizanska kuharica Ančka iz Gornje Brige

Partizansko kuharico Ančko Pojetovo, poročeno Novak, iz Gornje Brige smo po polnih 26 letih zopet videli ob vojaških kotlih in kuhinji. Tokrat ne več v osvobojenem mestu Kočevje ob kapitulaciji Italije in v dneh kočevskega zbora in ne več na Dolnji Brigi v Zupoževi hiši ob pravem starem kočevskem ognjišču. Tudi ne pri Sedmih Lužah v Borovski Gori, kjer je kuhala pod smreko v nemški ofenzivi 1943. leta in imela narejen sklednik na debeli smreki, kamor je bila zabila žeblice, da so na njih visele porcije in posode. Prav tako tudi ne več na Goteniškem Snežniku, kjer je kuhala tovarišem in tovarišicam iz Centralne tehniške Komunistične partije Slovenije, za največjo in najpomembnejšo partizansko tiskarno Slovenije. Srečali in videli smo jo ob vojaški kuhinji, ko je kuhala ob odkritju spomenika Janezu Maslu-komisarju Ladu in ostalim tovarišem v vasi Briga pri Banji Luki. Tega dne, 19. septembra 1971, leta je za sprejem pripravila nad 500 obrokov partizanskega golaža. Bil je imeniten, še boljši zaradi tega, ker ga je s pomočjo vojaških kuharjev skuhal naša kuharica Ančka in tako prispevala, da je bilo naše tovariško srečanje še toplejše in

prijetnejše v tem prelepem naravnem okolju.

Zopet smo stali v vrsti pred vojaškimi kotli in kakor nikdar, ni tudi zdaj delala nobene izjeme. Svojega komandanta Franca Plevela — Jokija ima zelo rada. Le-ta jo je tudi poročil in ima nanj najlepše spomine, pa ni smel tudi sedaj priti do golaža po lažji poti. Moral se je postaviti v vrsto in čakati, dokler ni prišel na vrsto. Taka je bila Ančka vedno. Srčno je zelo dobra, delovna odkrita, pravična in do vseh enaka.

Spominja se skoro vseh tovarišev in tovarišic iz centralne tehniške KPS in tiskarne »Triglav«, katerim je od kapitulacije Italije do osvoboditve, polnih 18 mesecev polnila skodele, če je le kaj imela dati v kotel in če so ji bili kaj pripravili intendanti: Svetožar, Vili, Jože Butla, Janez Jelenc in drugi.

Že od Kočevja naprej se natanko spominja marsičesa in vseh tovarišev in tovarišic, ki so ji za vedno ostali pri srcu in v spominu. Spominja se tovariša Grada, Gradove Mice in Marjance Kopitarjeve, Gojmirja, ter Zvonke Popit-Marice, ki je menila najstarejša slovenska partizanka in bila osebna kurirka sekretarja CK KPS Toneta Tomšiča. Potem je v najinem pogovoru poklicala v spomin dr. Jožeta Bevka, Krškega, Maja, Fiksa, Silva, Ceneta, Vido in Traudla, Boža Sintiča, Mitjo, partizana Očka, ki je tudi njej tolikokrat pomagal in mnogih drugih. Tudi hudomušne Aca, Mitjo in Popaja, katerim se je tolikokrat od srca nasmejala, čeprav so Martinčiču delali sive lase. »Kako je bil dober knjigovez Lazar, pa Karla Compermanova, Zinka, Milena in Janko. Kakšen zlat kolektiv je bil to... je vzdihujoče zaključila Ančka.

Ob tem tovariškim in prijateljskim srečanju, vezanem na odkritje spominskega obeležja svojemu komisarju in ostalim tovarišem smo si segli v roke in se marsikaj pomenili. Ančka ni imela časa. Tudi tokrat se je potila ob vročih vojaških kotlih in si brisala znoj. Želim jo v nekaj vrsticah približati prikazati bralcem in povedati njenim soborcem in znancem, kako je preživela teh 26 let. Potem ko je komandant Franc Plevel — Joki 19. marca 1942, leta zavezal zakon med njo in njenim fantom Jožetom Novakom, se jima je v 11 letih rodilo 8 otrok. Dva sta umrla. Mož je bil delavec — skladiščnik na posestvu Snežnik na Kočevski Reki. Bilo ji je hudo. Od mladih let je trdo delala in varčevala. Najhuje ji je bilo tedaj, ko je rodila osmega otroka. To je bilo 24. decembra 1956. Med porodnimi bolečinami ji je zadela zjutraj ob osmi uri možganska kap moža, ob štirih popoldne pa je rodila. Moža so odpeljali v bolnico, kjer je umrl po 11 letih zakona. Otrok je

Nekdanja partizanska kuharica Ančka s svojo številno družino.

umrl istega leta 16. septembra. Ostala je sama s šestimi otroki. Dobila je družinsko pokojnino po možu, toda premajhno, za tako veliko družino. Tedaj ji je bilo zelo hudo, kasneje je nekako že šlo. Mica in njen mož, Milan Škerlavaj — Petrač sta ji najbolj pomagala. Zelo jima je hvaležna za vse. Tudi njen oče je živel pri njej in je moral skrbeti zanj. Sicer pa je delal do smrti. Umrl je pred dvema letoma, ko mu je bilo 93 let. Z otroki ni imela težav. Ubogali so jo, pomagali in delali odkar so se postavili na noge. Tudi v šoli jim ni šlo slabo. Zdaj imajo poklice in kruh vsi: Jože, Stane Marija, Srečko, Ivan in Mirko. Zelo je srečna in ima rada vse. Ne delajo ji sramote in težav. Ne more razumeti, da nekatere mame imajo težav, čeprav imajo vsega zadosti. Imajo težav, če prav imajo vsega zadosti.

Spominjam se tistega žalostnega marčnega dne, ko smo od njenega moža Jožeta Novaka, partizana iz Bele krajine, vzeli slovo. Krog mlade matere, ki je bila brez vsega, je jokala kopica otrok, kar je marsikomu priključalo v oči solze. Ta prizadevna

kmečka hči, vzorna žena svojega moža in mati svojih otrok, je prebredla vse težave in v nesreči uživala srečo poleg svojih otrok. TONE OŽBOLT

IZLET NA HRVATSKO

Tudi letos je naše združenje borcev priredilo izlet za svoje člane. Meseca septembra smo obiskali Hrvatsko. Izleta se je udeležilo 70 članov in svojcev.

Med potjo smo se ustavili v Vinici. Ogledali smo si čudovit park z redkim drevjem iz številnih dežel. Potovanje smo nadaljevali v Varaždin. Zastopniki združenja borcev so nas gostoljubno sprejeli in nam zaželeli dobrodošlico. Ogledali smo si grobnico narodnih herojev na izredno lepo urejenem pokopališču. Obiskali smo tudi muzej revolucije, ki ima zelo bogato zbirko dragocene muzejskega in arhivskega gradiva. Ogledali smo si tudi zgodovinski oddelek muzeja. Gostitelji so nam plačali vstopnino.

Izletniki so bili z izletom zelo zadovoljni.

HINKO BOROVNIK

Ančka Pojetova, danes poročena Novak, iz Gornje Brige kot partizanka

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

Partizansko šolstvo na Slovenskem (6)

Med regljanjem strojnic so odpirali partizanske šole

Naj se ne razpišem o njenem življenju, me je prosila, naj ne poskušam iskati velikih in manjših pomembnosti v stvareh, ki so bile same po sebi dovolj pomembne in enkratne. Toda, naj ne pozabim, je govorila, da je v tistih dneh spoznala tovarišstvo in, da je bila neskončno srečna, da je lahko poučevala otroke, ki so iskali v njenih besedah in njeni podobi vse tisto za kar jih je oropalo kruto obdobje. Da, med regljanjem strojnic so odpirali partizanske šole, mi je povedala.

Potem sem očrnil na videz skoraj neobogljeno knjižico, ki mi jo je ob slovesu stisnila v roke: »Spomini partizanske uč-

otrok so ju začeli pretepati. Otrokom sem prišepetala naj zaprejo oči in položijo glave na klop, da bi ne videli zverinskega mučenja. Tišino v razredu so motili le udarci fašistov in tiho hlipanje Zlate Zupančičeve, ki je v mlademu partizanu spoznala svojega brata Toneta.«

Mlada učiteljica Marjanca se je priključila naprednemu gibanju že konec leta 1941, ko je sodelovala z enotami Štajerskega bataljona, kasnejše Druge grupe odredov. Opravljala je najrazličnejše obveščevalne naloge, spomladi 1942 pa je postala blagajničarka v stiškem rajonskem odboru osvobodilne fronte. Junija se je s Simo-

živeli ljudje, ki so bili še najbolj podobni hlapcem in deklam, Mnogo jih je bilo, ki so se sramotno vdinjali belogardistom in so izdajali iz prepričanja, pa tudi za denar. Bolj zaradi take vrste ljudi, kot zaradi Italijanov, se je morala umakniti v Ljubljano. Toda nesrečno naključje je hotelo, da je zbolela za tifusom in je morala poiskati zdravniške pomoči v novomeški bolnici. Da, tam je našla zdravniško nego, pa tudi krdelo italijanskih vojakov je našlo njo. Obkolili so hišo, v kateri je ležala in stražili z orožjem pred sobo kot poslušni psi. Aretirali so jo 12. junija 1942. Ko si je v bolnici nekoliko opomogla, so jo trije vojaki pahnil na vlak. »Na postaji v Stični vasi bo čakala mati!« je še zaklical za njo železničar, ko se je vlak že odpeljal od postaje. Toda matere na postaji v Stični ni bilo. Fašisti ji niso dovolili, da bi pozdravila edino hčer, ki je bila po tistem, ko je v Ameriki izgubila moža, za njo ves smisel življenja. Tudi na proces v Ljubljano jo niso pustili. Prišli pa so trije domači izdajalci in z njimi sramota, ki jo tudi čas ne bo nikoli zabrisal.

Očitati so ji sodelovanje pri množični mobilizaciji, očitati so ji, da je za partizane priskrbela štirinast klobas, da je izdala kaplana, da je poučevala partizanske otroke, da je bila v neposrednem stiku s partizani, da je... Dne 14. decembra so jo odpeljali v Italijo.

Po letu dni, ki jih je preživela v italijanskih zaporih, po neskončno dolgih mesecih, ki jih ni bilo mogoče označiti z besedico življenje, se je na pobudo pristašev OF v Rdečem križu, vrnila v Ljubljano. Toda v Ljubljani je bilo treba stalno bežati pred racijami. Nekaj časa se je skrivala pri Slamičevih v kopalnici, dokler ji ni uspelo s tovarišico Mico Ambrožičevo oditi k partizanom. V mislih se je videla na starem jetniškem čolnu, ki je polzel pod zidovi beneške reče, med tem, ko je zdaj sedela času v porog, v kočiji, ki je iz Postojene drvela proti Pivki in Novi Sušici. Iz smrdljivih ječ v svobodne gozdove, iz kroga zakrknjenih kriminalk med poštene ljudi in tovariše, med partizanske otroke...

Kmalu po tistem, ko so ljudje zvedeli, da sta prišli v Staro Sušico partizanski učiteljici, so se zbrali v veliki kmečki izbi otroci. »Glej,« si je dopovedovala učiteljica Marjanca, »saj niso prav nič drugačni kot tisti s Krke in prav gotovo ne dosti drugačni od onih, ki jih bom nekoč šele spoznala!« Dopoldne je poučevala neuke pionirke, v popoldanskem času pa mladince, ki naj bi po tem, ko bo zapustila vas, poučevali najmlajše.

Spomladi leta 1944 se je Marjanca poslovila od svojih otrok v Sušici in je odšla v agitprop 9. korpusa, katerega načelnik je bil inž. Marjan Tepina. Za šolsko delo jo je odredil sam komandant korpusa Lado Ambrožič-Novljan. V prostorni kmečki izbi na Lokvah se je rodila partizanska šola. Učili so se predvsem slovenske besede, slovenskih in partizanskih pesmi, ki jih je pripravil dr. Lev Svetek-Zorin, za učbenike pa so uporabljali razne partizanske časopise in brošure. Ne le otroci, tudi starši so bili iskreno navdušeni nad slovensko partizansko šolo.

Pionirski v Lokvah so bili prava mlada vojska. Okrog in okrog vasi so postavili stražo in kadar se je približal sovražnik, so hitro pritekli s še svežim obvestilom k svojemu učitelju. Tudi tisti, najmlajši cicibanji bi radi hodili v šolo in ker se niso mogli izgovarjati besede »tovarišica«, so vpili za Marjanco: šička, šička...

Kasneje, ko se je štab 9. korpusa premaknil v Čepovan, je Marjanca poučevala tudi tam.

»Za nekaj časa se je naša enota ustavila v Čepovanski dolini. Tudi tukaj smo začeli s partizansko šolo. V mali kapelici sredi vasi smo si poiskali prostor za pouk. Prvi dan je bil prostor skoraj premajhen, ker se je prijavilo zelo veliko pionirjev in cicibanov. Najbolj mi je ostal v spominu majhen petleten fantek. Imena se ne spominjam več, vem le to, da so ga klicali »župan«. V svoji otroški glavi si je predstavljal šolo najbrž tako, da se bomo v nji samo igrali. Bil je tudi še premajhen, da bi mogel dolgo sedeti pri miru. Poslala sem ga domov z naročilom, naj pride pozneje k meni, da se bova sama učila, risala in igrala. Ko smo se naslednjega dne spet zbrali v šoli in se učili že več kot eno uro, je nekaj zaropotalo pod klopjo. Izpod klo-

Osnovno vprašanje ljudske demokracije je pritegnitev množic k so. delovanju na vseh področjih. Prvič je treba poznati želje in potrebe najširših plasti naroda, drugič pa je potrebno, da ljudstvo pozna stremljenja vodstva in da se seznanja s pogledi naprednega sveta. Tako bo postalo v resnici ne samo zagovornik svojih trenutnih teritorialnih teženj, marveč nosilec najnaprednejših stremljenj tudi v svetovnem merilu. Prosimo, da vse množične organizacije pojasnijo svojim članom stremljenja nove šole in da podpirajo prosvetne poročevalce pri izvažanju njihovih nalog.

Svet pri odseku za prosveto
Predsedstva SNOS
13. II. 1945

pi je gledala skuštrana »županova« glavica. Kdo ve koliko časa je tiho in mirno čepel v skrivališču. Dovolila sem mu, da je lahko hodil k pouku.«

Konec leta 1944 je bila Marjanca Seme z dekretom odseka za prosveto in kulturo pri predstvedstvu SNOS postavljena za učiteljico v vas Podpleče pri Cerknem. V majhni kotanji je zavrelo. Mladinci in pionirji so v vasi organizirali pravo akcijo za nabiranje šolskega inventarja. Pomagati si je bilo treba na razne načine in tudi s kurjimi peresi je bilo prijetno pisati, pa čeprav je ostal sosedov petelin brez repa. Pouk se je začel 4. oktobra leta 1944.

Učiteljica Marjanca se spominja:

»V tistih dneh pred začetkom pouka, nas je obiskal partizanski šolski nadzornik Zdešar, ki je sodeloval tudi na prvem sestanku s starši. S tem, ko pravim, da je bila tu prava partizanska šola, imam v mislih tudi svoje šolske priprave in učni program, ki sem mu želela biti kar se da zvesta. Knjige so nam prinesli partizani, začenta berila in črke pa sem pisala na listih. Veliko navdušenje v vasi je bilo mogoče razbrati tudi iz tega, da so matere prinašale, iz svojih trikrat zaklenjenih skrinj, stare šolske »bukve« in jih poklanjale otrokom kot neprecenljivo svetinjo. In nikoli ne bom pozabila, ko sem drugi dan šolskega pouka stopila v razred. Na šolski

Mloda vojska, z lesenimi puškami in pogumnim srcem

teljice». Prepereš prvo in drugo pa deseto stran in odkriješ košček večnega paradiza, ki ga nosi v sebi mladost, neobogljena in burna. V času, ko razsajata smrt in krivica, v svoji naivnosti še toliko bolj pretresljiva. In spoznaš, da je življenje mlade učiteljice pretresljivo tudi po tem, ko navidez pozabiš 19. november v letu 1942, ko so jo obsodili na dosmrtno ječo, ko se izogneš njenemu spominu na beneške zapore in ledene celice Vincenze in Peruggie.

»Dolina reke Krke je bila leta 1942 osvobodeno ozemlje. V njej so našli zavetje ranjeni partizanski borci. Tisto leto so kot nalašč bogato obrodile borovnice in jagode. V šoli smo se dogovorili, da jih bomo nabirali za ranjene borce, čeprav je bila v tistih časih hoja po gozdu nevarna. Učenec Ivan Znojil je predlagal, da gremo v gozd oboroženi, češ naj se le prestrašijo fašisti. In res je naslednjega dne krenila v gozd skupina oboroženih šolarjev — pionirjev. Fantje so si čez ramena obesili lesene puške in brzostrelke, deklice pa so nosile kanglice, košarice in lončke, v katere so kmalu nabrale sočnih jagod.«

Marjanca je bila zaljubljena v vasico Krko in še posebno ponosna, ko je po končanem učiteljskem v Mariboru in nekaj mesečnem poučevanju v Prekmurju, postala učiteljica v domači vasi.

»V kaplaniji, ki stoji ob glavni cesti, od koder se vidi po vsej vasi, je bil moj razred,« pripoveduje v eni izmed črtic Marjanca Seme. »Poučevala sem učence prvega razreda. Fašisti, ki so v tistem žalostnem šolskem letu 1941—1942 še gospodarili pri nas, niti slutili niso, da v razred med poukom prihajajo partizani Grosupeljske čete in borci Druge grupe odredov. Pionirji so se teh obiskov tako navadili, da jih ni prav nič motilo, če je zaradi moje odsotnosti za kakšno uro prevzel pouk kak mladinec. Navadno me je nadomeščala Bregarjeva Majda, a če nje ni bilo, je hitro dobila namestnika, ki je prevzel skrb nad učenci.

Nekega dne so Italijani vdrl v razred in zahtevali, da jim povem, kje so partizani. Moji pionirji so trepetali od strahu, kaj se bo zgodilo. In ker od mene niso ničesar izvedeli, so začeli vpraševati otroke. Pionirji so bili tiho, kot, da ne znajo govoriti in Italijani, ki so hoteli otroke zastrašiti, so v razred pripeljali Toneta Zupančiča in Campo, ki so ju ujeli. V navzočnosti

novim bataljonom umaknila v Ambrus.

»Na Polzevem je bil junija 1942 udarni bataljon Toneta Tomšiča. V njem so bili zbrani najboljši borci iz vseh enot, ki jim je poveljeval tovariš Dakci. Nekega dne nas je obiskal v šoli na Krki in nas je prosil, naj bi za njegove borce naredili peterokrake zvezde in z navdušenjem smo sklenili, da bodo imeli Tomšičevci najlepše zvezdice.

Po sestanku so najboljši risarji narisali polno ličnih zvezdic in, ko smo imeli papirnate osnutke, se je pojavilo vprašanje, kje dobiti rdeče blago. Končno smo se spomnili na gasilske uniforme z rdečimi epoletami. Kmalu so se na kapah pojavile zvezde s srpom in kladivom v sredi.«

Morda si je učiteljica Marjanca večkrat želela, da bi bili vsi odrasli ljudje sveta prav tako nepokvarjeni, kot so bili njeni mali učenci. Toda že v vasi, ki se je lahko ponašala z izvirom enkratno lepe rečice, so

Pionirček, tokrat za spremembo s pravo puško in triglavko

MARJANCA SEME

tabli je bilo zapisano z velikimi črkami: Po petindvajsetih letih suženjstva se je zopet odprla naša slovenska šola. Mussolinijev raznarodovalni načrt je šel po vodi.

Ta pozdrav slovenski šoli je napisal z okorno roko Tomažek, oče sedmerih otrok, ki je tudi že sam občutil tujčev roko.

Prvi pomladni dan v letu 1945 smo želeli v šoli proslaviti še posebno lepo. Skle. nili smo, da bodo pionirji na mitingu pokazali staršem in borcem svoje znanje. A glej, čudo! Nikogar ni bilo v šoli! Prisopihali so samo Julka, Suzana in Stanka s sporočilom, da naj se hitro umaknem, ker so v bližini Nemci. Odhitela sem v Vojkovo, nato pa v Prešernovo brigado in sem z njimi tudi dočakala osvoboditev Trsta in Primorske. Trem malim pionirkam pa sem še vedno dolžna zahvalo, ker so mi na prvi pomladni dan rešile življenje.«

In po tem sem razumel pomen besed, ki jih je izgovorila ob slovesu: »Ne, po tistem niti pomisliti nisem mogla, da bi ostala brez svojih otrok, brez večno vprašljivih pogledov in brez tistega: »šička, šička.«

Dom Anice Černejeve v Ljubljani, di. jaški dom v Ajdovščini in osnovna šola Jožeta Moškriča v Mostah — to je bil po vojni njen svet in skrb za najmlajše prebivalce tega sveta je še vedno edini in neskončno lep smisel njenega življenja.

SILVO TERŠEK

Nagrajeni prispevek

Po poteh

1. Štajerskega bataljona

Že na lanski pionirski konferenci osnovne šole Nade Cilenšek iz Griž smo sklenili, da bomo organizirali pohod »Po poteh 1. štajerskega bataljona«. Sklep smo sprejeli z veseljem. Tako bomo počastili spomin na 1. štajerski bataljon, ki je pred tridesetimi leti krenil na pohod prav iz okolice Griž. Tudi pionirji osnovne šole Peter Sprajc-Jur iz Zalca so želeli počastiti spomin na partizana, po katerem nosi njihova šola ime. Tako smo na začetku letošnjega leta sklenili, da krenemo na pot devetindvajsetega septembra. Da bi o »brežiškem pohodu« čimveč zvedeli, smo naprosili preživele borce za pomoč in jim predlagali, da se nam pridružijo. Pri organizaciji pohoda so nam pomagali tudi tovariši iz občinskega odbora ZZB NOV Brežice in ZB Griže, za kar se jim najlepše zahvaljujemo.

Na pohod smo odšli v sredo, 29. septembra. Zbralo se nas je štirideset pionirjev iz Griž in prav toliko iz Zalca. Kljub slabemu vremenu ni manjkalo nihče izmed prijavljenih. Pridružili so se nam tudi borci Pongrac Raček-Matevž, Peter Sprajc-Slavko, Ludvik Zupanc-Ivo, predstavniki borčevske organizacije Martin Zakonjšek, Rado Cilenšek in Marija Uranjek ter nekateri učitelji obeh šol.

Na istem mestu, od koder je pred tridesetimi leti krenil 1. štajerski bataljon, nas je pozdravil Peter Sprajc ml.-Slavko. Obrazložil nam je namen pohoda pred tridesetimi leti. Dejal je, da je pokrajinski komite KP med 10. in 15. oktobrom 1941 odločil, da se združijo revirska, savinjska in pohorska četa ter preostali borci prve celjske čete. Ti borci so se zbrali na Dobrovljah in ustanovili 1. štajerski bataljon, katerega komandant je postal Stane Rozman. Imenovani bataljon je po bojih na Creti in Dobrovljah krenil v Griže ter v noči med 28. in 29. oktobrom 1941 naprej na pohod proti Brezicam. Namen pohoda je bil v tem, da bi skupaj z drugimi tamkajšnjimi enotami začeli vstajo na področju, s katerega so nameravali Nemci izseliti vse ljudi.

Nato smo krenili proti Grižam. Ustavili smo se pri spomeniku, kjer je pokopan Peter Sprajc-Jur. Tu je spregovoril predsednik ZB Griže Rado Cilenšek. Povedal je kratko zgodovino narodnoosvobodilnega boja v našem kraju. Dejal je, da je zelo bogata, saj je bila prav to 24. julija 1941 ustanovljena

savinjska četa, avgusta je že deloval krajevni odbor OF, v noči med 24. in 25. avgustom 1941 pa so partizani napadli premogovnik v Zabukovici itd.

Potem, ko so pionirji iz Zalca položili pred spomenik venec in prižgali sveče, smo z dvema avtobusoma krenili proti Slivnici. Med potjo so nas nekdanji borci seznanjali s podrobnostimi pohoda. V našem avtobusu je bil Ciril Zupanc. Opisal je pot bataljona. Dejal je, da so borci krenili od Griž proti Petrovcam, prečkali Savinjo, obšli Celje ter prek glavne ceste med Celjem in Mariborom dospeli na Dramlje. Tam so se jim pridružili borci, ki so se zbrali nad Vojnikom. Z Dramelj je bataljon odšel proti Sv. Heleni nad Slivnico.

V Grobelcah pri Slivnici smo

zaj grede so nam borci pripovedovali, kako so jih stalno zasledovali razni vohuni in kako so se morali stalno umikati pred raznimi zasedami. Na Bohorju so izvedeli, da je bil pohod že od vsega začetka izdan. Nemci so namreč v Celju ujeli kurirja PK KPS, ki je imel pri sebi dokumente o pohodu. Tudi na Bohorju so Nemci stalno sledili bataljonu. Dva dni so se borci lačni in prezebli prebijali prek Bohorja in se končno odločili za vrnitev v Savinjsko dolino. Bataljon je pri Šmarjeti prešel Savinjo in se prek Prah pod Govškim hribom, Zgornje Rečice in Gozdnika 7. novembra 1941 zjutraj vrnil v Griže. Prvoborci so nam nato pripovedovali, kako so se razdelili v manjše skupine ter prezimili pri raznih kmetih in zemljankah v bližini

ZACETEK POHODA »PO POTEH 1. ŠTAJERSKEGA BATALJONA« — KRATKA SLOVESNOST PRED SPOMENIKOM NOB V GRIZAH

izstopili in odšli proti kraju, kjer je bil 1. štajerski bataljon izdan, se v hudem snegu prebil iz nemškega obroča in se ponovno zbral na Bohorju. V spopadu z Nemci so padli štirje borci in med njimi Peter Sprajc-Jur. Kljub dežju in blatu smo z zanimanjem poslušali pripovedovanje udeležencev boja. Pokazali so nam tudi kraj, kjer so se borili in kjer so se prebili. »Tu je padel moj oče in tu sva se skupaj prebijala iz obroča...« je dejal Peter Sprajc-Slavko.

Po treh urah hoje smo se vrnili nazaj v Slivnico. Ob tej priložnosti smo se ustavili pri kmetu, kjer se je med pohodom zadrževal štab bataljona. Kmet je bil zelo vesel, da smo ga obiskali in nas je lepo sprejel. Na

kmetij. Borci so s ponosom pripovedovali, kako so jim kmetje po Mrzlici in Gozdniku pomagali preživeti najhujšo zimo v partizanih. »Njihove dobrote ne bomo nikoli pozabili in hvaležni smo jim!« so dejali.

V programu smo imeli tudi obisk Kumrovca, kjer smo si ogledali rojstno hišo predsednika republike. Od tam nas je avtobus odpeljal proti Krškem. Med potjo smo se »opomogli« tudi s pravim partizanskim golažem. Uh, kako nam je teknil! Ustavili smo se še v Dobravi pri Brežicah, kjer so bili ustreljeni prvi talci na Štajerskem. Med padlimi je bila tudi predvojna skojevka in kurirka PK KPS Ivanka Uranjek, po kateri nosi naš partizanski odred svoje ime in ki je bila doma iz Migojnic pri Grižah. O življenjski poti Ivanke Uranjek in drugih talcev je prav tako spregovoril tovariš Zupanc. Za pripoved smo mu bili zelo hvaležni, saj smo o žrtvah zvedeli marsikaj novega.

V Krškem smo se ustavili v spominskem parku, ki so ga uredili za trideseto obletnico vstaje in je posvečen talcem, ustreljenim v Dobravi. Tu smo pionirji iz Griž položili venec in imeli kratek kulturni program. Pozdravil nas je predsednik ZZB NOV občinskega odbora Krško, nam razkazal spomenik in spregovoril nekaj besed v spomin ustreljenih. Pozdravil nas je tudi predstavnik šole iz Krškega, nam razkazal novo šolo in povabil na malico. Domenili smo se, da nam pionirji iz Krškega prihodnje leto vrnejo obisk.

Tako smo pionirji iz Griž in Zalca proslavili dan pionirjev in trideseto obletnico vstaje slovenskega naroda. Izlet nam bo ostal v lepem in nepozabnem spominu. Se enkrat: iskrena hvala vsem tovarišem, ki so nas spremljali »Po poteh 1. štajerskega bataljona« in nam približali dogodek izpred tridesetih let.

LILIJANA JEZOVIK

Uspela akcija

Skrb za slovenske knjige

Nekega deževnega dne sem prosil očeta, da bi mi povedal kakšen doživljaj iz narodnoosvobodilnega boja. »Za mladinsko stran borčevskega glasila bo!« sem dodal, da bi mi prošnje ne odklonil in res mi je ni.

— Vojno sem dočakal kot trinajstletni fantič in s prijatelji smo jo Nemcem marsikatero zagodili. Posebno dobro se spominjam tistega dne, ko so se Nemci pripeljali v našo vas s tovornjaki. »Slovenske knjige bodo zažgali!« je šlo od ust do ust. Pri nas smo jih še pravočasno skrili in nepovabljeni so odšli z dolgimi nosovi. Tedaj sem se spomnil, da je veliko slovenskih knjig v šoli. Skočil sem po prijatelje in skupaj smo jo mahnili v šolo. Hitro smo smuknili skozi vezna vrata, ki na srečo niso bila zaklenjena. Zunanaj je ostal samo Jurček, da bi nas pravočasno opozoril na prihod Nemcev. Že v prvem razredu smo na mizi zagledali velik kup slovenskih knjig, ki jih je bil nemški učitelj že pripravil za na ogenj. Pobrli smo knjige tudi iz drugih razredov in jo ucvrli iz šole. Ko so že vsi odšli, sem napisal na tablo »Smrt fašizmu — svoboda narodu!« in pohitel za tovariši.

V skednju, kamor smo bili znosili knjige, smo se zbrali in modrovali, kaj nam je še storiti. Šele tedaj smo namreč opazili, da se bliža nevihta. Začeli smo premišljevat, kako bi spravili knjige kam drugam, kajti skozi luknjasto streho bi lahko pronicala voda in knjige uničila. Spomnil sem se, da imamo v našem podstrešnem skrivališču še prostor. Stlačili smo knjige, pomešane s slamo, za hlače in zapustili skedenj. Videti smo bili kot pravi pajaci. Ko smo šli mimo nemških straž, so se nam vojaki smejali in oponašali našo racavo hojo. — »Skrij knjige!« sem poprosil mamo. Nato smo vzeli tri samokolnice in odhiteli nazaj k seniku. Preostale knjige smo zložili v samokolnice, jih pokrili s slamo in nanje posadili tri najmlajše tovariše. Tako smo tudi te knjige srečno pripeljali do naše hiše, kjer nam je na pomoč prišlo tudi moja mama. Za dobro opravljeno delo smo dobili kruha, kolikor smo si ga poželeli, in še z medom namazanega.

Drugo jutro so Nemci odšli. Sosed mi je povedal, da so bili zelo besni, ker niso dobili šolskih knjig — tistih, za katere so mislili, da bodo najbolj gotov plen.

BINE BEVC

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Hudo je tudi meni, ne samo vam. Ne morem verjeti in zdi se mi, da vse to le ni res. Še enkrat odprem zadnjo stran našega časnika, na kateri ste zapisali, da Ljudmile Gregorič ni več. Povedala vam bom, zakaj mi je tako hudo. Prisluhnite in sodite, pošteno in odkritosrčno — in hvaležna vam bom.

Natalija ni mogla v Ljubljano. Pouk ima v njeni vasici ni tako blizu. Veste, skupaj sva bili na pohodu v Beli krajini in takrat sem ji obljubila, da bom obiskala Ljudmilo Gregorič. Iz Črnomlja sem partizanski materi poslala pozdrave nepoznane deklice in iskreno željo, da bi nam čimprej ozdravela. Ko sem se zvečer vrnila domov in ko mi mesečev svet ni dovolil spati, sem ji napisala tudi daljše pismo. To so bile besede iz srca, ki sem jih hotela drugi dan odposlati, a me je prehitela vest o njeni smrti. To bi morala storiti takoj, ko ste v »TV-15« objavili njen naslov in ne bi bilo prepozno.

Draga mati!

Zdaj vas ne morem več obiskati. V srcu je ostala bolečina in pred očmi vaša podoba. Da, tudi jaz sem gledala »Matere!« Še vedno vidim vaše solze in še vedno slišim vaš tresoč glas. Od takrat so minili meseci in mraz me je spreletel, ko sem slišala, da ste v bolnišnici. Mislila sem, da vam bom lahko ponesla šopek rdečih nageljnov in besede, s katerimi vam bom pregnala žalost in samoto iz srca. Usoda mi je preprečila to pot. Vaša postelja, kjer ste prebili dolge tri mesece, je ostala prazna in tudi mojega že odposlanega pozdrava verjetno niste dobili. Ostane mi upanje, da žive v vašem kraju mladi ljudje — vsaj malo podobni vašim sinovom — ki bodo krasili njihove grobove. Vi jih ne morete prositi zato jih prosim jaz:

»Ne dovolite, da bi zdaj ostali osamljeni!«

Iskren pozdrav!

Alenka Trontelj,
Stranska pot III
p. Grosuplje

Draga Alenka!

Tvoje delo je najlepša oddolžitev spomnu partizanske matere Ljudmile Gregorič in njenih sinov. Naaljuj ga in tvoja tenkočutna vest bo mirna — sicer pa, kdo bi tebi lahko kaj očital.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Dne 1. oktobra je po zvočniku spregovoril ravnatelj in povedal, da so se predstavniki naše šole oddolžili spomnu Hinka Smrekarja, po katerem se imenuje naša šola. Otroci smo ga poznali predvsem po ilustracijah Martina Krpana, ta dan pa smo zvedeli tudi nekaj več o njegovem delu med vojno. Hinka Smrekarja so aretirali na cesti in pri njem našli ilegalni časopis. Ustrelili so ga 1. oktobra 1942 v Gramozni jami.

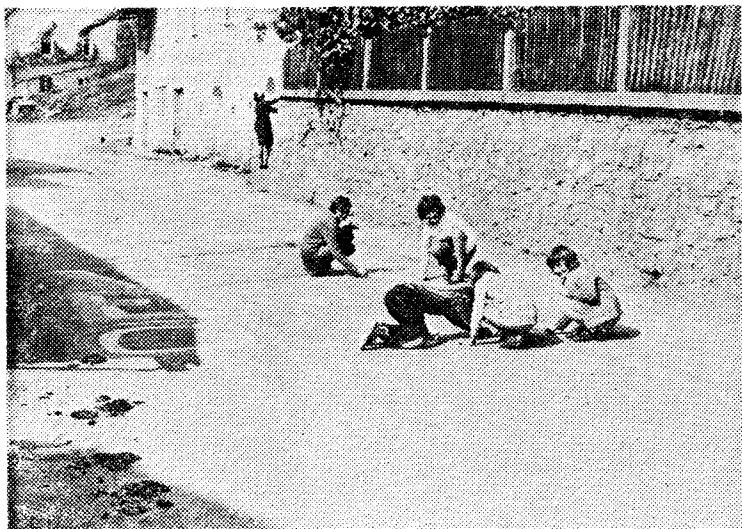
Prejmite lep pozdrav!

Anamarija Tavželj
Djakovičeva 29
p. Ljubljana

Draga Anamarija!
Napiši daljši prispevek o Hinku Smrekarju, opremi ga z njegovimi skicami iz vojnih dni, in v uredništvu me kaj obišči.

Lepo pozdravljena!

MILENA

**KAKOR VESTE, SO SE PREJSNJI PETEK ZAČELI NA OBMOČJU BELE KRAJINE, GORSKEGA KOTARJA, LIKE, KORDUNA, BANJE IN BOSANSKE KRAJINE VELIKI MANEVRI JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE, PARTIZANSKIH ENOT IN CIVILNE ZASČITE. PA NE MISLITE, DA V NJIH NISO SODELOVALI TUDI NAJMLAJŠI; LAHKO JIH VIDITE NA FOTOGRAFIJI, KAKO PIŠEJO NA CESTI GESLA PROTI »OKUPATORJU!« — NAM SPOROČA NATALIJA KAJIN IZ VINICE PRI ČR-
NOMLJU.**

BESEDE IN DEJANJA

ŽE NEMA MISEL POVZROČA VELIKO ŠKODO

V nasprotju s službenimi, v glavnem s pridržkom izrečenimi ocenami, prevladuje v javnosti mnenje, da se pri nas korupcija nezadržno širi. Točni podatki, kar je povsem razumljivo, ne obstajajo. Gre namreč za tajne opravke, ki jih statistika ne zajema. Toda gre za pojav, ki je v vsakem primeru dovolj resen, da že sama misel o njegovem obstoju povzroča veliko škodo.

Borba — 5. X. 1971

SOCIALNE RAZLIKE

Socialne razlike bistveno vplivajo na razporeditev družbene moči — in narobe. — Ne moremo sprejeti teze enakosti v revščini. — Kako zmanjšati socialne razlike in pri tem ne slabiti pobude za povečanje produktivnosti, brez katere ni prave rešitve problema socialnih razlik. — Boj za povečanje splošne blaginje ne odvezuje komunistov obveznosti, da izražajo razredni interes delavcev. — Socialna diferenciacija postaja ovira za enotnost Zveze komunistov.

Komunist — 9. X. 1971

PO NEPOTREBNEM TROŠIMO DEVIZE

Letos bomo uvozili okoli 950 tisoč ton cementa, namesto da spopolnimo domačo proizvodnjo.

Nastala je protislovna situacija, da je danes mnogo lažje odpreti devizno blagajno za uvoz cementa, opeke, ploščice, pa tudi okrasnega kamna in drugega materiala, potrebnega gradbeništvu in tržišču, kot pa zagotoviti dinarske kredite za pospešitev domače proizvodnje, za katero imamo dovolj surovinskih baz.

Vjesnik — 6. X. 1971

ZA VSE NI MESTA

Kljub temu, da se število zaposlenih povečuje, pa so problemi zaposlovanja še vedno aktualni. Na vasi je velik presežek delovne sile, zavodi za zaposlovanje pa imajo registriranih okrog 300.000 iskalcev zaposlitve (v zveznem merilu).

Število iskalcev zaposlitve po teh podatkih še vedno presega število prostih delovnih mest. Doma lahko pokrivamo približno polovico potreb, kar pomeni, da morajo ostali delavci iskati zaposlitve v tujini.

Gospodarski vestnik — 5. X. 1971

NAJVEČJI PRISPEVEK K STABILIZACIJI

V skupščini SAP Vojvodine je bilo te dni slišati, da se ne more tajiti dejstva, kar tudi nihče ne poskuša, da je letošnja rekordna žetev pšenice, kakršne ne pomnijo v zgodovini Vojvodine in nekaterih drugih žitorodnih območjih, doslej največji prispevek k stabilizaciji narodnega gospodarstva.

Toda pojavlja se vtis, da gremo mimo te ugotovitve in jo tudi »pozabljamo«. Prav sedaj, na pragu nove setve pšenice, ni kreditov, a samo Vojvodina, največji jugoslovanski pridelovalec tržnih viškov pšenice, potrebuje okoli 850 milijonov dinarjev, da bi »seme pšenice prišlo v zemljo«. Hkrati pa je znano, da Vojvodini prav zaradi njenega kmetijskega značaja, primanjkuje denarja.

Politika — 7. X. 1971

Bič rasizma

(3)

Temeljna zamisel o novem oziroma prerojenem Ku-Klux-Klanu je bila v bistvu v temle: bela rasa je zvišena nad črno, ohraniti je treba čistost belcev. Torej ni šlo za nikakršno »visoko filozofijo«, sicer pa česa takega niti ni bilo mogoče pričakovati od Williama Josepha Simmonsa, rojenega leta 1880 in človeka, ki se mu dotlej ni posrečila prav nobena stvar. Zadovoljen ni bil ne s poklicem metodističnega pastora ne z

Pripadniki Ku-Klux-Klana so mlademu črncu iz Houstona v Teksasu vrezali v telo začetnice svoje organizacije.

delom trgovskega potnika. Zato se je udeležil v celi vrsti tajnih organizacij, bil je pri prostozidarjih itd., tako da si je v enem izmed takšnih združenj pridobil tudi »čin« polkovnika. Ko je doživel avtomobilsko nesrečo, je moral za tri mesece v bolnišnico, in tedaj je imel dovolj časa za fantaziranje o preporodu Ku-Klux-Klana.

Po noči na Stone Mountainu se je Simmons oklical za Cesarskega čarodeja Nevidnega cesarstva, najel je tedaj izredno sposobnega reklamnega agenta Edwarda Clarka Younga in se z njegovo pomočjo lotil novčenja novih članov. Po teh reklamnih geslih naj bi bil novi Ku-Klux-Klan »Red izbrane razrede«, namenjen inteligentnim in značajnim ljudem oziroma »Razredni red za najvišji razred«. Kdor je hotel stopiti v organizacijo, je moral izpolniti vprašalnik (z desetimi vprašanji), po katerem je bilo mogoče sklepati, da so sovražniki Amerike pijanci, izgubljene ženske, črnci, Židje, rimski katoličani z italijanskimi priseljenci na čelu, katerih papež naj bi koval zaroto, samo da bi razširil svojo posvetno oblast na vso Ameriko. Tako je zatrdil Simmons.

PODELJENE ZNAČKE ŽIVKA LOVŠETA

Dne 10. oktobra je bila v rudniški dvorani dvorani v Idriji sklepna prireditve tekmovanja za značko Živka Lovšeta, ki jo je organizirala komisija za delo z medvedki in čebelicami pri izvršnem odboru Zveze tabornikov Slovenije.

Tekmovanje za značko Živka Lovšeta je potekalo skozi vse leto in so bile vanj vključene taborniške enote iz vse Slovenije, ki aktivno sodelujejo z najmlajšimi člani taborniške organizacije, starimi od sedem do dvanajst let. Program tekmovanja je zajemal delo in akcije najmlajših tabornikov, ki so jih posamezne enote dokumentirano opisale v posebni knjigi in poslale komisiji za ocenjevanje. Enote, ki so dosegle najvišje možno število točk, so v nedeljo prejele priznanja in praktične nagrade.

Na sklepni prireditvi tekmovanja za značko Živka Lovšeta so najboljšim taborniškimi enotam v Sloveniji za leto 1970 podelili par. tizanske trakove.

Uspeh Ku-Klux-Klana je bil spet neznan, pa ne samo v južnih državah, kjer so ga množično podprli celo metodistični in baptistični pastori, marveč tudi na severu. V začetku dvajsetih let tega stoletja je imel Simmons okoli štiri milijone somišljenikov. Ne gre zanikati tega, da je bila organizacija zares spoštovana. Tako na primer je Ku-Klux-Klan med prvo svetovno vojno veljal za skrajno rodoljubno organizacijo. V letih moralnega in gospodarskega razsula po prvi svetovni vojni (zgodovina se je ponavljala) pa je Ku-Klux-Klan k svojim tradicionalnim idealom dodal še oster boj zoper priseljenke, radikale in sindikalne voditelje.

Počasi se je Ku-Klux-Klan spreminjal v veliko tovarno denarja in njegovi voditelji so zlahka bogateli. Ravno zaradi tega je spet postal pomembna politična sila, tako da je imel močan glas med konvencijami in predvolilnimi kampanjami leta 1924 in 1928. Vendar je bila resnična moč Ku-Klux-Klana na lokalni ravni. V sto in sto podeželskih mestih so predstavniki Ku-Klux-Klana ukazovali, koga naj izvolijo za sodnika, župana, guvernerja, senatorja ali poslanca. Nevidno cesarstvo se je tako polastilo temeljev oblasti, postalo je neranjivo, pridobilo pa si je tudi sicer brezbržni del javnega mnenja. Tako si je utrl pot k nasilju in ustrahovanju. Novi časi so povečali število ljudi, ki so jih pripadniki Ku-Klux-Klana mučili ali ubijali.

Moške in ženske, bele ali črne, ki so bili osumljeni medrasnih spolnih razmerij, so ugrabljali sredi noči, jih prebičali, zjutraj pa so jih namazali s katranom, povajali po perju, nato pa linčali ali obesili. Prav tako so ravnali z židovskimi trgovci, katere so obtoževali, da »stradajo ljudstvo«, pa sindikalne voditelje, ki so veljali za »agente boljševizma«, italijanske ali irske priseljence, ki naj bi kovali katoliško-papeško zaroto za zavojevanje Amerike.

Pripadniki Ku-Klux-Klana so se tudi na zunanji prepuščali fantaziji. Namesto belih ogrinjal so nosili obleke iz dragocene svile, pretkane z orientalskimi vzorci, po svoje so prekrstili dneve v tednu in mesece (»krvavi«, »grozni«, »besni«, »strahotni«), širile so se besedne igre, pri čemer se je morala vsaka beseda začeti s črko K (Klalliff, Klieagle, Klabee, Klonecium, Kloneclave, Klonevokation).

Vendar se je spet zgodilo, da so oblasti udarile po organizaciji ravno tedaj, ko je

bila na vrhuncu svojih moči. Tokrat so se Ku-Klux-Klana lotili s posebnimi zakoni, z množičnimi akcijami guvernerske policije, s pripadniki komaj ustanovljene FBI. Boj oblasti zoper Ku-Klux-Klan je bil še toliko uspešnejši, ker je organizacija začela razpadati tudi znotraj, in sicer zaradi korupcije ter boja za oblast med posameznimi voditelji. Nekatere stvari so prišle v javnost, ki je tako zvedela za tiste posebnosti organizacije, ki so jih dotlej skrbno prikrivali. Tako na primer je bil Veliki znaj cesarstva v državi Indiana David Stephenson obtožen umora in posilstva.

Ku-Klux-Klan se je v poznih tridesetih letih ohranil, vendar pa ni dočkal ponovnega preporoda. Tarče njegovih napadov so postali komunisti (namesto nekoč katoličani), tako da si je organizacija skušala nabirati privrženca v boju zoper Rooseveltov New Deal. Toda leta 1944 se je Veliki svet Ku-Klux-Klana zbal, da bi bil obtožen utaje davkov (šlo je za 685.000 dolarjev), tako da se je raje sam uradno razpustil.

Tretje obdobje v zgodovini Ku-Klux-Klana je današnje, začelo pa se je leta 1954, in sicer z masovnim odporom južnim državam zoper sklep vrhovnega sodišča ZDA o rasni integraciji v šolah. Takšen program na primer zagovarja tudi današnja Nixonova administracija in zato ima veliko nasprotnikov na jugu ZDA, predvsem v osebi alabamskega guvernerja Georgea Wallacea.

Tudi za tretje obdobje je značilno stopnjevanje nasilja ter velika »širina« pri izbiri žrtve. Najbolj priljubljeno orodje je postal dinamit, največ žrtve napadov pa je med bojevniki za državljanske pravice (Civil Rights). Današnji klanovci se zbirajo v manjše skupine, ki niso več tako enotne kot nekoč in ki si dajejo čudna imena kot na primer »Srečni teroristi« ali »Šest čudovitih«. Podminirali so številne cerkve, šole, židovske trgovine, stanovanja črncev, ubili nekaj deset nedolžnih otrok, pri čemer se je javnost najbolj zapomnila tragično smrt skupine šolarjev, ki so bili zbrani v vaški šoli. Pripadniki klana so zagrešili tudi nekaj resničnih političnih umorov. Leta 1965 so umorili tri bojovnike za državljanske pravice ter učiteljico italijanskega rodu Giolo Liuzzo, ki so jo obtožili, da je »omadeževala belo raso, ker je hodila med črnce in ker je pomagala črncem«.

Konec prihodnjic

pri vsaki jedi RADENSKA - vsak dan nove življenjske moči

NAMESTO NAVADNE VODE - RADENSKA

Radenska prinaša zdravje in osvežitev

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1.50 din.

Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.

Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške a največ do 15 dinarjev.

Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.